

DARKO OREŠKOVIĆ

Odrastanje

ODRASTANJE

DARKO OREŠKOVIĆ

PROLOG

Ovo je moj dug prema djetinjstvu i odrastanju, jer sam si dao svečano obećati da, kad odrastem, neću nikada, ali baš nikada, daviti svoju djecu i bližnje nespavanjem, besparicom, hajde pokaži teti kako lijepo sviraš, reumom, oni su stariji pa mogu, a recitacija, Isuse kako je samo narastao, ista mama, to je za tvoje dobro, ne možeš van, isti tata i slično, kao što sam ja bio davljen, pa sam si sva obećanja pogazio, jer ti nije teško nešto pogaziti ako loše voziš, ili kad znaš kojem papku i bezveznjaku si obećanje dao, a specijalno kad znaš da moraš i svoje nekako odgojiti usprkos nesanici i reumi, lošim prihodima, dobroj volji, lošoj nevolji, razlici u godinama, usprkos toga što im želiš sve najbolje i što ih voliš najviše na svijetu, a nemaš vremena, te da im na kraju pružiš nekako priliku da i oni sami mogu sebi obećati da će se kloniti svakovrsnog daveža prema bližnjima kad odrastu, a zaborave na obećanja, pa sam izvolio sve to zapisati da se vidi kako nisam izvorno i po vokaciji bio davitelj i gnjavator i da obećanja nisam pogazio olako, već zbog nasljeđa i nužnosti što ga nosi roditeljski poziv.

Nadalje, vjerojatno kao što su i mnoge prije mene rodili, tako su izvolili i mene, a da me uopće nisu pitali Oprostite, a gdje bi se Vi najviše voljeli roditi?, pa sam se potpuno iznenada i nepripremljeno našao u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji i to, da peh bude veći, u obitelji prosvjetara, umjesto kao sin Forda ili kćer Benza, ili bilo kakav pažnje vrijedan nasljednik, što bih si ja odmah izabrao, osim nasljednika tekovina revolucije, što me neodgovornim rađanjem zadesilo. I tako smo

mi svoje djetinjstvo i odrastanje proveli u socijalizmu, pa se ti sad sjeti svog djetinjstva, a da nisi odmah jugonostalgičar, komunjara i ostalo povijesno smeće, a ja nisam, i zato ne dam nikome pravo da mi uskrati zadovoljstvo prisjećanja na moje djetinjstvo, kao da su djetinjstva kriva što su rasla u socijalizmu. Prvo ti ne daju da biraš gdje ćeš se roditi, a onda bih još valjda morao birati čega da se sjećam.

Zato je ovo pokušaj da se, usprkos svega, s pravom i ponosom prisjetimo našeg djetinjstva i odrastanja, koja su kao i sva ostala djetinjstva bila neponovljiva, cvala u svim bojama mladosti, koja su nas napunila sjećanjem na najljepše razdoblje života, da bi svaki puta kad nam bude teško, duboko zgrabili u njega, da izvadimo sve one mirise, boje, događaje, snove i nadanja za koje svaka generacija duboko vjeruje da se samo njima događaju i da pritom ne osjećamo baš nikakvu krivnju. Moja je sreća da sam svoje djetinjstvo proživio s problemima koji se djetetu moraju dogoditi da ga očeliče i što je mnogo važnije, okružen ljubavlju koja mu je davala smisao, vedrinu i sigurnost.

Ova knjiga je i pokušaj da, ukoliko nosi bar malo topline mog djetinjstva, pruži tu toplinu svima onima koji nisu imali takvu sreću, nego su djetinjstvo živjeli poput odraslih, životom koji ih je od malih nogu prignječio preteškim problemima, koje odrasli nisu htjeli, a morali su nositi umjesto njih, a također i da se pokušamo prisjetiti i na ljepotu koju svako djetinjstvo nosi u sebi prolazeći kroz odrastanje puno izazova, ali i sa svim snolikim željama, djetinjstvo koje je puno draži neostvarivih maštanja, koju samo mladost posjeduje, jer je lišeno bremena objektivnosti koju donose godine i životna razočaranja.

Na kraju, ovo može biti i knjiga sadašnjoj djeci, ali njima više od knjige treba sretno djetinjstvo, da bi mogli kasnije sami pisati svoje knjige.

ŠKOLA STRANIH JEZIKA

Nas troje smo imali mamu, tatu, dvije bake i jednog didu koji su živjeli negdje drugdje, i kad su me se jako zaželjeli, a meni je to išlo na živce, onda sam ja, htio-ne htio, morao vlakom, prije dobar komad pješice, a i poslije, za razliku od mame i tate koji su odmah tu preko u sobi u koju se ne smije po noći, osim ja, ako je mrak i ulovi me trta. Njihov krevet je najtopliji i kod njih se radi toga odlično ćori i kad inače nemam san tu ga odmah nađem, osim jedanput kad nikoga nije bilo u sobi, pa sam zavijao kao prerijski vuk, da su se svi odmah sjatili i zapalili svjetlo, da vide što me trebaju, a da su bili gdje im je mjesto, ne bi me trebali, nego bi me odmah imali. Više nije bilo nikakvog razloga da svi ne legnemo, osim zbog nemogućnosti izazvane mojom deračinom, koju sam ja proizvodio cijelo vrijeme i u nepreglednoj količini, samo radi vlastitog značaja, da se poslije, kad odrastem, imam čega značajnog sjećati.

- Mali je zrel za psihijatra! -

Svake noći kad se probudiš i vidiš da ništa ne vidiš i onda se to zove mrak, pa dok si mali ti je pametnije da po noći ne otvaraš oči, čija je dužnost da straši djecu i da sve napravi crno, pa čak i zvukove kojih nema, ili su još strašniji od mraka. Da se samo ja bojim, a oni se ne boje, a boje se, a ja sam ustvari jedini hrabar, jer se ne usude ni pomaknuti, a kamoli po mrkloj noći otabanati do njihove sobe, dok iz mraka vrebaju sve one utvare i nakaze kojima se plašimo svaku večer pred spavanje. Ima jedna još gora noć, koja namjerno ne pocrni do kraja, nego se napuni svim mogućim sjenama, koje lelujaju po sobi i samo vrebaju da

te zgrabe. Dok si mali jutro je najljepše, jer je to upravo vrijeme kad se noć razdani, dok kasnije odrasteš pa ga zamrziš, jer osim što stigne dan, stigne i buđenje.

Naši nas nisu više ništa razumjeli, a mi smo govorili poput svih koje smo znali, osim njih, koji su govorili nekakvim jezikom kojim se govori u školi i u knjigama, a to je, lako moguće, bilo i točno, jer su radili u školi.

Mama si je odabrala jednu školu u koju je poslije išla čitav život, navodno učiti klince, koje bi joj, čim ih nešto nauči, netko izmaknuo i podmetnuo neke druge, koji pojma nemaju i onda sve ispočetka, što nju nije toliko smetalo kao našeg tatu.

Tata je zato išao u puno škola odjedanput, ustvari svaki dan u drugu, i pregledavao je zadaće učiteljima, da ne mora svaki puta učiti neke nove klince, jer ti učitelje nije nitko izmaknuo, jer je njih mijenjala tek penzija, premještaj ili smrt, čega su se oni jako bojali, jer su mislili da im to određuje moj tata, pa je on bio jako važan i plašljiv za druge, što sam ja čuo kad sam bio pod stolom, gdje djeca nemaju što tražiti, a mama za stolom s nekim svojim učiteljicama pila kavu, i koje su joj sve to same ispričale, jer ona nije imala pojma, budući nju tata nikad nije u školi pregledavao, jer je se mogao napregledavati do mile volje kod kuće, radi čega se i nije smjelo po noći u njihovu sobu. Meni je to sve skupa bilo tužno i žao čuti za mog tatu, da se njega netko više boji od mraka, koji je ustvari tako dobar, samo što one to ne znaju, jer da znaju sigurno bi mu i one, poput mene, po noći odlazile u krevet. Ali kad si pod stolom moraš šutjeti dok svi ne odu, a onda sam opet malo zavijao u korist moga tate.

I tako su oni odlučili da nas pošalju baki, gdje se govori kao u knjigama, iako baka nije živjela u školi, nego u Slavoniji, a samo je imala sreću.

Jako smo se veselili, jer ćemo ostaviti naše prijatelje, otputovati kod bake gdje nikoga ne poznajemo i razgovarati se kao u knjižnici, pa kad se vratimo nitko nas od škvadre ništa neće razumjeti, osim roditelja, koji ionako nemaju previše razumijevanja za svoju djecu, pa ćemo izgubljeno vrijeme kod bake morati ponovno izgubiti doma.

Mama je od ranog jutra pohala piletinu, bez koje ti mi nismo nikud išli i kuhala čaj, koji možeš piti i vruć, kad si bolestan, i topli i hladan, a od tople pive se sav unerediš, premda se našem tati to dogodilo i od mrzle, samo da nam pokaže prednosti čaja, koji on nikada nije pio. Mi smo jedva čekali da vlak krene, pa da možemo navaliti na piletinu i bilo kakav čaj, jer se iz nekog razloga to nije moglo dok je još vlak stajao u stanici, što sam ja, kad sam odrastao, provjerio netočnim. Nakon što smo sve potamanili, a da vlak još nije ni grad napustio, ostatak puta smo se zabavljali tako da je svaki čas netko drugi morao na zahod, a i mi svi ostali zajedno s njim, jer ni za živu glavu ti ne bi nitko od nas bez razloga ostao sjediti i propustio guranje kroz pretrpane vagone na putu do zahoda i natrag, a sve zbog toga jer nas nisu doma dostatno iscijedili, pa bi mama svaki put kad se vratimo na mjesto, upoznala nekog drugog na našim mjestima, kome je onda pokazivala naše rezervacije i pričala istu priču o tome da su to naša mjesta na kojima oni sada sjede, što njoj nije bilo jako teško, jer je učiteljica, a to je bilo uvijek i vrlo zabavno, jer u prepunom vlaku se ne može imati razumijevanja za malu djecu i još k tome s rezervacijom.

Brc je nekom stričeku željezničaru, koji je sjedio kraj nas, tumačio kako doma već ima sedam godina, a u vlaku samo pet, i da to ne smije ni za živu glavu reći kondukeru, jer mu je to mama zabranila, jer ako imaš sedam godina onda ti ne vrijedi karta, a to je velika odgovornost koju Sis i ja još nismo imali. Striček je bio simpa i razgovorljiv i taj ga je slučaj jako za-

interesirao, pa je potanko ispitao da odakle i kamo putujemo, kome, zašto i sva ostala pitanja za koja su nas učili da djete nepoznatom odraslom nema što odgovarati, što je Brc naravno zaboravio, a uvijek se pravi da sve zna, i kad je odgovorio kako nam se zove tata, striček je rekao:

- O, pa Vaš tata je Ličan!/? -

- Nije naš tata nikakav ličan, naš tata je profesor! -

što je mnoge, iz nekog razloga, nasmijalo i poslije se pričavalo i iskrivljavalo, kao što odrasli sve iskrivljuju, pa kad sam već jedanput odrastao vratilo se u obliku:

- da da li zna da je Štef peder,

- da nema pojma, da je njemu rekao da je električar.

Kad je striček željezničar otišao, onda je striček kondukter ponovno došao, a on uvijek dođe kad ga ne tebaš, ili nemaš kartu, i mama je morala zato nešto nadoplatiti radi nekakve zabune, što je ona krivo mislila za dječju kartu, a zvalo se kazna, pa smo mi na presjedanju ostali bez sladoleda, kojeg nam je mama prije puta obećala, a po svemu sudeći izgleda da ga je pojeo baš onaj kondukter, što sam ja odmah odlučio postati kad narastem.

Kod bake je bilo super, jer njezin mrak nije strašan i ja sam najviše uživao, jer sam spavao s bakom u krevetu i mogao sam se po noći buditi koliko god hoću, nisam morao vrištati i praviti se značajan, niti hodati iz sobe u sobu, osim kad sam jedanput, ili više puta, sve zapišao, pa smo morali ići u kuponicu i presvlačiti posteljinu. Da je njoj sad već toga dosta i da neka se izvoli prestati ta luda pidžama toliko znojiti, da bar jednu noć spavamo kao ljudi, jer da joj je već puna kapa iznenađenja, koja sam ja toliko volio, jer da se ja na nju ne ljutim i na njena iznenađenja kao ona na mene i na moja i da nas samo slobodno i dalje izvoli iznenađivati kao kad smo stigli, a ono pun stol šaumrolna, toliko pun, da se to mora nazvati velikim iznenađenjem.

Šaumrolne su vam strano ime koje ja jako volim, jer se daje isključivo kolačima, i te se strane riječi moraju zapamtiti, jer se tako uči taj jezik radi kojeg smo i došli, pa vam tu još onda postoje vanili krancle, šmarn, koh od riže s vajršatoom, šnenokli, prstom boc, torte i još koje kakovi, koje moramo naučiti prije povratka, da možemo razgovarati s mamom i tatom, a da nas oni razumiju što hoćemo, osim čušpajza. Šaumrolne su vam isto kao kad se porežete po prstu, pa vam mama zamota prst farbantom, samo što je unutra snijeg koji je jako jestiv skupa s farbantom od šaumrolne.

Ja ipak najviše volim torte, jer na tom okruglom kolaču rastu svijeće i čim ih sve za rođendan pogasim dobijem neka-kove poklone i neispunjenu želju da mi treba bicikl, radi čega više ništa ni ne zamislim kad ih gasim, nego ju samo pojedem. Kako na tortama nema dosta mjesta za sve svijeće, onda se radi tih svijeća ide na groblje, gdje me dobro zviznu po glavi, kad ih gasim radi bicikla. Baka ide i radi dide.

Kad imaš pun stol šaumrolna, onda vrlo lagano nađeš prijatelje, kao što su bakini susjedi Tonča i Đuka, koji su k tome već išli i u školu i mogli su jako puno pojesti, što je vrlo važno kad ti je stol ovako pun kao bakin. Baka je otišla kod susjede i mi smo jeli koliko god smo mogli i više smo htjeli nego smo mogli, pa smo na kraju rađe farbant ostavljali, a isisavli samo snijeg, ali nakon nekog vremena ni snijeg se više nije dao isisavati, koliko su nam riti bile pune, pa smo ga morali ispuhivati jedni na druge, da iziđe van i da nas nasmije i razveseli kad se nekome zalijepi za oko, ormar, sliku ili neko drugo smiješno mjesto, koje te onda tjera na smijeh i pišanje.

Kad se baka vratila i vidjela koji smo svinjac napravili, toliko se ražalostila, kao da je opet bila sa svojim pokojnikom, koji joj uvijek pomogne da ju rastuži ako je vesela pa ga se sjeti, umjesto da ga zaboravi. Ovaj put je počela i plakati, i ja

sam odmah s njom, da ne propustim takvu priliku, jer da će nas sigurno dragi Bog kazniti za ovakav grijeh i da će nas božja kazna zasigurno stići, ako ne prije, a onda sigurno u paklu, pa su već i moji tulili kao kišna godina nad gorkom sudbinom, a jedino su još školarci pokušali naći par utješnih riječi, pa su počeli tješiti našu baku da uopće nema nikakvog razloga za brigu, jer da Boga uopće nema, pa ni pakla, ni božje kazne, i da smo s te strane mirni, da je to sve jedan opijum za narod i izmišljotina popova, i da se to pouzdano zna, i da je čak štoviše, upravo tim riječima odgovarao u školi kad je dobio i 5 i odličan i sjedni. Te utješne riječi, kojima smo mogli riješiti sve nastale probleme i izglediti sve nesuglasice, nisu baki uopće pomogle, nego su ju još dodatno uzrujale i dok je ona samog antikrista, koji je iz njih tako govorio, metlom ganjala po kuhinji, mi smo se križali, budući si je, vodeći taj križarski rat, pomagala takvim riječima koje se ni u ispovjedaonici ne mogu čuti, jer se tamo šapće i ne sluša druge, osim iz znatiželje, što je grijeh, možda čak veći i od toga što nas se danas uči u školama.

Poslije je i iz nas morala istjerivati antikrista, koji je ušao u nas nepažnjom, najvjerojatnije kad je iz njih izišao, jer baka uopće nije pazila kud ga istjeruje, a i vrata su bila zaključana, da barabe ne mogu uteći i da ih se može dobro dohvatiti metlom, pa je lako moguće da se antikrist pred bakinom metlom sakrio u nama, a odakle je svim nečastivim silama branio školu, i mamu i tatu koji rade u školi, jer se u školi mora učiti samo škola, a ne crkva, koja je puno veća od škole, pa joj zato i nije mjesto u školi. Ja sam se od svega skupa još lijepo i pokenjao.

To je za baku bio jedan težak dan, jer sam zaboravio spomenuti da joj je noćas opet u san došao njezin pokojnik, koji je često dolazio baki u posjet u san, osim kad je imala reumu pa nije spavala, jer mu se nije znao grob kao drugima, pa si nije mogao naći spokoj, nego je iz čiste dosade lutao okolo, a da

mi uopće ne znamo kud se to skiće, osim kad dođe baki, za što si je bio sam kriv, jer je svoju mladost i život ostavio u krivoj vojsci, pa mu se ni kosti nisu smjele tražiti, a nije se ni nikakva penzija mogla izvući, već se o tome šutilo u svakoj prilici. Sve bi to baka njemu i oprostila, da nije usput na onaj svijet odnio i njezinu sreću, jer poštenoj ženi je i jedan pokojnik dosta, pa se nema više radi čega udavati, iz čega smo mi zapamtili jedino to, da je jako loše ako odlučiš i umreš, a da se prije toga s nikim ništa ne dogovoriš i posavjetuješ, i onda samo ti imaš korist od toga, a svi ostali samo štetu i nesreću. Ne znam da li sam tog didu uopće volio.

Na sve to, još se ujutro otkrilo da je netko pokrao sve maline i jagode iz vrta, koje je ona čuvala samo za svoje unuke, što kradljivci, na žalost, nisu znali, i ona nije htjela griješiti dušu pred Bogom, jer ih nije vidjela, pa je samo ispričala susjedi neka pazi na te svoje klipane od sinova koji krađu jagode i maline iz njezina vrta, preko kojeg ona svaku večer odlazi Aninom Tadiji po mlijeko, što mi prvi dan pojma nismo imali, pa kad se vraćala, saplela se u stupicu koju smo mi postavili lopovima da spasimo bar malo salate i mladog luka što je u vrtu još ostalo, i tresnula na zemlju čitavom dužinom skupa s kompletnom težinom u kilogramima.

Iz kantice se prolilo svo mlijeko, ona se sva izubijala i zamazala, ali ju je najviše smetalo jer nije nikako mogla pronaći naočale i nekakvu čašu, koju mi ni vidjeli nismo i koja se sad prelila, jer da je pod stare dane dočekala da joj njezina rođena djeca ovakvoj bolesnoj sapliču noge, tako da ju nije moglo utješiti ni to što sam ja odmah počeo cmizdriti, a Sis malo kasnije, a bome ni to, što joj je Brc pokušao rastumačiti da mi nikada ne bi postavili zamku, samo da smo i posumnjati mogli da si to ona sama krade jagode i maline iz vlastitog vrta.

To bi bio jedan od najvećih i najtežih ispita iz ljubavi i milosrđa za svakoga, a kamoli ne za vjernika poput naše bake, koja nas nije podavila samo zato, jer još nismo naučili onaj jezik radi kojeg smo došli, i jer smo brže trčali od nje, usprkos pomoći koju je imala od reume i jer sam se ja uspio zavući u rupu iz koje me nisu mogli izvući tako dugo dok nisu došli susjedi i pomaknuli ormar, da bi me, polumrtvog od straha, izvukli i spasili mi život koji sam ja zamalo izgubio u pokušaju da si ga sam spasim, pa si više neću spašavati život, osim ako ga prije ne spremim negdje na sigurnom.

Dugo smo već bili kod bake i još je dosta jezika ostalo, ali ja više nisam htio učiti, pa Bog, jer puno više volim mamu i tatu od jezika koji je još stran i nerazumljiv, i neka si ga uči Brc koji na godinu ide u školu, meni stvarno ne treba, jer sam čvrsto odlučio da nikad neću ići u školu, pa mi onda takav jezik samo smeta. A i mamu i tatu ako predugo ostavimo same mogli bi nam pribaviti nekakvog brata, ili što je još bolje sestru, a čemu ti služi mlađi brat ili sestra, nego ničemu, osim da tužakam i cvilim kad me stariji tuku ili me uvijek čekaju, a jedina mi je korist da nosim stvari koje stariji prerastu, da se ne moraju odmah baciti, i ja sam tulio kao slon tako dugo dok se moj voljeni tata nakon dva dana nije pojavio na vratima.

- Mali je zrel za psihijatra! -

MILICIJA

Ja sam još jedini mogao kud sam htio, i kad sam htio, jer nisam išao u školu, a oni su mogli samo kroz ferije, koje ja, na žalost, nisam imao da bi mu se veselio, pa sam se mogao često odvajati, da oni u miru pišu zadaće i uče kad sam ja kod dide i bake, jer kad sam doma onda se samo svade s mamom i tatom da zašto ne pišu domaću zadaću i ne uče, tako da mi je puno bolje kad me nema. Baš sam pitao neki dan mamu da li je i ona takova učiteljica da daje djeci zadaće radi kojih se ja moram ići igrati kod dide i bake, gdje će nam biti baš fino i jako lijepo i vodit će me u kino i na sladoled, a ja najviše volim kad sam doma kod moje obitelji, i čemu uopće te zadaće i škola služe!?

Kod dide i bake mi je uvijek bilo jako lijepo, koliko ti već može biti lijepo negdje gdje te često napada cmizdravost za tvo-
jima, pa onda oni ne znaju što će s tobom zaboga. Inače, ako sam i kad sam već nekud morao otići, onda sam ipak najviše volio ići mojoj baki, i to zbog toga jer je kod nje živio moj dragi dida.

Didu sam jako volio i zato ću ga opisati, ako ga negdje slučajno sretnete, da znate da sam ga volio, a da ga ne morate pitati. Bio je star, što je jedna vrlo česta pojava kod starih osoba, po kojoj ga nećete razlikovati od drugih dida, a niti od bake, ali baš hoću da se sve točno opiše, i vrlo je volio nositi kapu, više nego ćelavost, što je sreća, jer ga je ćelavost napala još u mladosti, a onda ti je najgore ako voliš kapu, a imaš bujnu kosu, pa si ti onda izvoli svaki čas popravljati frizuru. Zato je imao sprijeda velike brkove i obrve u izobilju, po čemu se već izdaleka razlikovao od drugih djedova i bake, koju neću opisivati,

jer uvijek u kuhinji nešto kuha ili pak sprema po kući, pa ju se ne može nigdje drugdje ni sresti. Bio je veći od mene, a mislim da i od bake, i bio je jako lijep, što si muški jedni za druge ne smiju govoriti. Imao je i ruke i noge, koje je držao u rukavima i nogavicama, što je neobično važno za napisati, jer ti je bez njih jako teško u životu i onda te samo okreću kao štrucu kruha, kako su već puno godina i skroz od rođenja morali okretati susjedovog Gagu, pa si ne možeš ni muhe otjerati, koje to znaju i baš ti namjerno lete u usta i nos, ako baš ja nisam pokraj pa da ih otjeram. Moj je dida još ljepši bio iznutra, što ja ne znam nikako bolje opisati, nego kad se veli da ga volim. Ako ga sad negdje sretnete sigurno ćete ga odmah prepoznati.

Iako sam didu više volio, još uvijek se nisam odlučio, kad jedanput budem jako star, da li ću biti dida ili baka, jer je baka ipak najbliže kolačima i može ih peći kad god zaželi. Jedino sam bio siguran da nikada neću ići u školu i da ću sigurno biti milicajac.

Dida je uvijek bio jako zaposlen, jer je imao tri obrta za proizvodnju: soda vode i krahera; čistih odijela u kemijskoj čistionici, koja je prekrasno mirisala po benzinu, gdje ni moj dida nije smio pušiti; i fordrukeraja, gdje je mogao pušiti tko god je htio, osim mene.

Fordrukeraj je jedna lijepa riječ za proizvodnju koja se najjednostavnije može prevesti na ovaj način.

- Dobar dan , gazdarice!-, jer iako je obrt bio didin, posao je bio bakin.

- Dobar dan, snašo!-

- Evo ja došla, poslala me susjeda k vami radi fordrukeraja.-

- Izvoli snašo, na pravom si mjestu, koji želiš?-

- Imam dvi krpe, pa bi najvolila “Kuharice skuhaj ručak fino pa ćeš dobit novaca za kino” i “Kuharice manje zbori da ti ručak ne prigori”.

Imate to?-

- Imamo, kako da ne! Prekosutra će biti gotovo! -
- A jel može na sajmeni dan? -
- Može! -

i onda se poslije plavom bojom preko mustre od papira otisne na bijelo platno slika kuharice, štednjaka, lonaca, rajngli, kuhinje i željenog teksta, da to vrijedne snaše poslije kod kuće izvezu koncem u boji, pa se krivo zove ručni rad i visi iznad svakog štednjaka, a ustvari je to sve skupa fordrukeraj, i to je jako lijepo, i koji se ne smije na sajmeni dan nikako zaboraviti naplatiti, jer je mojoj baki upravo to najljepše kod fordrukeraja.

To se meni jako sviđalo i ja sam, kad sam god stigao, pomagao

mojoj baki, ako mi se prije nije uspjela sakriti, tako da joj preko dana tiskam nogom pumpu za raspršivanje boje, koje je onda bilo svagdje više nego li na fordrukeraju, a navečer pred spavanje tako da sam izmišljao nove fordrukeraje, a sve u nadi da ćemo proširiti i povećati proizvodnju:

“Kuharice samo kuhaj špinat, ja ga neću jesti baš za inat!”,

“Bolji su ti nama palačinci, nego pura i svi njeni mlinci!”,

“Više volim pekmez u tegli, nego poriluk, juhu i žeravicu u pegli”,

“Kuharice sam’ ti kuhaj ciklu, pa se nećeš vozit’ na biciklu!” i mnogo drugih, ali moja baka nije bila kao dida i nije sa mnom imala baš neke velike planove u proizvodnji, osim da navečer operem zube, uha, noge i ostalo što se najviše i najčešće kod djece preko dana zamaže, koliko god oni jadni na to pazili, pa više ni ne paze, jer ti pranje nema nikakve veze s čistoćom, nego da li si sam s didom, jer je baka u crkvi, pa šmugneš u krevet prije nego se ona vrati, a dida samo potvrdi da se dijete uredilo pred spavanje i možeš izmišljati fordrukeraje isto kao da si se oprao. To baka nije nikako volila, pa moji fordrukeraji na kraju nisu nigdje ni završili, koliko god ih ja poslije čitav život

tražio po svim kuhinjama i krpama, da bi nedavno nenadano iskrsnuli vrlo slični na pročeljima mnogih zgrada i zidova pod nazivom grafiti, a sve u inat mojoj baki, koje više nema, da vidi kakvu smo proizvodnju mogli imati, samo da je malo više mislila na fordrukeraje nego na moje noge, zube, uha i ostalo.

Uz sav posao moj dida se uvijek sa mnom družio i nije ti se on trebao nikad okretati pa da vidi gdje sam, dovoljno je bilo da naglo stane i već mu se ja zabušim u noge, da kog mu se vraga non-stop pletem pod nogama, hoćeš da padnemo, što mu je bilo drago, jer je jedino još mene imao. Moji su već naveliko bili u školi, njegove mu je odvela sudbina, o kojoj će uskoro biti riječ, a baka mu se ionako odavno prestala plesti među nogama, jer se radije motala po kuhinji. Tako sam mu na kraju jedino ja ostao i bio sam mu vrlo važan i sa mnom je imao velike planove, kao nekad sa sinom, dok se ovaj još nije spetljao sa svojom sudbinom, a sastojali su se u tome da je na meni ležala cijela proizvodnja soda vode i krahera, koja se morala prije ispitati nego što se proda.

Soda voda je ista kao svaka voda, samo što se u nju ugučaju mjehurići, koji, kad se veli živjeli i lupi čašama, sami jurevan iz špricera, ili te škakljaju na izlazu kad ju naglo progutaš pa ti sve izjuri na nos, koji se skupa s vodom pritisnu i uguraju u flaše pomoću kotača zamašnjaka, kojeg smo jedne godine Brc i ja prodali u staro željezo, što je obustavilo proizvodnju na nekoliko dana, dok se nije ustanovilo gdje se taj kotač zagubio. To je didu jako razljutilo, iako je svoj zamašnjak uspio otkupiti po vrlo povoljnoj cijeni. Dakle, pritisnu i uguraju u veliku, tešku, debelu flašu s pištoljem umjesto čepa, iz kojeg si mogao špricati na sve strane, dok te stariji ne opaze i ne klope. Iz nekog razloga neka od tih debelih flaša jednostavno nije htjela špricati, i onda se to zvalo škart i nije se smjelo prodavati, jer si mi nismo mogli dozvoliti da nam se ruši ugled koji smo si dida i ja tako teško

stvorili u proizvodnji soda vode i krahera, pa se to uvijek iznova s novonapunjenom flašom moralo isprobati, tako da se, dok se ja ne nadam i igram u pijesku s lopaticom i kanticom, dida došulja do vrata i pošprica me, a ja se onda derem kao da me živog gule, što je baki odmah bio dobar znak da je flaša u redu, pa bi ona gurnula glavu kroz prozor i vikala:

- Ludi si od tog djeteta! -

Muk bi značio da smo naletjeli na škart u proizvodnji.

Kraheri su, k'o za inat, bili bez pritiska i tu se nije imalo što ispitivati, osim na svoju ruku i kad me nitko ne vidi. Kraheri su vam poslije dobili ime Coca Cola i slično, i nisu ni upola fini kao didini kraheri, a koji su se na našem tržištu pojavili tek kad smo se dida i ja već povukli, jer se u socijalizmu, koji se također odnekud pojavio, to više nije isplatilo, pa je mom didi bilo bolje u penziji nego u socijalizmu.

Kad je dida još bio mlad, imao je velike planove, pa je svog sina, a mog ujaka, dao za trgovačkog pomoćnika u veletrgovinu Levi i Levi, koja je ubrzo promijenila ime u Horvat i sin, jer je Njemačka opet vodila nekakav rat, pa si je uzimala Židove na svoju stranu da joj pomognu i da nisu protiv nje, kao u prijašnjem ratu, jer ako ih ne dobiješ uz sebe oni su jako bogati i onda sigurno sve izgubiš, što se zove bankrot i zato gdje su god mogli, Njemci, koji su se tada nazivali Nacisti, su ih pridobijali za svoju stvar zajedno s njihovim bogatstvom, što je mom didi bilo žao, jer su Horvat i sin bile obične lopuže. Da stvar bude još gora, tu nam je ujo još upao u neko loše društvo s nekim čovjekom s posla, koji se zvao Kalfa, i taj ga je toliko pokvario da se na kraju to sve vidjelo u knjigama, pa ti njih dvojica nisu više imali kuda, nego pred žandarima i lopovom od Horvata i sina direktno na Papuk u partizane.

Mrcina od Kalfе se poslije vratila iz šume zajedno s oslobođenjem, a ujak je ostao u proboju kod Voćina s imenom i

prezimenom na mramornoj ploči ispod palog borca, koji je bio naoružan do zuba u raskopčanoj košulji i s pokličem na usnama od kojeg se ledila krv u žilama, koji ja nikako nisam mogao odgonetnuti sve ove godine kroz koje smo odlazili paliti svijeće i metnuti cvijeće. Taj ti je pali borac, koji se meni

strašno sviđao, i za razliku od mog uje, bio nepobjediv, naoružan i tako strašan da je zasigurno natjerao sve neprijatelje u panični bijeg čim bi ga vidjeli, i mora da je na kraju stradao samo zato, jer se nije pazio pa je takav razdrljen, vruć i znojan sigurno po vjetru navukao nešto na pluća, ili neku drugu bolest koja napada raskopčane košulje i kad vruć piješ vodu, pogotovo ako još i pušiš.

Inače je bio običaj da se ponekad ide na groblje i do spomenika, da se traže imena pokojnika koja su već pomalo svi zaboravili, pa ako ih nađeš, da im onda pališ svijeće i mećeš cvijeće. Ja već sad znam da neću za moju baku, i još više za didu, kad odrastem, tražiti njihova imena po spomenicima i da će u mom sjećanju na njih vječno goriti svijeća, koja će se zagasiti jedino ako se i ja jednog dana zagasim, ili nastavi goriti u nekom drugom unuku, koji se bude motao među mojim nogama, ako mu ja to dozvolim i ako mi se bude pričalo o mom didi.

Tih bi dana baka bila beskrajno tužna i šutljiva, tako da ju ni ja sa svojom dernjavom i cmizdrenjem nisam mogao razveseliti i oraspoločiti i to ju je peklo kao sol na živoj rani, što sam si ja jedanput, i nikad više, metnuo kad sam se porezao, a i vi izvolite, pa da vidite kako je bilo mojoj baki, a ja mogu reći užasno i samo si budala može metnuti sol na ranu, kao što je moj ujak metnuo za cijeli život mojoj baki.

Dida je poslije rata dobio potvrdu, crno na bijelo, za uju da je poginuo, s čim si je mogao rit obrisati, osim što se baka s tom potvrdom mogla tješiti kad god je imala lažne nade da je ujo još uvijek živ, isto kao i ona potvrda da su mu 15. 6. '43.g. uzeli

kamion marke Ford s pečatom i potpisom, koji ga je skorom stajao glave, kad mu ju je našla ona druga didina vojska, koja je najurila partizane iz grada, da opskrbi svoju vojsku s onim što je ostalo iza tih lopova.

U tom teškom trenutku ništa ti moj drugi dida nije pomogao ovom mom didi, jer se mi u to vrijeme još međusobno uopće nitko s nikim nismo poznavali, pa ni družili, a ni razgovarali, inače sigurno bi, premda mu se ni ovo ne broji u plus.

Spasila ga je sudbina, vjerojatno da na neki način vrati dug za uju, dvije flaše šljivovice, tabla špeka i Joza, koji je znao da je moj dida pošten čovjek.

- Pustite majstora, ja ga znam, pa koja bi budala dala kamion, osim ako ti pištolj ne prislone na glavu?! -

I eto što je sudbina. Da Židovi nisu otišli pomagati Njemcima, premda od toga nije bilo nikakve koristi, nego samo šteta, da gospodin Kalfa nije pokvario mog uju i da se sve to nije vidjelo u knjigama, svi bi živjeli sretno i veselo, a ovako se ujo i ja nismo ni upoznali, što mislim da je velika šteta, a za sve su na kraju krive knjige i kad me mama bude opet pitala da zašto neću u školu, a ja ću joj lijepo reći, zar ti nije dosta da si radi knjiga ostala bez brata, pa sad valjda još hoćeš i bez sina?

Koji put izgubiti svoje najbliže i nije tako strašno kao što se u prvi čas čini, nego ustvari korisno, što je upravo moj slučaj, jer sam ja imao sreću izgubiti još starijeg brata i još stariju sestru.

Brat je umro kao beba, tako da mu nitko nije ni mogao reći ni objasniti da će umrijeti, jer on to jednostavno nije ništa razumio, pa ga je za sve živo baš bilo briga, a sve zbog toga jer su onda antibiotici bili samo u Americi i nije ih se isplatilo nabavljati za tako malu djecu, jer su oni mali potrošači, a Amerika je radila samo s velikim potrošačima. Zato su njemu puštali krv, hranili s njim pijavice, zamatali ga vrućeg u hladnu i mo-

kru plahtu, špinali šećer, natakali ga svakovrsnim čajevima od svih biljki i životinja, mjerili temperaturu, tepali mu i plakali, što njemu nikako nije pomagalo i išlo nabolje, a Amerikance to uopće nije rastužilo, pa je on jednu noć, kad ga nisu baš dobro pazili, namjerno umro.

Sestra koja je došla poslije njega, nakon svega toga što je prošao njezin brat, radije se rodila mrtva, nego da pije sve one čajeve koje djeca uopće ne vole. Bolja je bijela kava.

Mi ostali se nismo htjeli roditi dok Amerika nije proširila tržište i na male potrošače i nas uopće taj gubitak nije toliko pogodilo, koliko bi trebao, a poglavito mene, jer da su se oni kojim čudom izvukli s onim čajevima, nikada ti ja, moj brajko, ne bih ugledao svjetlo dana. I zato, kad smo god palili svijeće za njih, ja sam bio onako malo žalostan i tužan, a u stvari više sretan i zahvalan da su otišli s ovog svijeta ne bi li ostavili mjesto za mene, što je najveći mogući iskaz bratske ljubavi.

Uglavnom, kad nisam radio nisam se dosađivao, nego sam s prijateljima krstario gradom i učio koješta, radi čega su me moji i slali didi i baki, kao, na primjer, bez karte u kino, ili na nogometnu utakmicu, u rasadnik po voće, u ribogojilište po ribe, u željezaru gledati bicikle i bambus štapove za ribolov, krasti šprihove za pračku, gdje sam vam ja imao najodgovorniju dužnost da čuvam stražu, jer za drugo ništa pod milim Bogom nisam bio, što je djelomično bilo zbog toga, jer kad jednog dana budem milicajac onda ću isto uvijek nešto čuvati, tako da je to kod milicajaca nasljedno već od malih nogu.

Najviše smo volili Uskrs, jer se na taj dan najmanje smjelo pucati, jer djeca ne smiju pucati nikad, osim od zdravlja, jer im to odrasli brane, a za Uskrs najviše brani milicija, a odrasli vam samo nabave karabit da ne bi na taj dan pucali. Dida je meni dao šibice, dok baka nije gledala, drugi su pribavili karabit i kanticu, a pišalinu i pljuvačku je već od prije svaki ponio sa

sobom i to bi uglavnom bilo sve što bi ti za Uskrs bilo potrebno. Karabit se metne u kanticu čije je dno probušeno čavlom, dobro ga zapljujemo ili malo zapišamo, kantica se poklopi, najhrabriji metne prst na rupu i kad ga počne peći za prst, onda netko zapali moju šibicu i prinese otvoru kantice. Tko si nije u tom času začepio uha, poslije mu je kasno, jer kad je grunulo čulo se sve do pilane. Kad nađemo poklopac, koji uvijek nekud odleti, ako još nema milicije na vidiku, sve ponovimo, ili bris na drugo mjesto.

Te nedjelje smo čekali popodnevni vlak, da Uskrs proslavimo s putnicima, koji su upravo s vlaka pristizali na most i pojma nisu imali da im se sprema proslava, pa kad je grunulo, a grunulo je tako da je i nas preplašilo koji smo znali, ovi na mostu su popadali po cesti kao pokošeni, jer je još sve vrvilo od zaostalih mina u zemlji, a rata u sjećanju, što je bilo bezrazložno, jer se mi s minama nismo nikad igrali, a za rat nismo bili krivi, a poklopac, koji ni inače nije pazio kuda leti, ovaj put je naciljao ni više ni manje nego najlon čarape od žene predsjednika općine i poderao ih ne samo po očici, nego i po koljenu. To je bilo nešto strašno, jer su drug predsjednik i njegova drugarica bili poznati u čitavom gradu baš po tome što je ona jedina imala najlonke, a on jedini šušakavac, sve direktno iz Italije. A to ti je bilo vrijeme kad se za jedan par najlonki moglo kod mnogih žena dobiti sve što muškarcu treba, pa je Talijana kod nas bilo više nego u Italiji, što vam govorim samo zato da se vidi kakva je to bila šteta i gubitak koji je svojim nepromišljenim letom prouzročio jedan običan poklopac. I normalno da je onda čak i jedna drugarica od predsjednika zaurala iz svega glasa:

- M i l i c i j a ! ! ! -

što se čulo i dalje od pilane, vjerojatno skroz do milicijske stance, ali mi nismo čekali da se u to uvjerimo, nego smo si dali petama vjetra i to takovom brzinom, da sam ja glavom srušio šaloporke, na jednoj niskoj kući, koje su se nenadano preda

mnom otvorile u svrhu luftanja stana, što s obzirom na građu i veličinu moje glave i nije bio neki veći problem, ali je vlasnicu šaloporki svejedno istinski začudilo i iznenadilo:

- Mulac jedan, pa što si mi to napravio?! -

kao da sam ja imao vremena napretek, pa da sad tu s njom naširoko i nadugačko raspredam o svemu i svačemu i da joj sve potanko objašnjavam od Uskrsa do najlonki, dok mi je milicija za vratom, i da se valjda sad još razgovaramo o njezinim šaloporkima i luftanju stana. Samo sam joj doviknuo:

- Sretan Uskrs! -

i odjurio koliko su me već noge nosile.

Šibice sam zakopao ispod brajde, ja sam se zavukao u svinjac, koji su svinje napustile prošle jeseni, zbog ukaza gradskih vlasti o zabrani držanja stoke u gradu i nikada više ne bi ni izašao, da nisam čuo baku kako tjera didu da ide na miliciju da me oni traže, jer da gdje sam zaboga do sada. Nakon što me traže radi najlonki i srušenih šaloporki, samo mi još treba da me traže i radi toga što sam u svinjcu usprkos ukaza o zabrani gradskih vlasti. Nisam više imao kuda, nego ravno na večeru gdje mi se svaki zalogaj činio kao da gutam cijelo kuhano jaje, što smo mi uvijek imali za Uskrs sa šunkom i ribanim hrenom koji ja nisam jeo.

- A gdje si ti bio, osim u svinjcu, po kojem smrdiš na sto metara? -

Sve sam ispričao, od riječi do riječi, kako sam se slučajno baš tamo zatekao, jer nisam imao nikakvog pametnijeg posla, budući se na Uskrs

ništa ne radi, i da sam gledao da što to ti fakini smišljaju i rade ono što se nikako ne smije, i baš sam im skrenuo pažnju da dolaze neki ljudi na most i kad su već bili sasvim blizu, ja sam viknuo "Sad!", što je značilo da su oni upravo stupili na most, jer sam želio upozoriti te ljude na to što im fakini spremaju.

Baka je htjela da se sve odmah istjera na čistac i sve to ispriča mjerodavnima, da ne ispadne još naše djete krivo i da ga se ne trpa u isti koš s kojekavim propalicama i delikventima.

Dida je mislio da će to sve skupa njemu biti jedna dobra škola i da nikud ne treba ići i žuriti, te da nije to ni tako strašno i da će on štetu koja je nastala nadoknaditi i zaštititi me od milicije, jer se vjerojatno pribojavao da mu ne stane proizvodnja, ako mene strpaju u zatvor.

I tako jednog dana, kad su već svi osim mene na te događaje zaboravili kao na lanjski snijeg, a ja sam baš upravo radio na kontroli kvalitete, otvorio se haustor i na vratima se glavom i bradom pojavio milicajac, naoružan do zuba i s nalogom da me se odmah privede i da se puca bez ikakvog pitanja, ako bih ja pri hapšenju pružao bilo kakav otpor. I prije nego je on usta otvorio da veli dobar dan, ja sam već bio u svinjcu.

- Iziđi beno jedna, čovjek je samo došao po odijelo koje je ostavio na kemijskom čišćenju. Nije on tu radi tebe! -

Prvi put mi se pričinilo da i moj dida surađuje s milicijom, da mu se živo fućka za mene i da je spreman na sve samo da održi proizvodnju svoje vode i krahera, i naravno da do navečer nisam izišao iz svinjca, što je baku stajalo čestog dolaženja, lažnih uvjeravanja i jedne torte, radi koje bi sigurno i osuđenik na smrt na kraju popustio i ipak izišao.

Poslije sam iskoristio svaku priliku da strungnem u svinjac, čim bi došao neki milicajac, nek' se vrag vara, jer bolje da ja malo smrdim, nego da me ukebaju, tako da na kraju na moju veliku žalost uopće nisam postao milicajac, prvo zato da me ne nađu u svojoj kartoteci kad se prijavim za milicajca, a drugo, dosta mi je da se samo i prisjetim milicije pa da mi sve ponovno zasmrđi na svinje i svinjac i da mi se od svega automatski digne želudac.

AKADEMIJA

Ja u školu ne idem i gotovo!!!

Na kraju sam ipak popustio, ali tek pred snagom argumetata:

- Da su mi zubi ispali samo radi toga da bi me natjerali u školu, jer mi inače neće nikad narasti, što se dogodilo mojoj baki, pa je sad lijepo bez zuba kad joj najviše trebaju, jer upravo jede jabuku. Didu to ne smeta, jer njemu nisu, ne jede jabuke i ne mora si uopće sitno sitno narezati, osim kad jede luk, ali to nema veze sa zubima, nego s očima, i tu ti nikakva škola ne pomaže da zadržiš suze. Kad si jako star, onda više nemaš nikakvog razloga da se plačeš, pa si moraš sustav za suze održavati sam pomoću rakije, špeka, luka, ljute paprike i papra, a moj, fala Bogu, još odlično radi sam od sebe, pa ja rađe jedem kolače. Kod bake kadikad proradi kad se najmanje nadaš, kao na primjer kad smo se mi rodili, ili ako umre netko stariji od njih, jer i takvih je bilo, a pogotovo mlađi, ili kad se sjeti uje, ili kad sam joj donio jaglace i kad sam joj rekao da je volim, što je tada bila čista istina, jer ju nisam volio baš uvijek i cijelo vrijeme. Nekad mi se nije dalo, specijalno ako bi mi se jeli kolači, a nije ih bilo.

- Da neću uopće narasti, što mi se činilo točnim kad sam gledao kako školarci Sis i Brc za čas vire na sve strane iz svega što na njih navuku, a ja se poslije u tome osjećam kao neplivač na Titanicu, a u školi ne daću isto tako brzo rasti, nego ću naučiti i plivati, što sam ja već znao, ako me tata drži, ili mi susjed posudi šlauf od traktora, a voda nije dublja od pojasa. U dubo-

koj vodi se jako teško pliva radi dubine koja prelazi tvoju visinu, pa se to onda može zvati i ronjenje, a vrlo često i utapanje, što se događa baš plivačima poput mene, koji nemaju dostatnu visinu, ali imaju dostatnu kuražu, što sa mnom nije slučaj. Ja radije čuvam stražu.

Ova teorija rasta i školovanja imala je problem u svezi teorije rasta zubi i školovanja, jer je inače neobjašnjivo otkuda toliki bez zubi, a već s primjerenom visinom, osim ako nisu zube skrivali otraga da se ne vidi da su nekad išli u školu, kao naša kućna pomoćnica, koja je poslije išla i u večernju ne bi li joj zubi koje je držala straga prešli naprijed ili izrasli novi, a i sva sila onih malih i niskih, a već odraslih s komplet zubalom, ili sa zubalom koje su skupo platili kod zubara, koji jedino vole kad djeca ne idu u školu pa im ne rastu zubi, pa ih djeca zato uopće ne vole, jer se u školu ide za naše dobro, kao uostalom i kod zubara. Ako već morate birati, bolje vam je u školi nego kod zubara, jer škola boli samo kad se sazna za loše ocjene, a zubar uvijek. Kad bi ja mogao birati, ja bi se odlučio za ferije.

- Da da li ja znam da ona specijalka, Alpes, koju svako malo gledamo u željezari, e baš ta, je već kaparena i dolazi doma ako ja krenem u školu i svi ćemo ju voziti podjednako, a ne kao inače, Brc najviše, Sis malo manje, a meni što ostane, što se više iz dva razloga nije moglo odbiti, jer bi mi srce prepuklo od tuge da ju ne dobijemo, a ako me srce ne bi ostavilo, udavila bi me moja rodbina u obliku brata i sestre samo da ih bicikl ne mimoide radi nekakvih principa obiteljskog patuljka, principa koji su ionako pogazile sve generacije prije mene i pognute glave krenule u školu, baš kao i ja te jeseni.

Bio je to divan sunčan dan u kojem se cijeli svijet okretao oko mene prvoškolca, od toga da su mi dali da si biram iz kojeg lončića, pa čak i onog sa slikom Micky Mouse-a, ne moram danas piti bijelu kavu ako neću, da sam režem i biram, a ne da oni

režu, a ja biram, ili ja režem, a oni biraju, pa moraš biti točan kao kad se ide u školu, jer ti tamo nema kašnjenja, jer ti inače velike komade pojedu oni, pa si se lijepo zeznuo, ako nisi točno dijelio, tako da si možete misliti kako sam danas podijelio, kad me djeljenje konačno krenulo, a sve zbog toga, jer su me jučer vodili brijaču, prošli tjedan mi kupili nove cipele i hlače, koje ću ja ovaj puta prvi prerasti, a sve u svrhu da uveličamo taj sretan dan odlaska u školu i da se napokon nekako dokopamo bicikla. I bake i dida su se nenadano pojavili, premda baš nije sasvim jasno zašto, budući je bicikl bio isključivo namijenjen nama.

Kad smo upali u razred, koji je bio premali za sve klince i njihove roditelje, osim nekoliko super hrabrih koji su došli bez igdje ikoga, a zvali su se ponavljači, svi ostali su imali roditelje, ali usprkos tome je počelo tuljenje i plač, čemu nije pomoglo ni to što je učiteljica istjerala sve roditelje van iz razreda, već je samo dolilo ulje na vatru, jer smo odmah skužili da će se u školu ići sam i bez njih, a ne kako smo mi mislili, a oni nas uvjerali, jer se učiteljicu mora slušati i ona sve zna i nije joj valjda prvi put da joj svi tule. Ja sam bio dosta dugo hrabar, ali mi je poslije bilo žao da tule samo djevojčice, pa sam se namjerno pridružio, jer ih uopće nisam volio kad cmizdre, i za razliku od drugih, ja sam glasno zazivao mamu, kad mi je god to jecanje dozvoljavalo. Kao da sam ja bio kriv što me škola nije volila već od prvog dana.

Učiteljica, da nas nekako smiri, pitala je svakoga za ime i prezime, što su mu mama i tata, i još stotinu nepotrebnih pitanja, koja se u školi uvijek postavljaju i s kojima đaci uglavnom imaju loša iskustva, pogotovo ako su to pitanja iz računa, pjesmice, čitanja, kontrolnog i drugo, tako da nas ta pitanja nisu smirivala ni kasnije, već naprotiv, izluđivala, i to do te mjere da smo markirali iz škole samo da nas ne pitaju, pa naravno da je i ovaj puta naša uznemirenost samo porasla. Samo smo gle-

dali kako da zбришемо. Ja sam se umirio tek kad sam se sjetio bicikla.

Kad se konačno mir uvukao u razred i kad se učiteljicu nešto moglo čuti, čuli smo kako će nam biti prekrasno u školi, kako ćemo školu zavoljeti, steći nove prijatelje, kojih sam već ionako imao previše, pogotovo sad kad mi stiže bicikl, kako ćemo se igrati, učiti, pjevati, i baš bi sad mogli jednu, da da li znamo "Zeko i potočić", i već slijedeće minute se pjesma orila razredom sve do trenutka dok nismo stigli do mjesta "... i plače, plače zeko mlad za potočićem tim...", a mi svi redom udri ponovno u tuljenje i kuknjavu, koju više nitko nije mogao zaustaviti, jer sada više nismo tulili samo radi naše sudbine nego i sudbine jadnog zeca, koji se sav rasplakao radi nekakvog potoka, što ćete dozvoliti da je ipak puno manje nego početak školovanja, što je nama davalo za pravo da tulimo iz petnih žila, pa smo mi to pravo obilato iskoristili i tu je nastava naprasno prestala i prije nego je počela, a svako je svog neutješnog cmizdravca za ruku odvodio doma s prvog sata našeg dugotrajnog školovanja, premda nismo izgledali kao da se vraćamo s prvog školskog sata, nego s pogreba. Odněkud se pojavio i fotograf, ali nije to bio dan kad bi se išta dalo zaraditi, osim pokoje prvoškolske pljuske i roditeljske sramote.

Kad sam stigao doma dočekali su me kao heroja uz ciku i viku, iako se ja uopće nisam tako osjećao, nešto zbog moje skromnosti, nešto zbog

toga što heroji obično ne tule, a najviše zbog srebrne specijalke, koja se kočoperila na sredini sobe i odmah učinila da zaboravim na sve događaje tog dana i da počnem grliti sve oko sebe, premda to nije nitko tražio, pa smo se na kraju svi grlili kao što se na kraju filma grle vojnici koji su sretno preživjeli rat, što nije za nikakvu usporedbu kao kad se preživi prvi dan škole.

Sad kad je bicikl doma, škola me više ne vidi.

Čovjek se na sve navikne. Još sam se neko vrijeme pokušavao izvući iz škole, pa sam se, kad je učiteljica pitala da da li netko možda zna čitati ili računati, javio da ja znam, u nadi da će povjerovati, a da neće provjeravati, što bi onda istim trenom moje školovanje, barem što se tiče prvog razreda, učinilo nepotrebnim. Nije upalilo. Još me rekla tati, što me koštalo tjedan dana bez bicikla.

Bilo mi je bolje da se brzo primim škole i učenja, jer usprkos bicikla koji je doma, zube još nemam, a ni visina mi nije baš zavidna, premda brzina učenja nema nikakve veze s brzinom rasta, što ja tada nisam znao, već samo i isključivo ovisi o vremenu koje provedeš u školi, što se najbolje očitovalo u Mirku koji je za dvije glave bio viši od svih nas, pod milim Bogom nije ništa znao, ali je zato već treću godinu išao u prvi razred. Iz nekog je razloga pohađanje škole nevjerojatno utjecalo na rast i nikad nisam tako rastao kao u školi, čak štoviše, kad sam završio školu prestao sam i rasti. Auto-škole i škole stranih jezika ti se tu ne broje. Mirko je bio najjači i mi dečki smo ga odmah predložili za predsjednika razreda, ali su učiteljica i cure predložile onu Višnju, koju su si i izabrale, jer ih je bilo više nego nas. Nismo im to oprostili.

Imao sam veliku sreću kad sam upao u svoj razred, jer je to bio jedan čisto običan razred, istina s malo previše djevojčica i, što je najvažnije, nije ti se tu nitko baš previše znao učiti, tako da sam ja začas bio najbolji od dečkih, a možda i od cura, da nije bilo one glupe Višnje. Ta je sve znala, ali samo dok smo u razredu. Čim smo izišli na igralište, nogomet ništa, graničar također, trčanje ne trči, čak se ni ne tuče i evo vam sad, baš ste si izabrali predsjednika razreda.

Nakon što smo preživjeli prvi dan škole, stizalo je drugo veliko uzbuđenje koje je osim đaka podjednako treslo i učitelje.

Nas zato jer smo primani u pionire, a njih zato jer su organizirali svečanu akademiju na kojoj će nas primiti u pionire. To je svakako bio vrlo težak i odgovoran zadatak, jer se inače ne bi na nas toliko derali, s obzirom da đaci, koji su skloni da sve zaborave, izvode program, a diša i uzvanici gledaju, pa ti nije onda lako biti ni učenik, a kamoli učitelj, koji mora još k tome sve te pjesmice iza zastora govoriti na glas, da ih ti možeš na pozornici recitirati, jer si od uzbuđenja i straha zaboravio ne samo tekst, nego i kako se zoveš, što je onda jako velika sramota za učitelja, jer ako te ni ime nisu naučili, onda si direktor može misliti što su te tek naučili iz računa.

Te su nas akademije poslije maltretirale kroz cijelo školovanje, tjerale nas da poslije nastave učimo recitacije, zbornopjevanje, igrokaze, konferansu i sve ostalo što ide uz jedan ozbiljan događaj poput svečane akademije, koja je ustvari bila najobičnija akademija, ali se zvala svečana samo radi toga da bi se mi dečki, i još više djevojčice, morali svečano obući i urediti, što se najviše sviđalo curicama, jer smo ih onda, onakve uređene, navlačili za kečke i repove, koje su onda samo cure nosile. Dečki su se u ono vrijeme upravo i razlikovali od cura baš po kosi, hlačama, bez obzira na nogavice i krastavim koljenima, s kojih smo kraste skidali radi svečane akademije, da ne zaboravimo takav jedan događaj kao što je skidanje krasta. Ne možeš pjevati s krastavim koljenima i u kratkim hlačama u prvom redu zbora, jer se to onda vidi, iako je puno važnije ono što se čuje, a budući sam ja upisan u zbor samo zato da se poslije škole ne skićem po vani, pa sam onda izvolio bar lijepo izgledati. Sjećam se da me takvog dotjeranog, pa još u prvom redu, ponesla atmosfera svečane akademije, pa sam, naglo oslobođen treme i pod utjecajem nabujalog samopouzdanja, na opće čuđenje zborovođe, a i mene samog, zapjevao iz svega glasa tako da sam nadjačao čitav zbor, usprkos znakovima koje mi je panično i po

skrivečki davao zborovođa, ali bez ikakvog razloga i učinka, jer sam ja pjevao, a to sam nakon toliko vremena i dan-danas siguran, istu pjesmu kao i zbor, a ne neku drugu kako se poslije pričalo.

Moji dečki su mi poslije čestitali na snažnom glasu, a djevojčice su se samo smijuljile, ljubomorne na uspjeh i moju popularnost, jer je o tom događaju poslije brujila cijela škola, uključujući i zbornicu u kojoj su nastavnici, čim bi netko novi ušao u zbornicu, odmah ga pitali da da li je čuo kako nam je mali od prosvjetnog inspektora jučer krasno pjevao? Čak se i diši dopalo, koji je ulazeći u zbornicu izjavio, pazeći pritom da ga svi dobro čuju, kako je jučer program ispao baš simpatično, spontano dječje, i sve u svemu, jedno pravo osvježjenje. Brc i Sis su doma svoje oduševljenje mojim nastupom saželi u rečenicu koja je glasila:

- Baš si ga poštenski usro! -

Na ovom mjestu se je potrebno ponovno vratiti našoj akademiji, jer inače nema ništa od našeg primanja u pionire, što si mi, usprkos svega, u ono vrijeme nismo mogli nikako dozvoliti, tako da smo se vratili upravo u trenutku kad su nas postrojili po visini, a čim vas izvan škole postroje po visini to ti uvijek loše završi, u najboljem slučaju cijepljenjem, a onda ti je, ne znaš sam, gore biti prvi ili zadnji u vrsti. Ustvari ti je najbolje da taj dan uopće nisi u školi. Prvi ti nikad nije dobro, jer se onda na tebi doktori tek uče, a kad si zadnji, onda vidiš Mirka, koji je jedini veselo i hrabro ušao u ambulantu, pa ga evo sad upravo iznose zelenog, obamrlog i polumrtvog na svježi zrak, pa sad izvoli slijedeći, ili se naslušaj svih ostalih koji tule bez razloga, jer je to samo za naše dobro, da ne bi bili bolesni, a nema ništa ljepšeg od bolesti u vrijeme škole, za razliku od ferija, i da nas ništa neće boljeti kod doktora, što nam uvijek govore, iako ih mi ništa ne pitamo, a čim počnu pričati da neće boljeti, sigurno za

to imaju debeli razlog, a ja vam ga neću otkriti, da vas ne plašim bolovima koji vas nakon toga očekuju. Više nikome mi ništa nismo vjerovali, jer da je to za neko dobro, prvo bi se cijepila učiteljica i doktori, a ne da im svako malo naš diša šalje po neki razred da se vježbaju, tako da smo se mi na kraju derali i kad su nam cjepivo uštrcavali u usta, što zbilja nije jako boljelo.

Kad to sve znaš, normalno da onda pustiš koju suzu, dvije i kad ti vežu pionirsku maramu oko vrata i primaju te u pionire, jer svako postrojavanje na kraju loše završi, osim u vojsci za vrijeme rata, jer se u rat ide pokloniti život na oltar otadžbine, i u ime revolucije, pa ti se onda za sve drugo, živo fućka, jer kad pokloniš život, nemaš se ti više nikakvog razloga bojati ili nervirati zbog nekakvog cijepljenja ili primanja u pionire i zato su curice uvijek hrabrije na cijepljenju, a i inače, od nas dečkih, jer smo mi strašljivi radi toga što nas na kraju svega još čeka ta otadžbina i revolucija. Tako smo mi dečki, naposljetku, uz iskazanu veliku dozu uzbuđenja, hrabrosti i ponosa, primljeni u pionire, za razliku od djevojčica, koje su primljene u pionirke.

Poslije smo rasli dosta neoprezno, bez nekog reda i na svoju ruku, pa se događalo da su curice bile veće od dečkih, pa da onaj s kraja vrste preko noći stigne na čelo, pa tek što nam kupe cipele, a one premale, što ti je puno gore nego kad su ti premale hlače, jer te one nikad ne žuljaju poput cipela. Onda odjedanput dođe vrijeme kad sve stane, a samo ti nos i ušesa nezadrživo rastu, pa smo radi toga, kad nismo imali pametnijeg posla, a rijetko kad smo ga imali, odjurili kraj rijeke da si u vrbicama mjerimo frulače. Mirko je imao najvećeg, isto kao jučer i sve ostale dane, od Dugoga je bio najmanji, jer je on odlučio da će prvo rasti tamo gdje se vidi, a poslije dole, jer mu nije važno, a samo laže. Mi ostali smo ga uglavnom imali, osim Sis, koja je zato bila sudac. Curicama su već naveliko rasle grudi, a mi smo i s dlakama loše stajali, pa smo kriomice pušili, što nije bilo

baš jako dobro za zdravlje, ali je bilo jako dobro za dlakavost, budući smo još od malih nogu znali da od cigareta rastu brkovi i rep, kao i od crne kave. Za prišteve se ništa nismo trebali brinuti ni poduzimati, oni su uskoro kao šašavi počeli i sami izbijati.

U tom vremenu kad smo se tako brzo i naočigled mijenjali, nismo bili sigurni da li nam uopće noge podjednako rastu, pa smo se poput kauboja gegali i šepali iz čiste predostrožnosti za slučaj da nam je koja noga kraća, što bi, na sreću, drugu automatski učinilo dužom. Kad nismo bili u školi, bili smo pred ogledalom, ali to nije baš ništa pomagalo, jer je sve bilo bez veze i glupo, osim škole, koja je bila najgluplja.

Teško smo se slagali međusobno, još teže sami sa sobom, pa normalno da nismo mogli ništa tražiti ni očekivati ni od naših roditelja, nego smo čekali da ih to prođe i da možeš van kad god hoćeš i sve ostalo, a da ništa ne pitaš, i da se konačno prestanu brinuti, jer nije to valjda njihov, već naš problem. Da dođe to vrijeme, bome smo se načekali, a neki, istina, još uvijek čekaju.

Kao što se vidi, bilo je to jedno teško razdoblje za sve oko nas i potrebno je svima zahvaliti na razumijevanju, kojeg je, na žalost, često ponestalo, jer je to bilo vrijeme socijalizma, vrijeme jedne sveopće oskudice i nestašice u svakom pogledu i smislu, kad su manjkale i puno važnije stvari nego li danas, kao na primjer dinari, a još više devize, ali usprkos socijalizmu, moramo biti poštene i priznati da su ipak glavni krivci za naše stanje i probleme bili tek probuđeni hormoni.

Sve se prenaprosto mijenjalo, svijet je naprosto eksplodirao, a vidljive promjene izvana nisu bile ništa u usporedbi s nevidljivima unutar nas, a jedino su svečane akademije ostale nepromjenljive, zadržale mir, ponavljajući se i u programu i u istim vremenskim intervalima poput godišnjih doba, unoseći red u sustav, loveći nas poput odmetnika po školi da nas ugura u program, koji smo mi već odavno prerasli, i koji se izvodio još je-

dino da klince plaši primanjem u pionire, jer dok još nisi pionir možeš što god hoćeš, a poslije se pojavi časna pionirska riječ, i možeš samo istinu, i vrlo vjerojatno radi našeg diše, koji je i dalje halapljivo uživao u akademiji, dok smo se mi već naveliko navirivali u srednju školu idući u susret novom diši i novim akademijama.

Vivat academia, vivat professores!

LJUBAV

Nitko do dana današnjeg nije odrastao, a da se nije zaljubio, tako da je ta gnjavaža čekala i mene, pa sam se tako i ja, hoću-neću, morao zaljubiti, iako mi to nije bila nikakva želja, jer si u tim godinama možeš poželjeti puno ljepših stvari, poput šiljila u obliku slona koji maše ušima dok šiljiš olovku, ili prave kožne nogometne lopte koja ti osigura mjesto u svakoj ekipi, ili neki mums koji ti osigura bar dva tjedna izležavanja, za razliku od vodenih kozica koje te, osim izležavanja, divljački svrbe, a ne daju ti da se češeš, plus vlak na baterije koji postoji u izlogu robne kuće i nitko tko je mali ne može biti toliko dobar, koliko je on skup, da bi mu ga roditelji kupili, pa im se više isplati da si zločest i da te s njim muče u odgojne svrhe, za razliku od djevojčica, koje si bebu i same mogu napraviti od starih krpa i do mile volje ju preoblačiti i šivati za nju, i mogu se puno lakše zaljubiti, jer ne moraju misliti na tolike darove kao mi dečki. Zato je ljubav puno više za curice.

Mi dečki smo imali pametnijeg posla, kao na primjer nositi im torbe iz škole, pisati im pisamca pod satom, praviti se važan i jedva čekati da ju ponovno vidiš, da bi se mogao praviti da te baš briga za nju. Kod mene je to sve skupa počelo ranije nego kod drugih, jer sam, na sreću, ranije krenuo u školu, što je vrlo dobro radi nekog razloga, da poslije kad svi imaju četrdeset godina ti jedini imaš tridesetdevet. Radi ljubavi zasigurno nije, jer curice ionako vole dečke iz viših razreda, pa si s manjkom godina u vlastitom razredu tek nigdje, jer te onda pogotovo ne vole, jer si balavac, a najteže ti je biti zaljubljen kad te ne vole,

jer to inače uvijek ide skupa, ili ne ide nikako, i ta se ljubav onda zove davež, muka i gnjavaža. Onakvog malog te, osim svega, još onda metnu u prvu klupu pod nos učiteljici, pa ti sad možeš poslati pisamce, a da te nitko ne vidi, jedino učiteljici, što ja nikad nisam, iako me volila, a i ja nju, tako da sam joj jedanput donio visibabe i onda mi je ona rekla hvala, jer ju je bilo sram pred razredom reći bilo što drugo, pa sam joj pre-stao nositi cvijeće da se sa mnom ne sramoti, jer je bila udana i majka jednog djeteta. Kasnije me pitala tablicu množenja, a još kasnije i pjesmicu napamet, ali to nije bila nikakva ljubav, nego joj je to bio posao.

U školi, osim nastave, postoje i odmori, i to je najbolje što u školi postoji i radi toga đaci jedino i idu u školu. Mi dečki i radi tjelesnog. Još veća stvar od odmora je veliki odmor, gdje se, osim natjeravanja, još dijeli i narančasti UNRA-in sir, koji služi za gađanje do mile volje, jer se nakon dvadeset uzastopnih dana više nikako nije mogao jesti, kao što se ni mlijeko u prahu već prvi dan nije moglo piti, i škole su se od drugih zgrada u gradu upravo i razlikovale po narančastim dvorištima od UNRA-inog sira koji su nam Amerikanci slali sa željom da ga mi razbacamo u vrijeme velikih odmora. Naravno da je to bila idealna prilika da svatko komadićima sira gađa odabranicu srca svoga, u nadi da će to ona primjetiti, jer si grude, koje su bez premca za tu svrhu, mogao raditi samo zimi, a ljubav ne pita za godišnje doba. I bome sam ja već tri puta bio u magarećoj klupi i šest puta u kutu, a sve radi ljubavi, dok konačno nije stiglo pisamce adresirano na mene, koje sam ja od uzbuđenja i drhtanja ruku jedva otvorio.

“Budalo, prestani me gađati, jer ću te inače reći svom dečku iz četvrtog razreda.”

Ondonda ne volim plavuše i izmišljam i prepričavam sve one viceve na njihov račun gdje god stignem i sa specijalnim

užitkom, toliko sam ju volio. Čak sam ju više volio nego što sam onog kretena iz četvrtog razreda mrzio, iako mu je rekla sve o meni, tako da sam na kraju ja jedini u čitavoj školi jeo sir, jer mi nizašto drugo nije mogao poslužiti, budući su svi ostali bili jači od mene, pa nemaš više koga ni gađati, što ti je još jedna od prednosti kad se krene ranije u školu.

Već se pomalo naziralo da s tim ljubavima neće biti baš sve tako lagano kao s mamom, koja te voli kakva god sranja da izmisliš, i da očito postoji neki krupan razlog da su sve te ljubavne pjesme cendrave i tužne, i da se u kinima svi rasplaču radi ljubavnog filma, što ja nikad ne dočekam, jer već ranije iziđem iz kina da se odrasli, dok plaču, ne sramote pred djecom, i zato jer mama poslije filma uvijek pita mog tatu da da li je vidio što je prava ljubav, kao da je naš tata slijep, i da što su drugi sve spremni za nju žrtvovati, što bi moju mamu dodatno rastužilo radi moga tate, kao da moj tata ne bi i puno više žrtvovao za moju mamu, samo kad bi se i njima, kojim slučajem, posrećilo pa da i njih dvoje također snime neki ljubavni film. Ovako svaki puta dođu tužni doma, što sve skupa nije nikad slučaj nakon kaubojskog filma ili nakon novogodišnje proslave. Zato, ako si neki veseljak, a ti se lijepo zaljubi, pa možeš biti žalostan koliko te god volja.

Nakon nesretne, vrlo brzo sam upoznao i zabranjenu ljubav, koja je razlogom mnogih nesuglasica, svađa, pa čak i ratova, što smo kasnije, što u povijesti, što u književnosti, mogli naučiti samo da smo htjeli. Najčešće se momak i djevojka zaljube jedno u drugo i onda kad je već obično kasno, na primjer pred spavanje ili jer se čeka beba, to vele roditeljima, koji im iz nekog nepoznatog razloga, jer je ona recimo princeza, a on obična bitanga i probisvijet, zabrane da se dalje viđaju, i tako se oni dokopaju zabranjene ljubavi, što se uvijek loše završi, umjesto da su o svemu šutjeli i čekali da ih ljubav prođe sama od sebe.

Osim takve, postoji i čitavo brdo drugih zabranjenih ljubavi, jer si vi ni misliti ne možete u što se je čovjek sve spreman zaljubiti i upustiti, samo da bi imao zabranjenu ljubav. Od jednog u drugog, do jedne u drugu, pa još u kojekakove predmete i životinje, jer je za ljubav opće poznato da ne poznaje granice, to jest, ljubav je bez granica, čemu uostalom i Europa teži. Ni ja ne bih vjerovao u ovo što piše, pogotovo o tim predmetima i životinjama, da osobno ne poznam gospodina Jožu koji već petnaest godina živi sretno s gavranom, odmah tu na petom katu i to bez lifta, dok drugi gundaju i za treći.

I tako, dok sam se jednog dana vraćao iz škole brojeći šlipere na pruzi, negdje oko broja 1764, ili 1647, spazim kredom napisano moje ime, što me iznenadilo, jer je moja popularnost jedva sezala izvan obiteljskog kruga, u kojem, ako ćemo pravo, zapravo uopće nisam bio popularan, iako sam bio poznat, pa kad sam kod broja 1867, ili 1786, ugledao svoje ime i onakvom slinavom mi je bilo jasno da iza toga stoji nekakva namjera. Pa onda oko 2567, pa 3011..... i tako svaki dan i sve do križanja s ulicom Vladimira Nazora, gdje sam ja presjedao. Treći dan nisam bio lijen i potegnulo sam i dalje od Nazorove, sve do 7834, ali nigdje više nije bilo mog imena, osim što, radi točnosti i istine, moram navesti da sam kod broja 5597 natrapao na govno, ali budući da se to dalje nije ponovilo, nisam to shvatio kao bilo kakvu poruku sa mnom u vezi.

Popustio sam u školi iz svega osim iz računa. Jedva sam čekao da se dokopam pruge i da razmišljam o svim pitanjima koja si uopće jedan nižerazredni osnovnoškolac može postaviti, tražeći odgovor koji bi razjasnio takovu zagonetku kao što je veza između mene i jedne takove institucije poput državne željeznice.

Možda zato što sam svojevremeno htio postati konduker. Možda zato jer mi je jedan dida, kojeg poslije rata baš previše

ne spominjemo pred drugima, prije rata bio šef željezničke stanice. Možda zato što sam dva dinara stavio na prugu, pa se vlak mogao prevrnuti, a sve u nadi da će, kad vlak pređe preko njih, izgledati kao pet dinara, tako da si mogu kupiti sladoled, pa mi umjesto tri sad nedostaje svih pet. Možda zato što kamenje s pruge, koje su oni svako malo dovozili na prugu, sam ja obilato uzimao i gađao s njim žabe i stare kante kraj potoka, a možda i zato što smo uz prugu često krali trešnje, ribizle, ogrozle i jagode, za razliku od povrća.

Nakon svega, samo sam u strahu čekao kad će mi milicija pokucati na vrata, jer nisu to bila jedina zlodjela koja sam do sada počinio, pa kad sam peti dan na šliperu 2156 ugledao, osim svog imena, sramežljivo dopisano “volim te”, ja sam se odmah zaljubio, i to do ušiju, jer nakon svih muka mi se činilo da je ovo najmanja koja mi se mogla dogoditi, a naravno da nije. I kad dan-danas zatvorim oči i sjetim se šlipera 2156 prođe me drhturavo, uznemirujuće zadovoljstvo kao prisjećanje na tu ljubav, koja će mi tako grubo i iznenada biti zabranjena.

Moj ljubavni život postajao je sve intenzivniji, više ne da sam popustio u školi, nego sam gluposti masovno proizvodio i u kući, tako da sam Sis bez ikakve svađe pustio prvu u kupaonicu, da mi uopće nije bilo do natezanja oko šalice za bijelu kavu, čak sam prestao i tužakati, a i bez riječi pogovora sam ujutro odlazio u dućan po kruh i mlijeko. Jednom riječju bio sam vraški zaljubljen i mogli su me mijesiti kako god ih volja, što su oni obilato i činili.

Poruke su počinjale dobivati novi sadržaj 2443 “moramo se”....., 2911 “misliš li na mene!”, ili drugi dan 109 “skupljaš marke?”....., 206 “najdraža boja”....., 709 “da li si zaljubljen?”....., 1506

“Koja je visina Velebita?”....., 2567 “znaš plivati?”.

Sad sam i ja žrtvujući jedan sladoled, kupio paket kreda i već naveliko pisao po pruzi. 967 “baš me briga”....., 1213 “odakle znaš moje ime?”....., 1229 “Sis ako si ti čuvaj me se!”....., 1506 “visina Velebita je različita”....., 2011 “ne”....., 3111 “bok”.

97 “TKO JE SIS?”....., 158 “Voliš drugu?”....., 1206 “najdraža životinja”....., 2111 “najdraža stvar”....., 3111 “bok”.

201 “Brc ako si ti čuvaj me se!”....., 409 “plivam, ali se ne takmičim”....., 1126 “volim šareno i lijepo”....., 2147 “Sis je nitko”....., 3111 “bok”.

11 “TKO JE BRC?”....., 100 “Voliš drugog?”....., 978 “Znaš tko sam?”....., 1701 “glavni grad Italije”....., 2507 “Pjevaš?”....., 3111 “bok”.

341 “Brc je nitko i ništa, isto kao i Sis!”....., 797 “Da li si ti muški?”....., 1743 “glavni grad Italije je Trst”....., 1911 “bicikl”....., 2705 “Pjevam, ali mi moji brane”....., 3111 “bok”.

503 “U”....., 511 “S”....., 623 “U”....., 637 “B”....., 672 “O”....., 711 “T”....., 723 “U”....., 811 “S”....., 943 “E”....., 1126 “VIDIMO”....., 3111 “bok”,

a bila je tek srijeda i ja sam kao zaljubljeni tetrijeb samo uspio na 604 napisati “pas”....., na 1214 “GDJE”....., te na 3111 “bok”, a onda je brzi za Ljubljanu dojurio takvom brzinom da sam se jedva uspio spasiti, a mamu je skoro srce ostavilo, jer se tu zatekla baš u trenutku kad sam se ispred jurećeg vlaka bacio niz nasip, pa kad je još saznala da već tri tjedna tumaram po pruzi, uz tatin pristanak i punu podršku, mi je zabranila da se uopće približim pruzi i još k tome zadužila Brca da me svaki dan poslije škole vodi kući i ne ispušta iz vida, i da da li sam i inače čudan, da jesam, pa su mi zabranili i sve ostalo osim škole i zadaća i tako sam ja lijepo imao najzabranjeniju ljubav od svih zabranjenih ljubavi, a da se uopće nisu raspitali, a kamoli pro-
vjerili, da li je ona neka princeza. Još sam smio i jesti.

Kad sam se nakon mjesec dana ipak dokopao pruge, ništa od naše velike ljubavi nije ostalo, sve je isprala kiša, a šliperi koji su jedino znali koga sam toliko strasno i iskreno ljubio u svom srcu, tu mi tajnu nisu nikad otkrili i ja sam na 3111 napisao “bok”, u nadi da je to poziv a ne pozdrav, ali se bojim da je moja ljubav skončala pod kotačima vlaka, jer bi mi se inače, usprkos svega, sigurno javila.

Poslije su šlipere upotrebljavali i kao ogradu, i kao podlogu za mostove, i kao drvo za ogrijev, ali nikada kao listove pi-smarice pune poruka jedne nježne, zabranjene dječačke ljubavi.

* * * * *

Kako smo rasli, otkrivali smo razne stvari, a jedno od najvećih i najinteresantnijih otkrića, bar što se tiče naše generacije, je zasigurno bio stojko, i to u trenutku kad smo otkrili da ne služi samo za pišanje nego i za igranje, gdje smo onda do mile volje natezali sve one Lolobriggide, Lorenke i Brigittke, koje smo do prije koju godinu skupljali u žvakačima i lijepili u albume, ni ne nadajući se kako će nam poslije dobro poslužiti. Onda smo se užasno palili na velike sise, tako da nam komadi iz našeg razreda uopće nisu ničemu služili, osim Vere, koju smo drpali pod svakim odmorom, jer ju je priroda i društvo obdarila u VIII razredu takvim sisama kakve mnogima neće narasti da cijeli život idu u školu.

To je bilo vrijeme kad sam svaki tjedan imao novog komada, od spikerice u Dnevniku, nove profačice iz kemije, nekoliko desetaka s ulice i iz tramvaja, kojima ni ime nisam znao, pa prodavačice u trafici, gdje smo kupovali prve cigarete, pa je bilo razumljivo da kupimo i prve kurtone, u koju svrhu smo jednog slinavca iz petog razreda poslali po 10 dag Bronhija i paket kurtona, što mu ona nije htjela prodati, nego neka izvoli doći mulac koji te poslao, da pokaže svog crvića, da se može

odrediti veličina, jer se naknadne reklamacije za takovu robu ne uvažavaju, a novci ne vraćaju, u što smo mi kasnije duboko vjerovali, gotovo sve do vojske, i navirivali se u trafikku kad god bi ušao netko stariji, da vidimo da li mu ga mjeri ispred, iza ili na samom pultu.

Prije smo frulaće samo mjerili, a sad smo se mogli takmičiti tko će brže, tko će dalje, tko će duže, tko će češće, i mogu reći da smo se i takmičili, i to gotovo svakodnevno, a osim takmičenja sa stojkom, takmičili smo se i u izmišljanju priča koju smo prasicu baš jučer okinuli, koliko puta, i tu smo lagali bez premca i puno bolje od VIII be, koji nas je za uzvrat uredno servisirao u nogometu, ali to više nikom od nas nije bilo bitno, jer nas više nisi mogao naći na mjestima gdje se ne skupljaju komadi. Bilo je to vrijeme kad smo isključivo mislili na jednu stvar, a to zasigurno nije bio ni nogomet ni škola.

Poslije se ta uzvišena ljubav prema svim ženama oko mene, počela fokusirati prema jednoj ribi, u podznaku vage, jer zaljubljeni samo čekaju noć pa da mogu buljiti u nebo i zvižde, i meni je bilo apsolutno jasno da do one stvari, ovakav prištav i nikakav, mogu doći jedino pomoću zvijezda, horoskopa, nadnaravnih sila i čuda i tako sam postao pravi stručnjak za horoskope.

Prva horoskopska karta mi se otvorila s lavicom u podznaku bika rođenom 20. VIII i kad sam potajno prekopao sve školske imenike sedmih i osmih razreda, ispalo je da je moja idealna partnerica za ono, neki Neven zvan Glista iz VII ce, a budući sam već imao tako gorko iskustvo sa zabranjenom ljubavi, odmah sam se dao na izradu nove karte, jer je bilo očito da se u ovoj potkrala neka krupna greška. Osim svega, taj Neven nije ličio ninašto i bio je daleko od nekakvog cvijeta, kao što mu ime kaže, i ustvari, kad se bolje promisli, više je ličio na oguljenog mačka.

To me poslije držalo još neko vrijeme, ustvari sve dok me nisu ulovili kako vršljam po školskim dnevnicima, a budući je upravo puknula afera, gdje je izašlo na vidjelo da je netko prepravljao ocjene, moje opravdanje i priča nakon toga im je djelovala tako uvjerljivo i vjerodostojno, kao kad me Sis sva u suzama neopravdano tužila mami da sam ju divljački ugrizao za guzicu, a ja sam se braneći neprestano poput papagaja ponavljao:

- Nisam ju ja mamek, časna riječ. Samo laže. Sama se je. -

Mama je, izgleda, ovaj put, za razliku od drugih, povjerovala da bi njezin sin ipak mogao biti tako glup kao što priča, i da bi to sve skupa mogla biti istina, iako nema nikakvog smisla, jer kakvog sam ja, oprostite, imao interesa da ispravljam ocjene kad su mi i onako sve bile uzorne. Kakvog? I gdje je tu onda motiv, a bez motiva teško da ima zločina.

Bilo je jasno da sam na potpuno krivom putu i taktiku je trebalo mijenjati u hodu i iz osnove. Činilo se da bi izlaz moglo biti kino, ako bi se nekako uspjelo namamiti željeno čeljade u mrak kino dvorane.

U tu svrhu jedna prasica je platila glavom, samo zato jer je bila kasica, iz koje sam onda izvukao svu ušteđevinu, koja je trebala postati reflektorica, ali se zbog ljudske požude pretvorila u dvije kino karte. Prije toga sam silnim diplomatskim umijećem poslao šifriranu poruku Veri u kojoj ju pozivam u kino, a poslije šestog sata sam je još nehajno i u prolazu pitao, da ne kupujem dvije karte bez veze:

- Onda, u pet se vidimo u kinu, ne? -

na što je ona blenula u mene kao tele u šarena vrata i zbu-njeno rekla:

- Da !?-

Na sreću sam taj infarkt prehodao bez nekih većih posljedica, jer ono lupetanje srca nakon njezinog odgovora, pa sve do

kina, a i poslije, je zaigurno najduži, najburniji i najopsežniji infarkt koji je jedan čovjek preživio, plus znojenje, zujanje u ušima, grč u želucu, cijelo-popodneвно preoblačenje, frizura, deodoranti i kokice.

Nabavio sam karte za zadnji red iz kojeg se platno tek naziralo, ali uostalom radi filma nismo ni došli u kino, i čekao sam pred kinom da se pojavi, pazeći da pri tome ne sretnem baš čitav razred.

- O, bok, ideš u kino? -

- Nisam ja te sreće, kupujem karte za starce. -

Došla je točno, što znači da sam se ja već jednu uru skrivao oko kina, grizući nokte u iščekivanju, a odmah čim je došla raspričala se o nekoj budaletini, koji joj, zamislite, već tjedan dana šalje nekakve papiriće s apsolutno nerazumljivim porukama, što je mene jako začudilo, pa sam joj skrenuo pažnju da u našoj školi ima svakojakih budalaša od kojih i ja neke poznajem, i da ih se uglavnom treba kloniti.

- Oprosti, a što je pisalo? -

I ona uvuče ruku u džep i izvadi svu silu svojih poruka, koje sam joj ja slao u nadi da će razumjeti što se od nje očekuje.

- Gle, stvarno neki kreten! -

Dok sam ih bacao u koš za smeće mislio sam na to koliko sam se samo napatio dok sam izrezivao sva ta slova iz novina, smišljao poruke i lijepio ih, a da me pritom nitko ne vidi, brisao s njihovih otiske prstiju, a da ih na kraju nitko živ nije razumio.

Kad se konačno zagasilo svjetlo, neko sam se vrijeme pratio da me film istinski interesira, a onda sam se ohrabrio i lagano se primaknuo prema Veri, a ona se privila uz mene i dok sam ja, kao slučajno, dotaknuo njezinu ruku, ova se isti čas našla u mojoj, jednako vlažnih dlanova, šireći struju uzbuđenja do te mjere da sam uskoro započeo s istraživanjem, koje mi je bilo

dozvoljeno svagdje osim u područjima koje sam ja tako žarko želio istraživati.

Dok sam se nešto kasnije već igrao njezinim čvrstim doj-kama, ona se okrenula prema meni i gurnula mi jezik u usta, koji sam ja, u silnom uzbuđenju, gotovo progutao, a to je bilo toliko uzbuđujuće da se i stojko istegnuo najviše što je mogao, samo da vidi što se to gore zbiva. Kad me prestala ljubiti, dok sam još hvatao dah, rekao sam joj neka se ponudi s “kikićima” iz mogeg džepa i dok je ona uvlačila ruku u džep naletila je na stojka, budući sam ja bio bez gaća, a džep sam na Brcovu preporuku za taj slučaj odrezao, pa se stojko jako začudio i ukočio ne prepoznajući gosta koji mu dolazi u posjet. Susret je na žalost trajao tako kratko da se stojko uopće nije snašao, nego je i dalje samo glupo stajao, a Vera je polako, a ja bih rekao i nevoljko, izvukla ruku i, kako ju je god polagano izvukla, još mi ju je brže priljepila iza uha i izišla iz kina.

Ja sam film odgledao do kraja i bilo mi je jasno da je i taj film, po imenu “Bijeli jorgovan”, ispao davež sličnog sadržaja i ishoda, da od one stvari ni ovaj puta ništa, da me još pod obavezno čeka da glupom Brcu podnesem izvještaj da da li je Mikić uzela “kikić”, umjesto da sam o svemu šutio kao zaliven, a budući mi je jezik uvijek bio brži od pameti, nisam mogao a da se ne pravim važan pred starijim bratom i da ne glumim frajera i zavodnika. Nakon svega sam ostao bez reflektorice, no bolje nisam ni zaslužio, ali je zato stojko isplatio svog vraga kad smo ostali sami.

Na kraju se, s pravom, pitate da li je, i kako je, ako je uopće bilo, bilo taj prvi put. Hvala na pitanju, bilo je, a evo i kako.

Ona je bila nešto starija od mene, i zgodna, i simpatična, i Njemica, ili bar tu negdje. Bilo je ljeto, more, cvrčci, izlasci i zalasci sunca, mjesec s neizostavnim zvijezdama i sav ostali kičeraž s tim u vezi, i za takvu priliku, ali i beskrajno prtljanje

s njemačkim, koji nas je više razdvajao nego li spajao, što i nije bilo toliko bitno, jer nije jezik jedini organ koji može ljude čvrsto spojiti i povezati. No, u svakom slučaju, ispostavilo se da jezik koji mi učimo u školi pod nazivom njemački, nema blage veze s ovim njemačkim kojim se služe Njemice, ili što su već, jer je, barem ova moja, govorila puno brže, upotrebljavala veći broj riječi nego što ih njemački ima, glagole, pravilne i nepravilne, stavljala na prava mjesta i u prava vremena, a da joj pritom nitko ne šapće. Treći dan se, osim svega, ispostavilo, da uopće nije Njemica, nego da je puno bliže, odmah tu iz Austrije, ali ni to nije puno pripomoglo u razgovoru, pa je ispalo da blizina ne utječe na sporazumijevanje toliko koliko znanje.

Moj traljavi njemački se, na kraju, još pokazao kao mila majka u odnosu na ljubavno umijeće, gdje je ispalo da se ne može muljati s ja, ja, nein, jawohl i klimanjem glave, ali budući se vježbom i učenjem može puno postići, a Greta si je, na moju sreću, upravo to ljetno odredila u tu svrhu, tako da smo mi vježbali da se sve prašilo, pa sam na kraju ferija već čisto solidno nabadao njemački, a i moja Grethen je, ili se to meni samo tako činilo, bila vidno zadovoljna svojim učenikom i njegovim ukupnim napretkom u smislu nabadanja.

Poslije sam joj još napisao i nekoliko ljubavnih pisama, ali budući je pisanje na njemačkom priča za sebe, nikad mi nije odgovorila, jer nije, jadna, mogla pojmiti tko joj to i što piše, jer je ona bila iz Austrije, a mi smo u školi pisali isključivo na njemačkom njemačkom, a ne na austrijskom.

Uglavnom, otada na Austriju gledam posve drugim očima i doživljavam ju puno više kao prijateljsku i toplu zemlju dragih i jebežljivih, a ne samo kao zemlju špeceraja i pedanterije, a također mi je jasno zašto je bila zemlja naše vjekovne upućenosti i da smo preko nje, i kroz nju (misli se na Austriju), oduvijek pripadali Europi. Tijekom godina i ljeta provedenih na moru

slično se osjećanje javilo i za Italiju, Njemačku i Čehoslovačku. Dečke smo im istovremeno pobjeđivali u nogometu, tako da smo im, sve u svemu, pružali kompletnu uslugu na visokoj razini i uz zamjetnu kvalitetu.

No, kako su godine odmicale, sad smo i mi već pomalo bili od koristi pokojoj curici, a dovijali smo se na najrazličitije moguće načine, samo da im pomognemo. Širilo se tih godina i bratstvo i jedinstvo, pogotovo sa Slovenkama, ali smo ipak bili skloniji međunarodnoj suradnji. Ako baš nisi neka sušta ljepota, ako ne možeš valjati sto na sat, ako nisi lukav kao lisica i ako još ni ne lažeš u svim duginim bojama, onda će tebi biti teško u smislu ljubavi, a jedino neke šanse imaš na nogometu. Sve ostalo je bilo razrađeno do najsitnijih detalja i predstavljalo je samo stvar taktike.

Budući smo mjesecima visili na plaži, u vezi s tim smo znali sve živo. Kao prvo, komadi su uvijek stizali na plažu u parovima koji se zovu najbolje frendice. Nikada, za svih tih godina, nisu stigle dvije najbolje frendice, a da bi obje bile komadi. Dobitna kombinacija je gabor plus ljepotica.

Dan-dva se motaš oko njih, i onda se diskretno nasmiješiš gaboru, priskočiš joj u pomoć kad ide u vodu, a tvoji blesani ju počnu špricati, nađeš se pri ruci kad treba razmazati kremu za sunčanje, veliš nekoliko obećavajućih fraza i pričekaš do sutra da ubereš plodove svoga truda. Naime, budući se nikada do tada ni pas nije na nju popišao kraj one silne ljepote od njezine frendice, i budući se, pod obavezno, i bez ostatka, svi uvaljuju isključivo i jedino ljepotici, a njihovo veliko i iskreno prijateljstvo se i temelji na mrvicama koje iz takvih veza padaju s ljubavne trpeze u obliku prepričavanja i slušanja svih tih silnih avantura, koje gabor ima priliku proživjeti samo kroz svoju najbolju frendicu, onda je jasno k'o dan da, kad ta jadnica shvati da je konačno naišao netko tko cijeni više ljepotu duše

od isprazne vanjske ljepote i afektiranja, se istinski i odmah zagrije i zaljubi, i čitavu noć nakon toga davi frendicu pričama o frajeru, kojeg se i na filmu rijetko sreće, kao i pričama o princu na bijelom konju, koji ne živi samo u bajkama pred spavanje, nego tu među nama da bi nas obdario ljubavlju i ljepotom, i sva ostala pretjerivanja u svakom smislu i pogledu. Nakon svega, od tebe se jedino očekuje da slijedeće jutro dođeš barkom na plažu, da jednostavno i bez riječi primiš ljepoticu za ruku i da ju onakvu napaljenu na tebe svim onim noćnim pričama i pretjerivanjima, odvezeš na Rajsku stazu na opće zaprepaštenje najbolje frendice.

Okrutno!? Bogami prilično, kao uostalom i sam život, pogotovo ako uzmeš u obzir da joj, kao curi, ni nogomet nije preostao.

Tako smo jedne uveseljavali, a druge čeličili i osjećali se pritom kao da činimo nešto lijepo i uzbuđujuće, da bi poslije, kad smo to prepričavali, saznali od nekih komada, istina upitne ljepote, da smo obične muške šovinističke svinje i zadnje smeće, iako bi se u nepristranost takvog suda moglo posumnjati, budući se činilo da su i same bile žrtve iste taktike za koju smo mi duboko vjerovali da je originalna i samo naša. Osim svega, kao da sam im ja kriv što se družu s ljepšima od sebe.

I gdje je tu ljubav!?

Kao i sve ostale stvari koje čovjek ne može kontrolirati i s njima upravljati, dogodi se iznenada i bez najave, i to u času kad se često čovjek najmanje nada, pa se umjesto opijenosti činom odjedanput nađe opijen osobom, a bome i ona tobom, jer vas vezuje toliko zajedničkog, da na primjer navijate za isti klub, iako nju sport uopće ne zanima, da ovakvi, tamni kakvi već jeste, oboje ludujete za blond osobama sa zelenim očima, da se ona služi lijevom rukom, isto kao i ti desnom, za razliku od noge kojom se ona ne služi, da se jednako žučljivo možete

svaditi i natezati oko svake, pa i najmanje, sitnice i da se možete danima bezrazložno duriti i napuhavati, da u ljubavnoj omami koja te zvekne poput zaraze, zadrhtiš cijelim tijelom kad si u njezinoj blizini, da ti sedmo čulo najavi njezin dolazak daleko prije otorine i okulistike, da joj počneš pisati pjesme radi kojih te poslije, kad te sve prođe, sram i stid bilo, i da si u suzno, predproljevano, drhturavo, grčno, lupetajućem, predinfarktnom stanju, za divno čudo, još uvijek živ s obzirom na intenzitet ljubavne omame, a pogotovo na intenzitet gradskog prometa, ali da se, nakon svega, ljubav ipak može točno odrediti prema jednadžbi s više nepoznanica gdje je:

$$LJ = g + s + \dot{z} + x \text{ i}$$

4

$$LJ = g + s + \dot{z} + xy$$

4

u kojoj su LJ = ljubav; g = glava; s = srce; \dot{z} = želudac; x = ono za muške; xy = ono za ženske,

i da se, ovisno o zadanim veličinama, sad može topografski točno i precizno izračunati, ne samo mjesto gdje je to ljubav, nego i njezina veličina, rok trajanja s pravom na relamaciju i garanciju, a sve ovisno da li prevladava varijabla g, x odnosno xy ili neka treća, što znači da se apsolutno precizno i točno može odgovoriti na pitanje s početka, pitanje koje tolike s pravom interesira.

I gdje je tu ljubav?

UPIS

Naša mama je imala filigranski istančan osjećaj za analitičko-znanstveno-eksperimentalan pristup prema životnim problemima, stvarima i odlukama, pogotovo ukoliko se nije radilo o njoj, nego o nama, a poglavito o meni. Tako smo mi među prvima u ulici koristili sva moguća postignuća i uspjehe koja su donosili novi vjetrovi i strujanja iz domene svjetske tehnologije, ali i socijalističke privrede, kao što su juha iz vrećice, majoneza iz tube, mlijeko iz tetrapaka, limunada iz frižidera, voće s juga i sve ostale novotarije. Mama je osim svega imala i rijetku sposobnost da svu robu nabavlja direktno iz tvornice, što je imalo ogromnu prednost u nižoj cijeni proizvoda, ali i pokoju manu, jer takova pakovanja nisu sadržavala uputu, pa smo mi bili prisiljeni uzimati dvije godine po jednu kavenu žličicu Vegete pred spavanje i po jednu natašte, prije nego smo otkrili da je to dodatak koji se stavlja u juhu i neka druga jela.

Srećom ugovor sa Saponijom nismo imali.

Tako je jedno jutro, a da se mi ni pripremili nismo, osvahnula u našoj kući i Veš mašina, nakon što su Frižider i Električni štednjak već izborili svoj kulturni status u našem domaćinstvu; Veš mašina koju smo nekako teškom mukom i na jedvite jade uspjeli ugurati u kupaonicu. To je bio jedan potpuno novi i zadržavajući proizvod, koji je postao izazovom za čitavu obitelj, ali sam ga u početku jedino ja puštao u pogon, jer sam bio jedini dovoljno brz da, nakon što uključim Veš mašinu, nekako uteknem iz kupaonice pred njezinom jurnjavom, skakanjem i lupanjem. Još sat vremena nakon što bi sve utihnulo i smirilo

se u kupaonici, nitko ti od nas nije imao hrabrosti ni nos promoliti kroz vrata. Imali smo sreću da je proizvođač bio svjestan ponašanja svog proizvoda i o tome vodio računa, pa je žnora od struje bila kraća od kupaonice, tako da je mašina uvijek iščupala utikač iz utičnice, i stala na pola puta, umjesto da se u svojim podlim namjerama svom silinom navali na vrata, što je nama omogućavalo da kupaonicu usprkos mašini ipak i dalje koristimo. Poslije smo taj problem riješili tako, da smo mašinu svezali na lanac, pa je ona otada režala i lajala na mjestu i nismo se više toliko bojali da će nekoga napasti, ali već nakon tri godine smo ju pustili s lanca, jer je ispalo da je dovoljno da ju kum Joža metne u vaser vagu, pa da svi problemi isčeznu kao rukom odnešeni.

Sad smo se već svi pomalo kurčili pred mašinom, a ne samo mama i ja, stavljali smo veš u nju i vadili ga iz nje bez ikakvog straha, ali i reda, pa je ispalo da imamo mašinu za farbanje, a ne za pranje, jer nam je veš svaki tjedan bio druge boje. Nakon što izvadiš veš, nikako nisi smio zaboraviti izvaditi i gumbe, kojih se uvijek na dnu bubnja našlo za jednu dobru šaku, kako bi ih baka mogla ponovno prišiti. Budući je baka već malo slabije vidjela, nije se jedanput dogodilo pa da stari, onakav strog kakav je bio, osvane na inspekciji u školi s gumbima od šlifera na svom novom sakou.

I tako smo mi bili stjegonoše i pobornici svega novog, što nam baka nikad nije oprostila.

Budući sam ja završio osnovnu školu i trebao sam se upisati u nekakvu srednju, mama to nikako nije htjela prepustiti slučaju, već je htjela da se taj problem obavi znanstveno, da me istestiraju u nekakvom Zavodu za profesionalnu orijentaciju i usmjere u odgovarajuću školu, da se ne ponovi pogreška koja nam se dogodila sa Sis i Brcom, pa sam ja zrihtan, jedno jutro krenuo na ta testiranja. Još smo se dobro isposvadili, jer sam ja

tvrdio da nije važno kako sam obučen, već što ću na tim testovima pokazati, osim ako mama ne želi da joj sin bude maneken, što je bio samo jedan korak do baletana, i to u ono vrijeme dok smo svi htjeli biti nogometaši.

Ništa nije pomoglo, i ja sam na kraju uređen i dotjeran osvanuo pred zgradom na kojoj je velikim slovima pisalo Zavod za zapošljavanje.

Do tog sam časa mislio da svoje roditelje odlično poznajem, a specijalno mamu, ali budući da su starci stalno kukali o besparici, svejedno sam se malo ustrtario, jer sam namirisao da se izgleda tu ne radi o nikakvom daljnjem školovanju, već o zapošljavanju, u namjeri da se i mi nekako, i to čini mi se preko moje grbače, izvučemo iz te besparice, a dobro mi je bilo poznato, i to ne samo iz vlastitog doma, već i osobno od Charlesa Dickensa, kako odrasli nemilosrdno mogu iskorištavati djecu. Mama je pokušala objasniti da profesionalna orijentacija samo dijeli zgradu sa Zavodom za zapošljavanje, ali joj ja svejedno nikad ne bih ušao unutra, da se nisam u međuvremenu prisjetio učenja naših Velikana socijalističke misli braće Marx i Engelsa, gdje nema iskorištavanja ni čovjeka po čovjeku, a kamoli po djetetu, što je ugrađeno i u same temelje naše države, a mi smo se kroz svih osam razreda osnovne škole, fala Bogu, imali prilike dobro i temeljito s tim upoznati. I tako sam ja napokon ušao, oprezan i prestrašen poput zeca u tuđem kupusištu, u velikom dvoranu za testiranje, ne misleći više previše na Zavod za zapošljavanje s kojim sam se kasnije, kad sam već odrastao, a što nije tema ove knjige, čitav niz godina ugodno družio.

Kad su testovi, nakon nekog vremena, bili ispravljani i rezultati analizirani, uobičajeno je bilo da se ispitanika obavijesti o postignutom. U nekim zamršenim i rijetkim slučajevima su na razgovor zvani i roditelji, kao što se pokazalo potrebitim i u mom slučaju.

-Vaša mala je u prvom dijelu testa pokazala iznadprosječne rezultate i vrlo veliku usredotočenost na humanističke predmete, poglavito iz umjetnosti, pa bi bilo veoma pozitivno da ju podržite u nastojanju da školovanje nastavi kao balerina, ili da zbog iskazane kreativnosti i manuelne spretnosti završi školu za frizerke.

Naravno da je moja mama iskolačila oči u čudu ne vjerujući svojim ušima, pa je, iako puna obzira, prekinula izlaganje psihologa, da neka oprost, ali da mora da je neka zabuna posrijedi, jer je kćer ostala kod kuće, a ona je dovela ovog svog najmlađeg, koji je i bio na testiranju, osim ako klipani nije po svom običaju opet nešto zabljaao. Naravno da sam ja uvijek za sve kriv.

I tu počne psiholog nešto prekapati po svojim papirima i začas se ozari, te nastavi s izlaganjem samouvjerenom kao što je i započeo.

-U pravu ste gospodo, evo upravo držim u ruci drugu polovicu testa na temelju kojeg je očito da Vaš sin posjeduje golemo znanje iz fizike s očitim interesom za raketne motore, fuziju i fisiju, te se preporuča upis u eksperimentalnu matematičku gimnaziju u razred teorijske fizike.

-Oprostite, to bi onda, ako sam Vas ja dobro shvatila i ako nisam nešto pobrkala, značilo da bi prije podne išao u školu za balerine i frizerke, a poslijepodne u školu za fizičare.

Bome se i psiholog zamislio pred takvim problemom i ponovno počeo prekapati po papirima. Nakon pola sata je zaključio da se fizički, zbog pomanjkanja vremena, neću moći upisati u sve te škole, pa je najbolje da odluku u koju školu da se na poslijetku upišem, donesemo nakon psihijatrijskog vještačenja.

Ja sam samo mudro šutio, a mama se beskrajno zabrinula, jer ako ja moram psihijatru, što je tek s ono dvoje kod kuće.

Budući me psihijatar naručio tek za četvrtak, imali smo tjedan dana zlatnog vremena da u miru sve još jedanput dobro promislimo, a to je izgledalo tako da su mami non-stop bile su-

zne oči, da je zabrinuta baka pekla sve što mi je na pamet palo, a možete si zamisliti što sve jednom luđaku može pasti na pamet, a tata je neprestano ponavljao dvije rečenice:

-To je nemoguće. Mora da je neka zabuna posrijedi.

Što su mi pak sve govorili Brc i Sis, naravno da nije za knjigu, ali bi trenutno prestali, čim bih ja spomenuo da ako isti čas ne zavežu, idu sutra sa mnom na testiranje.

Konačno je stigao i taj četvrtak i mama i ja smo osvanuli pred ordinacijom psihijatra, ja obučen na temelju konzilijarnog stava moje obitelji, jer neka se ja sad izvolim ostaviti mode, nije to važno, nego da je navodno važno kakav ću ostaviti dojam na psihijatra. Kad je nakon nekog vremena doktor promolio glavu iz ordinacije i prozvao moje ime, mama se digla brže od mene nošena brigom i željom za dobrim vijestima i brzo ga upitala o tome što on misli o njenom sinu i da li ima ikakvog razloga za zabrinutost.

-Gospodo, oprostite, ali ne mogu Vam za sada ništa odgovoriti, tako dugo dok ne izvršim pregled i porazgovaram s Vašim sinom, ali Vam moram reći da sve ukazuje na ozbiljan psihički poremećaj u kojem se radi o podvojenosti ličnosti, koji je vrlo karakterističan za bolest koju mi stručno nazivamo shizofrenija.

Nakon što smo mamu digli s poda, doktor je mirno nastao da on tu više nema što za dodati, jer mu to priječi struka, ali da bi se u podlozi te bolesti moglo raditi o prenaplašenom utjecaju majčine ličnosti na sina (poznati odnos jaka majka – slabi sin), što je on potpuno krivo zaključio samo zato, jer sam ja gotovo jedini došao s majkom i jedini bio u mariner blau odjelcu, dok su drugi bili uglavnom sami i u hlačama s majcima.

Da u podlozi može biti i odnos sestra brat, ukoliko ima sestru (poznati odnos super sestra – slabi brat). Mama je odmah priznala da imam sestru, ali je u korijenu sasjekla takvu doktorovu ideju i da to sigurno ne može biti razlog, jer Sis ima odnose isključivo izvan kuće.

Kad smo mu i Sis izmaknuli, naglo se počeo raspitivati za baku. I tu je bio na pogrešnom putu, jer baka više nije imala nikakve odnose i samo se bavila ručnim radom, za što njezin unuk nažalost, nije iskazivao nikakav hvale vrijedan interes, osim što joj je, dok je još bio u dobi od 5 godina, tako ispremi-ješao sve konce za goblene, da se nakon tog događaja “Ciganka s lutnjom” pojavljivala kao motiv na svim kasnijim bakinim goblenima, tako da se onakva gorda i kočoperna na kraju tiskala i među apostolima na posljednjoj večeri.

Ni to mu nije bilo dosta, nego se onda drznuo i taknuo mi u starog. Da se onda u mom slučaju najvjerojatnije radi o utjecaju inferiornog oca (poznati odnos slabi otac – sin), u kojem sin uzalud traži autoritet i uzor u svom ocu. Na te riječi sam ja poludio, jer mi za staroga možeš sve reći, ali da nije autoritet i da je inferioran, sigurno ne, pa sam se zaletio prema psihijatru, jer iako sam izgubio snagu zbog ove opake bolesti, ipak mi je ostala visina, za razliku od onog doktorskog gnjeca koji nije imao ništa. Mama me u zadnji čas zadržala, ali me gospodin doktor svejedno od tog trena promatrao sasvim drugim očima. Na pregled me pozvao tek u trenutku kad se stručno pojačao s dvostruko jačim kolegom iz susjedne ordinacije.

Za divno čudo, uopće se nisam dugo zadržao, iako se mami to činilo kao čitava vječnost, i čim sam izišao, odmah je željela znati što je gospodin doktor rekao.

-Rekao je puno toga istinitog i zamolio me da Vam to svakako detaljno prenesem. Kao prvo, da je mali apsolutno zastavljen u odnosu na braću, a zatim da mali mora više navečer izlaziti i vani duže ostajati, da se malom mora povisiti džeparac, da se mali mora oblačiti kako dolikuje njegovoj generaciji, da mali ne mora jesti ajnprenu juhu i ostalo što ne voli i da se malog više ne smije zvati mali.

-Dobro, ali što je rekao za bolest?

-Za bolest je rekao da sam zdrav.

-Čekaj, čekaj, pa kako su onda uopće posumnjali na ovu opakost bolesti, s kojom su nas plašili?!?

I tu sam ja morao priznati mami, isto ono što sam priznao i malo prije u ordinaciji, da je do podvajanja moje ličnosti došlo zbog toga, što sam prvi dio testa prepisao od jedne šminkerice koja je sjedila s moje lijeve, a drugi dio testa od jednog štrebera koji je sjedio s moje desne strane. I to je sve.

Kad smo stigli doma i kad je mama po peti puta sve do u detalje prepričavala tko je tamo kome što i zašto govorio, baka se jako naljutila na tog psihijatra, koji se još uvijek interesira za ovakove pojedinosti i to u njezinim godinama, a bilo joj je i iskreno žao one lude balerine i ludog fizičara, kojih se ludilo otkrilo tek u mom testu. Nismo joj ni pokušali ništa objašnjavati, a ona se za uzvrat hvalila po susjedstvu, kako će najmlađeg unuka upisati u neku specijalnu školu, budući su mu to preporučili na testiranju, jer da će to njemu za njegov razvoj najviše odgovarati.

Na kraju kad je došlo vrijeme upisa, ja sam završio u općoj gimnaziji, kao uostalom i Sis i Brč prije koju godinu, jer se tamo upisala i Vera, što je meni ovakvom dezorijentiranom u vremenu, prostoru i životu u tom času bilo najbitnije od svih orijentacija zajedno. Osim svega, duboko sam se nadao, da bi se moglo dogoditi da završimo zajedno u klupi, pa sam računao, a upravo sam iz računa na testu pokazao najbolje rezultate, da nisam uzaludno odrezao one džepove na hlačama i da se ni ona na mene ne ljuti i da bar upola misli na mene kao ja na nju, nakon našeg kulturnog, ali i svakog drugog, uzdizanja u kinu.

Kad smo na jesen krenuli u školu, nije se meni ništa ta opća gimnazija činila puno pametnijom od osnovne škole. Iako smo sada već bili puno ozbiljniji, ništa to nije pomagalo u vezi

s ocjenama, nego si jednako morao sjediti i učiti, kao i kad si bio neozbiljan, ako si se htio dokopati kakvog boljeg uspjeha.

I nadalje smo se jednako veselili odmorima i iščekivali ih s nestrpljenjem, to većim što je ispitivač bio bliže tvojoj stranici u dnevniku, a od svih predmeta u školi, kao uostalom i dosada, najviše smo volili loptu.

Gotovo sa žudnjom smo čekali kraj školske godine i odlazak na ferje, po mogućnosti na more, ako nikako drugačije, a onda s izviđačima pod šatore, željni novih događaja, avantura, ljubavi, mirisa mora i Mediterana, a što smo sve mogli zahvaliti našoj dragoj i odanoj domovini, koja je već davno prije odlučila da pod svoje okrilje prigri i dobar komad Jadranskoga mora.

MIROSLAV

Tog smo se jutro kasno probudili, kao uostalom i svakog, jer za rano buđenje moraš uvijek naručiti nekoga, ili navinuti nešto, da te budi, i onda si nekome dužan nekakvu uslugu dok ni oči još ne otvoriš, a kasno se, hvala Bogu, uvijek možeš sam probuditi i bez ičije pomoći, a kad si mlad, kao što smo mi bili mladi, onda ti pomoć nije potrebna, osim roditeljske, koju smo izbjegavali u svakoj mogućoj prilici. Osim svega još je bilo ljetno i praznici, istina već na izmaku, prokleta blizu popravcima i povratku u stvarni svijet, što je samo bilo razlogom više da ne tjeramo starce da još brinu i o tome kad da nas se budi, kad smo predobro znali da ionako imaju toliko svojih briga.

Upravo iz tog razloga, a i da na neki način uzvratimo ljubav, mi smo se maksimalno trudili da im što je moguće manje stvaramo briga i problema. To je praktički bio isključivi razlog da im Brc nije ni beknuo o svoja dva popravka, Sis o tome da je izgubila junfer, premda se uopće nije držala kao da je nešto izgubila, već naprotiv, sva je sjala i blistala i izgledala je kao da je nešto značajno dobila, u najmanju ruku sedmicu na Lotu, što je sve skupa bilo totalno nevažno u usporedbi s mojim problemom. Brc će komade ispraviti, za njezinim junferom, ako se to uopće ikada sazna, neće nitko žaliti, osim možda bukvan koji ju oženi, ako doživi nesreću pa se uda, a za nestalom ušteđevinom od ogrijeva koju sam ja posudio, žaliti će svi, a bojim se najviše ja, kad to dođe do starog. Još uvijek je jači od mene. Čak i financijski.

Kad te čeka takva jesen, onda nesmiljeno uživaš u ljetu i mi smo uživali kao da nam je zadnje.

Na moru je u našoj kući za doručak, ali baš uvijek, bio ručak, nešto poput obiteljske tradicije i jedini trenutak kad smo baš svi bili za stolom. Tu su se uvijek doznavale najvažnije novosti, prenosile su se zapovijedi i produbljavao se generacijski jaz. Stari je uvijek iznova inzistirao na farbanju drvenarije, zalijevanju vrta i sređivanju okućnice, pa je ovo bilo idealno mjesto i vrijeme da mi to vidimo koliko nam je još od danas dana preostalo da to sve sredimo. Svaki put nam je ostao po jedan dan manje, ali je stari usprkos toj apolutnoj istini, za svakim ručkom inzistirao da se to ponovno konstatira, premda mu to sve skupa nije pričinjalo nikakav, ali apsolutno nikakav, užitak. Naprotiv, toliko se znao razbjesniti na takvim i sličnim sitnicama, da je naša odluka da o svemu ostalom šutimo kao grobovi bila apsolutno ispravna, podržana čak i od mame.

- Emile, prestani zaboga, da bar jednom ručamo k'o ljudi! -

Tu se stari uvijek demonstrativno diže i odlazi uz zveket žlice po tanjuru, mi u blaženom miru završavamo objed i pitamo se da od čega je vraga takav debeli kad nikad ne ruča? Dok se stari ne odljuti mi zбриšemo van. Inače je zamišljeno da dečki pospreme stol i slože svoje krevete, a Sis opere suđe. Odgajani smo strogo, i uz poštivanje reda i pravila, i na tome se uvijek inzistiralo. Normalno, za vrijeme dok je trajala škola bili smo svega toga pošteđeni, iako se to, ukupno gledajući, nije baš previše odrazilo na našim rezultatima. Kao da je srednja škola lagana.

Na plažu smo stigli među prvima, ako izuzmemo sve one Njemce, Čehe i ostale pristigle na more na četrnaest dana. S njima je sunce izlazilo i zalazilo, što je nas ponukalo na pomisao da u tim dalekim zemljama mora da svjetlost dolazi isključivo iz žarulja, čim toliko žude za suncem. Nama ga je nakon dva mjeseca već polako bio pun kufer.

Za pola sata cijela je škvadra već bila na plaži. Mini-golf igraju samo pederi, za picigin treba lopta, koju je Deba po običaju zaboravio, novih komada nema, jer je smjena tek u subotu, i nije nam preostalo ništa drugo, nego u lov na komade na gradsku plažu. Taman kad smo krenuli, Mirek je istrčao sa svojim prijedlogom:

- Ruljo, pričekajte da samo skočim doma na zahod. Strašno mi se prikenjalo. -

- E, baš si našao razlog radi kojeg će te deset ljudi čekati. Ak' ideš, odi, ak' ne, mi smo na gradskoj! -

Mirek je uvijek bio nekako malo drugačiji od nas. Poseban. Teško bi se našle riječi koje bi ga baš pobliže opisale. Možda jedino posranac i zanovijetalo. Držali smo ga u klapi jedino radi njegove sestre, koja radi tog blesana nikad nije ušla u našu klapu, jer ju je ta budaletina doma sve živo tužakla, što mi nikako nismo mogli znati, jer u protivnom taj našoj škvadri ne bi nikad ni prismrdio. A bila je komad da ti pamet stane.

Budući je gradska plaža bila pod patronatom mjesnih frajera, nije bilo baš uputno doći u lov na komade u tuđe lovište, specijalno nikako ne sam, i svi smo to dobro znali. Cijeli teritorij otoka je bio strogo zapišan i granice se nisu prelazile, osim u većem društvu, ili većoj nuždi, što se u oba slučaja podudaralo s našom situacijom. Znali smo da će Mirek teško donijeti odluku, pa smo mi odmah krenuli da uzalud ne gubimo vrijeme, kojeg smo imali napretek, i da se seronja može odlučiti u miru. Čak ni Sis, koja je imala istančan osjećaj za razno-razna sranja, nije ostala.

Mirek je inače bio brz kao munja za zbrisati van, ili po lijevom krilu, ali kad je trebalo nešto odlučiti, to je već išlo malo teže. Mi bi se, na primjer, već vraćali iz grada, a on bi još uvijek izluđivao slastičara:

- Oprostite, ipak vanilija i citrona ne, ne, ne, možda čokolada i vanilija samo malo, samo malo, a što velite na citronu i čokoladu

Imao je on i poneku kvalitetu, a najvažnija je bila da je, svjestan svoje mane, dozvoljavao da mu pomognem. On ima za dvije kugle, ja imam za dvije kugle, i onda ja naručim:

- Molim Vas Mireku čokoladu, a meni vaniliju, citronu i punč!-

On plati dvije kuglice, ja platim dvije, i svi zadovoljni. Dok si Mirek misli bolje i jedna kuglica manje, nego opet problemi sa Šiptarima, dotle ja istovremeno mislim bolje jedna kuglica više. Poslije mu još prodam štos koji uvijek stariji prodaju mladima:

- Daj da probam kakva je danas čokolada! -

Zbog toga se škvadre nikada ni ne raspadnu. Toliko skupo plaćaš upad, da kasnije, ni pod koju cijenu, ne želiš izići.

Da li su njegovi problemi izvirali iz toga što je na previše stvari mislio istovremeno, ili pod milim Bogom nije mislio ni-našto, to nismo nikada saznali, no, u svakom slučaju, vremena je bilo sve manje, škvadra se brzo udaljavala i trebalo je brzo donijeti odluku. Srećom po njega, u taj tren mu padne pogled na jedan cvijetak s pet latica (petolatičar), te on, trgajući latice cvijeta, ubrzo dođe do željene odluke da l' da ide u lov na komade, ili doma kenjati:

- Komadi, kenjat, komadi, kenjat, komadi! -

i sav razdragan i sretan potrči za nama prema gradskoj, toliko sretan zbog donešene odluke da je na trenutak zaboravio na ono što ga tišti, a i dalje ga je vraški tištilo.

Budući se put otegnuo, jer smo uz put krali tople smokve i paradajz, bacali žabice i pričali glupe viceve, Mirek je vrlo brzo prestao uživati u odluci, koja će se, uostalom, tokom priče pokazati pogrešnom, ali ipak na neki način i sudbonosnom. Dok

smo mi mađnjavali paradajz i radili ostale gluposti, Mirek je cijelo to vrijeme čučao, tiskao i trudio se da se ne posere, dok bi mi svi ostali, ukoliko bi već čučali i tiskali, se baš onda svim silama trudili upravo suprotno. Da je bio malo poseban, već ste upozoreni.

Nama se uglavnom nije žurilo, bili smo na praznicima i imali smo vremena napretek, pa kad smo u jednoj maloj, zgodnoj uvali opazili odskočnu dasku, sjurili smo se dole kao stampedo. Ni Mirek nije mogao odoliti. Odskočna daska u ono vrijeme je kao otprilike 200 GB RAMA danas. A Mirek je, što je je, krasno skakao na glavu. Voda je bila do butina i u tome je i bio čitav štos, skočiti što je moguće s višeg u što je moguće pliće, na radost brižnih roditelja.

Mirek je bio daleko najpoznatiji po lastavici. Dva-tri puta se lagano zaskočio, jako odrazio i poletio zrakom poput prave lastavice. Dok je on tako letio zrakom popustili su mu sfinkteri (premda mi tada nismo znali što je točno popustilo, ali rezultat je ionako bio isti) i on se posrao u zraku poput grlice. Izronio je, voda mu je bila do butina, a on je skrušeno izjavio:

- Škvadro, ja sam se posr'o! -

- Daj Mirek ne zajebavaj, pa kog vruga skačeš ak' se od straha posereš? -

- Znam, ali što ću sad?! -

- Sad ćeš, ak' namjeravaš dalje s nama, govno izvaditi iz gaća, a ako ne, nosi si ga doma! -

I moj Mirek, ni pet ni šest, nego desnu ruku lijepo u gaće i pretovaruje govno po govno direktno u more, gdje i onako svaki drek nakon dužeg ili kraćeg puta završi. Kad je izvadio zadnje govno iz gaća, Sis ga, jedući paradajz, sasvim ozbiljno upita:

- Čuj, zar ti ne bi bilo puno jednostavnije da si se jednostavno čučnuo u more i izokrenuo sve iz gaća, osim ako tebi nije baš jako bitno da im utvrdiš točan broj i veličinu?! -

S gradske su nas najurili takvom brzinom, da je pomalo Mireku bilo drago da se to sve s govnama dogodilo među prijateljima koji su puni razumijevanja i skloni čuvanju tajne, a ne na gradskoj plaži u središtu mjesta i za vrijeme sveopće bježanije.

I nama je, na neki način, bilo drago, jer smo ovako bili časno poraženi, umjesto totalno poniženi. Samo nam je falilo da urlaju za nama na prepunoj plaži:

- Vidi ih ča biže, sve su se usrali od straja! -

Sis je poslije častan poraz pretvorila u trajno prijateljstvo između zaraćenih strana, tako da je Franu cijelo ljeto vukla za nos k'o zaljubljeno magare, a Frane čitavu škvadru na more na brod. Više smo bili tog ljeta na barci, nego poslije čitav život. Što je to Frane, glavni frajer protivničke bande, vidio na mojoj Sis kraj onolikih Čehinja i Slovenki, ni dan-danas mi nije jasno, specijalno kad ju danas pogledam.

To ljeto, a i sva kasnije, s Mirekom se nitko živ iz škvadre nije rukovao, osim u specijalnim prigodama (rođendan i sl.), ali i tada isključivo lijevom rukom.

Mirek, za razliku od nas, nije napravio Bog zna kakvu karijeru, na koju je s pravom mogao biti ponosan i to upravo zbog događaja iz ljeta '71, koji su na njega tako sudbonosno utjecali. Već u jesen te iste godine sav se, i to predano, ubacio u politiku, koja se u to vrijeme zvala Komunistička partija, jer jedino u politici nije trebao donositi nikakve odluke, ili je mogao donositi bilo kakve, a mogao je i do mile volje upražnjavati rukovanje desnom rukom, koje mu je tako grubo bilo prikraćeno u ranjivoj fazi njegovog odrastanja.

I danas kad se zove Miroslav, kad ga gledamo na televiziji, na aerodromima, na dvorovima u frakovima kako se rukuje, kao visoki državni dostojanstvenik, s različitim ekselencijama, jasno nam je da to sve duguje staroj škvadri i govnama koja je tako zdušno u ljeto '71. vadio iz gaća, jer jedino netko tko je u

mladosti preko svojih ruku pretovarivao govna, može poslije svašta primati u ruku i sa svakim se rukovati, a da se pritom osmjehuje od uha do uha i ne pokazuje ni najmanju trunku gađenja.

Sad kad smo već ljudi, zahvalni smo Mireku svaki puta kad se sjetimo tih događaja, jer nam je potpuno i kristalno jasno, te zorno i uz puno simbolike, predočio na što se točno misli kad se kaže da je to bila prava odskočna daska za njegovu karijeru, ili na što se misli kad se veli da se netko zasrao poput grlice u letu, premda bi, u Mirekovu slučaju, bilo puno primjerenije reći poput lastavice, nego poput grlice. Nadalje, svojim ukupnim likom i djelom je svjedočio zašto se za političare, uglavnom s punim pravom, može reći da su pravi govsnari i da se okreću kako vjetar puše. No, unatoč svim tim njegovim postignućima, mi svejedno nismo prežalili što je, umjesto njegove prelijepe sestre, on bio član naše klape.

Brc je zviznuo na popravku, tako da smo i mi, kao i mnogi prije nas, sad mogli tajiti pred susjedima da imamo ponavljača. Stari ga je prebio k'o vola u kupusu, a baka je sasula i drvlje i kamenje na današnju školu. Da kakve su to vrazje škole, pa prije se nije ni znalo kad je dijete palo, a sad, ma pogledajte ga samo, kad padne, izgleda kao da je pao s trećeg kata, a ne iz matematike.

Da stvar bude još gora, u fazi očeve maksimalne razdražljivosti i preosjetljivosti, iskazao se manjak novca koji je u potpunosti odgovarao iznosu spremljenom za ogrijev, a da vrag bude još crnji, apsolutno se poklopio s rashodom koji sam ja proizveo pod stavkom škvadra + ljetovanje. Bojim se da ovu priču ne bi nitko nikada zabilježio da mama tog popodneva nije došla ranije s posla.

- Prestani Emile, ubit ćeš dijete! -
- Lopova, a ne dijete, lopova! -

Kad se baka predvečer vratila iz crkve, i kad je vidjela kako joj izgleda njezino unučće, samo me nježno zagrlila i tiho mi šaputala:

- Suzo bakina, dijete moje, ma što se to desilo? Ako ti je brat pao razred, tebe mora da su naglavačke izbacili iz škole! -

I opet baka tu sasuje i drvlje i kamenje na sadašnju školu i divljake od učitelja, nesvjesna da nam sva ta sranja po obitelji izaziva i proizvodi upravo njezin prvorođenac.

Sis je, kao i uvijek, prošla najbolje. Čak joj se posrećilo i da je našla onaj junfer koji je ljeta '71. izgubila, jer ne vjerujem da bi se inače ona budaletina od mog šogora uokolo hvalio kako se oženio za junfericu.

Mami, koju smo zvali Prestani Emile, možemo zahvaliti što nas tata nije izveo na pravi put iz sretnog djetinjstva, nego smo to učinili svaki

sam, svejednako cijeneći uzaludan trud našeg oca, te temeljem stečenog iskustva, punim pravom ponavljamo iste greške sa svojom djecom radi njihovog sretnog djetinjstva.

GOLI OTOK

Danas to s apsolutnom sigurnošću mogu reći. Moj stari je bio egzekutor i produžena ruka režima. Ta mi činjenica još teže pada i još me više boli, jer se sve razotkrilo u proljeće, godišnje doba meni toliko drago jer sam rođen u svibnju.

Cijela naša škvala je obožavala proljeće i imali smo tu vlašku sreću da smo po dva proljeća imali u jednom.

Jedno je proljeće naše mladosti bilo vezano uz vojne parade, mimohode, sletove, sportska takmičenja i štafete, proljeće u kojem smo u kratkim plavim hlačicama, šosevima, bijelim majicama i bluzama trčkarali uzduž države, slaveći uvijek nešto, a veseleći se jedino tome što tih dana nema nastave.

U drugom smo proljeću brali jaglace, visibabe i ljubice, izležavali se na tek ozelenjelim tratinama, lovili leptire, hruštve, žabe, guštore i prve tople zrake sunca, kovali planove, zaljublivali se, snivali otvorenih očiju i uživali poput sve ostale djece svijeta u proljeću, radi kojeg se nastava, na žalost, nije prekidala.

Naravno da smo ih voljeli oba, poglavito kad bi se u potpunosti preklapila. Ujutro na brzinu zadovoljimo državno proljeće i onda se dva dana rastrčimo po našem, uživajući onako kako to samo razuzdana mladost može. Jedan od takvih dana je bio i dan oslobođenja grada, koji se vjerojatno zvao i antifašistički i narodnooslobodilački, ali mi smo ga jednostavno zvali Dan oslobođenja grada. I tu je sve počelo.

* * * * *

Pozornica od svježe izrezane jelovine, po kojoj je mirisao cijeli trg, slagala se već tri dana. Zbog nervoze i užurbanosti izvođača, i još više organizatora, bilo je jasno da su u vremenskom tjesnacu, kao i svaki puta, i da će ponovno raditi čitavu noć. Kao što se za Božić jelka kiti kuglicama, tako su se te pozornice kitile grančicama tek prolistale bukve, čije će uvenulo i sparušeno lišće, sa svim slikama i zastavicama, davati onaj potrebni otužni izgled, što i priliči uz takav praznik za kojeg su toliki dali živote oslobađajući grad. Naš obol otužnom izgledu pozornice sastojao se u tome da smo trgali mlade listove s grana, prislanjali ih na krug koji su činili naslinjeni kažiprst i palac, te udarcem druge ruke izazivali prasak u čast oslobođenja. Očerpupane crne grane doimale su se poput ispruženih ruku samih palih boraca. Iako smo se mi svojski trudili, trsio se i čuvar pozornice, a budući je na pozornicu morao stati mješoviti zbor, limena glazba i uzvanici, obavezno je, zbog veličine pozornice, cijela jedna tek razlistala bukova šumica bila premještena na pozornicu, tako da mi, i uz najbolju volju i dremljivost čuvara, nismo jednostavno nikada uspjeli počupati svo lišće.

Na pozornici su se uvijek pjevale i svirale iste pjesme, iste govore su držali isti govornici, koji su svake godine bili sve stariji i sve hrabriji, tako da je sve veći broj žrtava bio potreban da se oslobodi grad, pa su već stigli i do kritične točke u kojoj je više boraca palo nego što je grad imao stanovnika, tako da smo se već pomalo pribojavali da će neki neprijatelj naroda postaviti pitanje o opravdanosti oslobađanja jednog takvog grada. To bi moglo rezultirati time, da se proglasi da grad nije oslobođen, a što je još gore, ostali bi i bez Dana oslobođenja. Naš strah, na sreću, bio je apsolutno bezrazložan i neopravdan, jer su svečani govori imali svoju povjesnu utemeljenost, koja se najbolje očitovala u broju spomenika palim borcima razasutih gradom, kojih nikako nije smjelo biti više od broja žrtava. Budući je svaka četvrt, zbog povijesnog značaja u oslobađanju grada, neprestano podizala spomenike svojim palim borcima, samim tim i broj

žrtava je naprosto morao rasti. To je bilo svakom živom jasno, ako se bar imalo razumio u dijalektički materijalizam.

Ja sam naslućivao da to baš nije sasvim u redu, jer čemu ti služe svi ti borci koji su pali i poginuli. Važni su oni koji su ostali, pobijedili i oslobodili. Sve je to pomalo bilo sumnjivo, vidio sam ja, uostalom, što se dogodilo mom Brcu kad je pao, istina samo razred. I na temelju samo toga mogu sa sigurnošću reći, slaba korist od toga kad padneš, i za tebe i za druge. No onda su bili takvi običaji i o tome se nije raspravljalo. Barem ne u školi.

Za razliku od svih dosadašnjih Dana oslobođenja, pa i onog istinskog, ove je godine bilo nešto specijalno, jer je učestvovao i veliki dio naše škvadre. Nas šestorica iz gimnazije protiv tehničkih škola, vatrogasaca, sportskih društava, izviđača, planinara i sličnih, u trčanju ulicama grada za prelazni pehar Socijalističkog saveza omladine u pojedinačnoj i ekipnoj konkurenciji. Ovaj se puta pozornica djelomično gradila i radi nas, ali nas je to manje veselilo nego inače, jer smo se dokopali takmičarske ekipe čistim lukavstvom, djelomično direktorovom protekcijom, a ne zaslugom na sportskom polju. Moglo bi se čak reći da je dobrim dijelom to bila i politička odluka, koja je sazrela u samoj zbornici. Nije nas to sve skupa odveć veselilo. Na tu odluku smo profesore djelomično sami potaknuli na taj način da smo na svim dosadašnjim proslavama s prvim zvucima himne isčeznuli poput lastina repa i netragom se zagubili u našem proljeću. Kako nas se za svih tih godina nije uspjelo privesti kroz program do kraja, netko se spasonosno dosjetio da je jedini način da budemo prisutni na priredbi da nas se jednostavno uključi u program.

Budući himna mora zvučati dostojanstveno i svečano, a naš mješoviti zbor je to već izvodio na granici opće traljavosti, nije dolazilo u obzir da uz naš uloženi trud pređu tu granicu.

- Mićite mi ih s očiju! Ili oni lete iz zbora, ili mi ne izvodimo himnu! -

Naravno da smo uvažili dirigentov dobronamjerni savjet i tako smo naposljetku, uz inzistiranje direktora, završili u takmičarskoj ekipi naše škole, na opću radost profesora tjelesnog, predodređenog na sve vrste športskih uspjeha, ali sigurno ne i s nama.

Pripreme su bile mučne i dugotrajne. Kondiciju smo stjecali na taj način, da smo bježali od treninga i profaća tjelesnog kol'ko su nas noge nosile, a duh smo snažili izmišljanjem različitih razloga zbog čega jučer, na žalost, nismo mogli doći, a nećemo moći ni sutra. Na kraju smo toliko nisko pali da smo donosili i ispričnice od maminog ginekologa. I tu smo, ustvari, napravili i najveću taktičku pogrešku. Sve smo bolesti odbolovali, i laži izlagali, još u vrijeme priprema, tako da na kraju, za sam dan utrke, jedino se još Deba dosjetio spasonosne isprike:

- Profesore, ja, na žalost, sutra nikako neću moći doći. Mama me ne pusti. -

I tako smo, uz maksimalan napor i svakodnevno odricanje, na kraju ipak završili u takmičarskoj ekipi naše škole, na jubilarnoj utrci ulicama našeg grada za Dan oslobođenja, u borbi za pehar Socijalističkog saveza omladine, u utrci za prestiž, slavu i pobjedu, ali, što je još mnogo važnije, i za izgradnju socijalističkog duha i svijesti mladeži, kako u našoj školi, tako bogme i u čitavom gradu. Naravno da nam nikakvi dodatni motivi i ozbiljnost nisu bili potrebni za ovakvu jednu, moglo bi se reći, povijesnu utрку.

- Škvaldro, pa jel' vama uopće jasno da mi sutra nastupamo?! A onda vam je sigurno poznato i to, da nas onaj krelac baš nije vrhunski pripremio! Mi ne da ne možemo pobijediti, nego tu stazu ne možemo ni istrčati.-

- Ja bih možda mogao, da se ne trči pokraj one slastičarnice. U životu nisam pokraj nje prošao, a da nisam ušao.-

- Vi ste naravno svjesni i toga da sutra ne trčimo iz gušta i čiste zajebancije, već radi prestiža i slave naše škole, a poznavajući našeg dišu, mislim da bi se trebali iskreno zabrinuti. Nešto

moramo učiniti, premda ako pokušamo sa skrivenim biciklima iza prvog ugla, čini mi se providno i da nema smisla. Što ti veliš Deba?-

- Nema! I s biciklom i bez njega mora se proći kraj moje slastičarnice, a kakve smo loše sreće, lako moguće da nas još netko i vidi na tim biciklima i tuži organizatoru. Uvijek se nađe pokoja tužibaba.-

- Kak' to misliš netko? Pa čitav će grad sutra biti vani.-

- E, onda, kad ste već mene pitali, iskreno mislim da smo u govnama do grla.-

- Čekaj, čekaj. Čini mi se da nije sve propalo, možda se ipak nekako izvučemo. Ako ne možemo pobijediti, a ne možemo, onda se bar možemo tako dotjerati, da će se o tome naveličko pričati i tako prenositi slava naše škole. Svi će sutra biti u dresovima, a mi ćemo preko dresova još naučiti i raznobojne reklame.-

Pred nama je ostala još jedna-jedina noć u kojoj se trebalo primiti posla i nadoknaditi sve ono što se nije stiglo u mjesecima teških i iscrpljujućih priprema.

Ujutro je meni na prsima osvanuo Bob Dylan iznad kojeg je pisalo "I on pere Mixalom!", a preko čitavih leđa veliko slovo M i sitno ixal.

Kod drugih se pila Kokta, vozilo Porsheom, pralo Persilom, kupovao benzin

u Ini i plaćala struja u Elektri. Plan je inače bio slijedeći. Skinemo se, trčimo k'o ljudi sve do slastičarnice, uđemo, pojedemo po dvije baklave svaki, i šepajući se vratimo do cilja.

- Evo, koji peh. Na žalost, svi do jednoga smo se ozlijedili.-

Na trgu već gužva, radnici završavaju s dekoriranjem, vješajući slike i zastavice, u onoj brzini, na kriva mjesta i napačke, ekipe se lagano zagrijavaju, takmičari se međusobno

odmjeravaju, grč u želucu, profesori od prijestartne nervoze samo što ne dobiju proljev. Tako velik ulog, a samo jedna utrka. Počinjemo se skidati.

Kad smo se skinuli, naše šarene reklame su zasjale punim sjajem, ljudi su s iskrenim interesom zurili u našu ekipu, a profaču samo što suze nisu navrle na oči.

- Govorio sam ja cijelo vrijeme direktoru, da će nas naši dečki na kraju još itekako iznenaditi! -

U zbuđenju uzbuđenosti još je ishodio kod organizatora da ispred tribine protčimo i počasni krug, što je bio uspjeh ravan pobjedi, čemu se mi ni u snu nismo mogli nadati. Postrojio nas je po visini, jednog drugome do uha, trčao okrenut natraške ispred nas, i zadovoljno, na glas, čitao s naših prsiju poruke reklama. Taj cirkus, s laganim smiješkom na usnama, promatrali su svi koji su bili ispred nas, a grohotom su se smijali svi iza naših leđa, pa čak i oni koji se u takvim svečanim prigodama nipošto ne bi smjeli smijati, jer se ni inače ne smiju, tipa uzvavnika, organizatora, profesora i sličnih, što je našeg profača, sad već smrtno ozbiljnog, istinski čudilo.

Kad smo ga prestigli, kaskajući poput lipicanaca na novogodišnjem koncertu, i kad je na našim leđima spazio

Persil Ina Mixal Porshe Elektra Kokta

postalo mu je sve jasno, ali za divno čudo, njemu se to uopće nije dopalo i nije mu bilo ni najmanje smiješno, nego nas je takve, skupa s reklamama i uz sveopće odobravanje i radost publike, odvuкао za uši direktno doma direktoru.

Da mi pojma nemamo o čemu je ovdje riječ; da ak' je to uopće i istina, mi jednostavno ne znamo kako se to moglo dogoditi; da smo reklame imali samo radi toga da si nešto zaradimo; da je sve to skupa ustvari puki slučaj, nesretna koincidencija i čista zabuna; da ako je i netko kriv, onda je to samo naš profesor, da nas nije razvrstao po visini i inzistirao da trčimo počasni

krug, vrlo vjerojatno, se nikada ta nesretna riječ ne bi ni iskazala. Evo, da nas nije bez pravog razloga i svrhe dovukao k Vama, sad bi bili na pobjedničkom postolju, a ovako je sve propalo, a toliki trud, i još bi, lako moguće, na kraju iz svega mogao ispasti veliki problem, čega se mi i najviše bojimo, nakon toliko prolivenog znoja i tjelovježbe.

- Dečki, ako kažete istinu, nitko neće biti kažnjen i ništa vam se neće dogoditi!-

Deba se, jasno, odmah upecao. Da na ovaj dan za koji su toliki pali, a u slučaju našeg grada više ih je palo nakon borbe i oslobođenja i još uvijek padaju, ima jako puno simbolike u upravo spomenutom pojmu, naime, i u tom slučaju junak uglavnom pada nakon bitke, pa smo mi mislili.....

Mi ostali smo i dalje uporno inzistirali na tome da nema mo pojma ni o čemu, i da se isključivo radi o pukom slučaju i spletu čudesnih okolnosti i zabuna. Ako bi to išta pomoglo, evo, mi smo se spremni i ispričati, usprkos činjenici da nismo ništa krivi.

- M a r š v a n ! Razgovarat ćemo u školi nakon praznika! Kolega, zaboga, Vi ostanite, nisam to Vama rekao.-

Od Golog otoka nas je spasilo nekoliko sretnih podudarnosti:

nismo bili punoljetni;

naša razrednica, koja je srećom bila i supruga direktora gimnazije, bila je posvađana s profesorom tjelesnog, pa joj se naš štos dopao i više nego drugima, a budući iza svakog direktora stoji jaka žena, stvari su naglo prestale biti tako crne kao što su se u početku činile; i

radi takvih stvari se nije išlo na Goli otok, a od ukora pred isključenje nas nije spasila niti jedna jedina stvar.

Doma taj dan ništa nije ličilo na praznični ručak. Naravno da ga je stari upropastio. Prvo što je bilo bitno, bilo je to da je urlao tako dugo dok se sve nije ohladilo, drugo je bilo bitno što je urlao, a treće, kad je napokon završio, onda ionako nikome više nije bilo do ručka.

Da ćemo ga prije vremena pospremiti u crnu zemlju, da on nama sve pruža, a kako mu to nezahvalnici vraćaju?, da smo baš našli i mjesto i vrijeme gdje ćemo se rugati svojim profesorima i školi, da od svih budala baš nas dvojica nađemo za shodno podrivati državu, i to upravo na njezin praznik, da je sto puta bolje da nas on svojim rukama umlati, nego da nam milicija otvori dosije, da što mislimo što će biti od nas jednog dana? Da mi mislimo da će jednog dana.”kuš” i da život nije samo igra i zajebancija nego o d g o v o r n o s t i o b a v e z e, jel’ me čujete?

- Emile, čuju te i susjedi! -

da valjda ne mislimo da svi jedu pet puta na dan i idu na more?, da što mislimo kad ga najure s posla, a ovaj put, nakon ovog, će ga sigurno najuriti, da tko će nas oblačiti i hraniti? Da iskreno misli tko će nas i kako hraniti, sigurno nas ne bi već sat i pol držao bez ručka. I da će lako moguće završiti u zatvoru, jer on za nas odgovara dok mi nismo punoljetni.

Da ga nekako utješi i smiri, Brc je samo rekao da je i zatvor za ljude, na što je stari poludio, opalio mu pljusketinu da već jedanput konačno shvati da se uvijek ne jeziči i da se na postavljena pitanja n e o d g o v a r a, barem ne u ovoj kući, a onda nas je još dohvatio remenom, izdijelio nebrojenu količinu dana zabrane izlaska, a Sis je prošla samo sa:

- A ti marš gore učit! -

jer ju nitko nije ulovio kako nam šiva reklame.

Ručak smo kasnije pojeli kao hladnu večeru, starog je bolila glava i pekla žgaravica, a nas guzice, pa smo, ležeći u kre-

vetu na trbuhu, razmišljali da li ga režim za to plaća ili nam to radi iz čistog političkog uvjerenja.

Nakon nekog vremena, jer vrijeme liječi sve rane, stvari su se doma ponovno normalizirale. Starci su usprkos svega ostali na poslu, mi, na žalost, u školi, tako da se onaj ukor pred isključenje pokazao kao lažna nada. Mene je izvuklo to što sam bio dobar učenik, Brca to što odrasli nisu od riječi, Sis se izvukla, jer k'o bajagi nije ni bila umiješana, drugačije još ni dan-danas ne bi smjeli van.

STARI

V eć smo duže vrijeme razne odgojne metode podnosili stoički i dostojanstveno i nismo mi više ni balili ni cmizdrili, čak nismo više ni slinili, osim za kolačima i komadima. I tako izduraš što te ide bez trunke zapomaganja, jednostavno stisneš zube i šutiš, osim Sis koja ne šuti ni kad stisne zube. I onda se starci čude da na koga je? A na koga bi bila?! Na svoje roditelje, nije valjda na braću. No nije uvijek vrijeme za istinu.

Što se tiče istine, potpuno se krivo kao prvi znak dozrijevanja, smatra pojava prvih dlaka, koje očekuješ s većim nestrpljenjem i uzbuđenjem nego poslije povišicu, regres za godišnji i božićnicu zajedno, već je to upravo samosvjesna mirnoća prihvaćanja kazne. Jer kad tako podnosiš kažnjavanje, prestanu te kažnjavati, a koga prestanu kažnjavati tog su valjda odgojili, a tko je odgojen, taj je valjda odrastao. Sve ostale, uz časne iznimke, koji nemaju tu sreću kao mi da ih obitelj izvodi na pravi put, poslije bez imalo milosti šćepa sam život po raznim životnim stranputicama, pa sam ja u takvim trenucima šutio kao zaliven i bio manji od makova zrna. Samo su mi u životu još falile stranputice.

I vratim se ja taj ponedjeljak iz škole, a ono svi sjede u kuhinji za stolom, iako bi morali biti, što po školama, što na poslu. Bila bi to prava tiha misa da mama nije sasula i drvlje i kamenje na starog, da je ona sve to znala, da mu je govorila, da gdje mu je bila pamet, da je morao misliti bar na nas, ako već nije htio na sebe, da tko s vragom tikve sadi same mu se o glavu objijaju, da se samo budala pača u ono u što se ne razumije i sve se ja

čudim kako mami to dobro ide i kako već melje poput starog, ali shvatim da to nije zajebancija i da je situacija vrlo ozbiljna, jer stari samo šuti i bulji pred sebe u stol.

A naš stari nije takav. Taj uvijek vodi glavnu riječ i njegova mora biti posljednja, osim u slučaju da je to neka tema koja mamu zanima. A vidim šuti i Sis i baka i Brč. I zavlada muk. Nasta takva tišina, da si ju lončićem mogao grabiti.

-Koji se vrug događa u ovoj kući ?

-Ja ti ne znam točno, ali izgleda da nas je sjebala nekakva Matica hrvatska.

-Nije dosta zla i nesreće, nego ćete valjda vas dvojica sad još prostačiti za stolom i pred bakom.,

ali na sreću mama odmah izgubi interes za nas i ponovno prebaci nišan na starog i raspali iz sve snage ponovno po njemu.

Kad nas je lijepo u ova govna uspio uvaliti, sad neka nas izvoli iz njih i izvaditi i neka smjesta ode, i mama tu nabroji sijaset adresa i imena sve različitih političkih institucija i moćnika, i neka im kaže da nije on tako mislio i da su ga krivo shvatili i razumjeli, da su ga drugi u to uvukli i na to nagovorili, da on inače ne bi i da bi bilo najbolje da se sve jednostavno zaboravi. I neka ne zaboravi reći da ga ona šalje.

Već smo i mi svoja iskušenja i kazne podnosili dostojanstveno, a sad je mama zahtijevala od starog da gmiže i puzi, da ljigavi i laže, kao da mu nije dosta to što mu se dogodilo, nego se valjda još mora pretvoriti i u ljudsku mizeriju najniže vrste. Stari se digao šutke, jer u njemu više nije bilo ni trunka snage za opravdavanje, a kamoli za svađu i tiho i bez i jedne riječi napusti kuhinju.

Pitanje -Kud si naumio?, se pojavilo kao prvo u nizu pitanja koje je ostalo visjeti u zraku bez odgovora, kao i sva ostala pitanja koja su bila kasnije upućena starom. Stari je jednostavno zanijemio.

-Neće se on meni više bez pitanja upuštati ni u rebuse ni u križaljke, a kamoli u politiku, i dat ću ja njemu Maticu. Neće meni više u ovu kuću ni matica, ni ikakva druga pčela. Ni med neće više u ovu kuću dok sam ja živa.

Sad se i baka našla ponukana da nešto kaže, jer je to bio udarac koji ona jednostavno nije mogla prešutjeti, udarac gotovo ravan katastrofi, koja joj se dogodila prošle godine jer joj se negdje na dva dana zagubio heknadl, i to ne toliko zbog toga što joj snaha tako blati sina, budući nam je svima bilo jasno da to iz mame progovara strah, a ne razum, već zbog sveopće popularnosti i slave, koju je baka suvereno uživala u susjedstvu, ali isto tako i u širem području sjeverno od 45 paralele i zapadno od 17 meridijana, a koja se temeljila isključivo na medenjacima.

-Pa od čega ću ja, zaboga, onda peći medenjake?!?

-Ni medenjaci mi više neće prijeći prag, a bojim se, kako je krenulo, da je za sva vremena gotovo i s medom i mlijekom u ovoj kući i da ćemo biti sretni bude li odsad i korica tvrdog kruha.

I tu mama nije mogla više zadržati i kontrolirati emocije i poput malog djeteta zaplače pred nama, a još više pred neizvjesnom i tužnom sudbinom koja nas je zadesila.

Tuga i briga se zavukla u našu kuću.

Škvadra od starog, sve sami snažni i nepokolebljivi matičari, se rasula kao biserje na naturalnoj zabavi, zbrisali su kuda koji, neki u inozemstvo, neki u drugi grad, neki u bolest, a moj stari ravno na kat pa u krevet. Nitko nas više nije ni nazvao, a kamoli posjetio. Izbjegavali su nas kao da smo kužni i u karanteni i to negdje na kraju Svijeta, a ne u ulici V. Nazora.

I čami bome stari u tom krevetu već koji tjedan, a ja znam mog starog, kad taj zasivi, neće sigurno nikada više ni izići. Mama je već sva očajna. Nije dosta što nam se uvalio u ta poli-

tička sranja, nego nam samo treba da još i poludi, a sve je već na to upućivalo. Kao da nas već i ovako dosta ne sramoti.

Sis se upravo ponovno zaljubila, pa nije više imala vremena za te naše gluposti i prenemaganja, Brć je već bio veliki i upravo se nalazio u indijanskoj fazi u kojoj se ne iskazuju nikakvi osjećaji, a budući je nedavno prešao u novu filijalu karatea pod nazivom “le bodi kaj”, “dotakni dno”, ili kako se već pišu i izgovaraju te japanske ili korejske riječi, pa je tu osim svega još trebao upasti i u repku, njega više nije ni bilo kod kuće, nego je navodno cijelo vrijeme provodio na treningu, iako je telefonski broj na kojem si ga mogao dobiti u svakom trenutku, bio broj od neke Željke čiji su starci bili na radu u Njemačkoj.

Ni ja baš nisam imao previše vremena i razumijevanja za starog, jer sam se upravo dokopao knjige “Strah od letenja”, istina ne čitave već samo francuske obrade, jer je zbog potražnje i upotrebe ostala bez djelova iznutrice, korica i uvodnog dijela. Kad sam završio s čitanjem i vratio se u stvarni svijet, a ono moj stari na istom mjestu gdje sam ga ostavio prije “letenja”.

Jedino je baka zauzela aktivan stav i stvar shvatila vrlo ozbiljno i prvi put nakon niza godina da sam ju vidio da je prioritet dala nećem drugom osim heklanju i goblenima.

-Ajde siđi sine, upravo sam ti spekla palačinke. Ajde dok su još tople. Moli te mama.

Ništa nije pomagalo i na kraju bi ih ja svaki put smazao umjeto njega i kad mi je to došlo do svijesti uhvatila me panika, jer je bilo očito da se stari pred svima nama transformira, ni sam ne znam, ili u biljku, ili u kukca, ili u samu tu maticu, ili sam Bog zna što, ali u svakom slučaju u nešto bez zvuka i glasa, ali da je ta promjena već uzela toliko maha da ono gore u krevetu više veze nema s mojim starim, bilo je već jasno i baki bez naočala.

Ili se možda odlučio na obranu šutnjom.

Petnaestu večer sam se konačno ohrabrio i ušao u sobu.

-Hajde stari, dosta je s izležavanjem i izmotavanjem. Stigla su drva, Modra lasta, svinjske polovice i Drava bez filtera. Pomozi mi ne mogu sve sam.,

a u sobi tišina, mrak i jedva čujno disanje koje je dopiralo s kreveta zajedno s osjećajem izgubljenosti i straha, osjećajem koji sam ja tako dobro upoznao

još kao klinac u svojoj sobi, radi čega sam usred noći i tabanao iz svog straha i mraka u toplinu i sigurnost tatinog kreveta. Soba je tako snažno mirisala na rani očaj i samoubojstvo s predomišljanjem, da me odmah steglo oko onog što je još u toj tuzi od atmosfere ostalo od mog srca i ja sam se, kao nekad, potihoo zavukao u tatin krevet da mu vratim tu odavno posuđenu toplinu i sigurnost, koju sam kao klinac tako nesmiljeno trošio. I nađem ga onakvog velikog, kako sada sitan i sklupčan leži pred mukom koja ga je snašla zbog krivih koraka, poteza i ideala, nađem ga u strahu od neizvjesne budućnosti, nađem ga gdje prebire sve one iste misli i strahove što su ih kroz stoljeća prebiralali krivovjernici u isčekivanju inkvizitora, a najviše u strahu zbog izgubljene vjere da to može ikako drugačije proći i ikako drugačije završiti osim da svi ispaštamo.

Bezumno i teško je ustati protiv države, a još ti je teže kad država ustane protiv tebe, a ti ostaneš sam ostavljen od svih, kao Pale sam na Svijetu, u oluji koja sve više jača, a tebi su već ionako sva sidra popucala i to u oluji kojoj se kraj još uvijek ni ne nazire. I moj se stari poput izgubljenog brodolomca na pučini, ljuljao u svojoj mucu i sam je sebi u svojim očima postajao sve manji, beznačajniji i sitniji i sve se više uvlačio u sebe i smanjivao, nadajući se da će potpuno nestati, a s njim i svi problemi koje je iz najdubljih pobuda i u najboljoj namjeri stvorio.

I ja sam ga zagrlio onakvog sitnog i sjađenog i stao ga grijati svojom toplinom i blizinom, kao što djeca dlanovima griju

smrznutog vrapca, upuhujući u šake toplim dahom život. I on je ostao malen poput Palčića, skutren i tih i ja sam ga grijao svojim dlanovima i tijelom i ljubavlju, ne znajući kako da mu drugačije udahnem izgublenu vjeru u život.

-Plaći stari, plaći! Vidiš da i ja plačem, plačem jer se bojim, bojim se da te ne izgubim. Jebe se meni za politiku. Ti mi trebaš.

I mi smo plakali, a suze su nam samo tekle. Baš plakali.

Ni Sis, ni mamu nikad nisam vidio da tako plaču. Ne poput muškaraca, koji plaču kad ih nitko ne vidi, skrivajući suze i osjećaje. Ništa mi više nismo imali za skrivati jedan pred drugim. I nismo ni skrivali, ležali smo i plakali, upućeni jedan na drugog, kao što su to bili i Ivica i Marica u svom smrtnom strahu pred vješticom i ognjem.

Šutjeli smo i plakali, a meni su se u misli vraćale slike, kako noću tabanam onako mali, prestravljen i upišan u tatin krevet, svjestan u dubini svoje duše već onda, da to mora imati neki dublji razlog i značaj i da ne tabanam uzaludno i samo zato jer me strah goni.

Kao što sam također već onda sa sigurnošću znao da ni jedna od onih prekrasnih priča, koje mi je tata čitao ili pričao pred spavanje, nije izmišljena, nego su sve do jedne stvarne i istinite, kao što su se pokazale i ove o Paleu, Ivici i Marici, a najviše o Palčiću koji nam je na kraju i pomogao da izvučemo starog iz očaja, jer ga je prisjetio da nije važno što si malen i bespomoćan i da ga i takvog volimo i da ga volimo zbog toga što postoji, a ne zbog toga što čini.

Ostali smo tako stisnuti, zgureni i uplakani, sve dok nas san nije savladao.

Drugo jutro stari se pojavio u kuhinji i zamolio mamu da mu ispeče jaja dok on skoči po novine. Zinula je u čudu i jedva je dočekala da stari zalupi vratima.

-Pa što si to, za Boga miloga, sinoć rekao starom?

-Ništa!

A što sam mogao odgovoriti? Valjda sam trebao raspizditi priču kako su starog spasile i izliječile priče, Ivica i Marica, Pale sam na Svijetu, a najviše Palčić, pa da nas se mama odrekne kao dva cmizdrava luđaka kojima su vrane popile mozak. Mama nije volila priče, a još manje luđake. Njih i ludila, se najviše i bojala.

-Kako ništa?

-Tako, ništa, baš ništa.

Stari i ja smo otada imali odnos pun topline, uvažavanja i razumijevanja i niskim poslije nisam uspio u tako malo riječi izreći tako puno stvari. I evo, na kraju starog ipak nismo izgubili, nego sam ja tu večer u toj mucu još natrapao na prijatelja, prijatelja čije su se sinapse tako začudno preklapale s mojima.

Stari se nakon toga umjesto po krevetu, povlačio po bolovanjima i sudovima, ali najgore je već prošlo i ničeg se mi više nismo bojali.

Ja sam odlučio da ću otići na odsluženje vojnog roka, da pojačam vojsku i da nekako obranimo državu od ovakovih kakav je bio moj stari i njemu slični. Mama, Sis i Brc su me svesrdno odgovarali, da kakva vojska, nisam valjda poludio. I to baš sad, dok je još sve svježije i dok još uvijek sve pamte.

-Emile, daj mu ti nešto reci, možda tebe poslušaju!

a stari je šutio, jer je predobro znao da u vojsku odlazim teška srca i da to nema nikakove veze s vojnim rokom, već da bježim sam pred sobom, pred nesretnom i izgubljenom ljubavi i da mi ne treba vojska već vrijeme da zalijem svoje rane.

Poslije sam se malo predomislio, ali je bilo kasno, jer mi je baka već dala 100000 dinara da mi se nađu pri ruci kad budem u vojsci, a ja sam dobar dio te love nažalost već uspio spiskati sa škvadrom na razno-razne gluposti.

VOJSKA

Od davnina je poznato da su muškarci neobično skloni svakovrskom pretjerivanju i hvalisanju čim se povede razgovor o vojničkom životu, što bi, bez daljnjega, bio slučaj i s našim junakom da slučajno nismo natrapli na njegov stari, požutjeli, prašnjavi, tajni dnevnik koji je vodio dok je bio u vojsci, pa smo toliko slobodni da se njime poslužimo zbog objektivnog prikazivanja jednog odrastanja, jer želiš li odrasti moraš u vojsku, jer tko vam nije za cara, taj vam nije ni za curu, i slične gluposti.

Dnevnik

26. 11. Ponedjeljak.

Moja generacija je već dva mjeseca na odsluženju vojnog roka.

Bio sam na vojnom odsjeku gdje su mi uručili kartu drugog razreda za vlak do Kikinde s pozivom da se do 29. 11. imam javiti u jedinicu i zaželili mi sretan put i da časno odslužim svoj rok. Kasnio sam zbog dodatnih pregleda, koji su pokazali da sam zdrav, i da im nije jasno odakle tako loš prvi nalaz EKG-a. Da li ja znam?

Naravno da znam, ali nisam valjda lud to napisati, jer ako mi netko provali dnevnik, evo mene na vojnom sudu.

Stvarno nemam sreće. Svi bolesni, a ja zdrav kao dren.

27. 11. Utorak.

Još jedan dan do puta.

Stari, da nekako prikrije svoju paniku i brigu vezanu uz moj odlazak, počeo mi je držati predavanje o vojsci na razini naših prapovijestnih odnosa. Da će mi teško pasti jer vojska nije za pametnjakoviće, mudrijaše i pravdaše. Tamo se zna i poštuje red. Stvari se za sobom spremaju. Rano se ustaje. Pa hrana, i što je još gore, mama ne ide s tobom, da znaš! I drži se jezik za zubima.

Da mi je znati kakvu je onda on vojsku odslužio. Ovu u koju mene šalje sigurno nije.

Hvala ti, baš si našao vrijeme i mjesto kad da me plašiš vojskom.

28. 11. Srijeda.

Sutra je državni praznik, premda to nije ni u kakvoj svezi s mojim odlaskom u vojsku.

09h i 20' Stari je zaboravio moju kartu za vlak, pa je Sis, prasica, brže bolje odjurila po nju i vratila se na vrijeme, tako da mi je propala i posljednja prigoda.

Svi su plakali osim mene, kojem su suze tekle same od sebe, jer kako će oni sad sami bez mene, a meni će ionako malo stega samo dobro doći. Vlak je krenuo sa zakašnjenjem, ali je u svakom slučaju stigao godinu dana prerano, tako da me dovezao na sam početak umjesto na kraj služenja.

29. 11. Četvrtak.

01h i 33' Kikinda. Iskrčavanje. Valjda je kasarna ljepša od grada.

02h i 05' Nije.

02h i 21' Kupaonice i zahodi su još gori.

05h i 30' Kakvo buđenje čovječe, pa ja sam tek rano jutros stigao. Imam se valjda pravo odmoriti nakon puta.

05h i 45' Nemam. Nemam zato jer me dežurni čete prijavio jednom sa šiltkapom, da onaj novi ne sluša komande, da je

zamolio da ga se ne budi prije 8h i da i dalje spava kao gluha svinja, pa je tip sa šiltkapom, u svrhu buđenja, na mene izlio punu kantu hladne vode, tako da sam ja za našeg komandira sve do navečer krivo mislio da je vatrogasac.

07h i 00' Doručak. Ja sam jedini u civilu i čini se da su to i drugi primijetili, inače me, vjerujem, ne bi gađali kruhom i vikali mi fazan.

Ovo se vjerojatno zove doručak samo zato jer tako piše u Dnevnoj zapovjedi prema kojoj se doručak služi u 07h i 00', inače nema nikakve veze s bilo kojim obrokom, a bome ni s hranom. Kruh sam jedino uspio prepoznati.

12h i 15' Više nisam civil. Nisu mi dali da sam izaberem odjeću, nego su mi oni izabrali, a o ukusima se ne raspravlja, iako sam ja pokušao.

Da li sam ja, zato što sam tako žučljivo raspravljao o oblačenju, ili naprosto zato što sam stigao posljednji, za kaznu dobio uniformu od šmirgl papira, ili su sve takve?

12h i 47' Šišanje. Ostavili su mi tek toliko kose da mi uši dođu do punog izražaja, usprkos pokušaja da brici skrenem pažnju na moje prirodne specifičnosti. Jedino što je dobro, je to, da kraj takvih ušiju više nitko ne zamjećuje moj nos.

Zaspao sam kao zaklan odmah poslije večere, ali je dežurni čete opazio da se u četu uvukao saboter koji ne prati TV Dnevnik i izbjegava društveno- političko vaspitanje. Dok su me probudili i dok sam se ja obukao, Dnevnik je završio, pa sam političko vaspitanje nadoknadio pranjem WC-a.

30. 11. Petak. Još 364 dana.

Danas sam naučio dvije vrlo važne stvari:

1. Svi vojnici su gluhi kao topovi, tako da se pretpostavljeni moraju derati na tu gluvu stoku od vojske iz sve snage i čitav dan i

2. Kad u vosku stigneš posljednji, svi odreda su ti pretpostavljeni.

1. 12. Subota. Još 363 dana.

Zamalo sam završio u zatvoru.

Sjedili smo u zavjetrini i jedini sam ja ostao sjediti kad se odnekuda pojavio nekakav komandir, koji se odmah, od sve prisutne vojske, baš na mene napenali, da vidi ga on ne pozdravlja komandujući kadar, na što sam ja brže bolje odgovorio “Dobar dan”, ali to uopće nije pomoglo, jer da se tako pozdravljaju babe, a mi smo, družo vojniče, valjda još uvijek nekakva vojska i da s takvima treba najoštrije, na što sam ja odmah pokušao s jednim gromoglasnim “Zdravo!”, što je ovog toliko razludilo da je urlao na sve, a ne samo na mene, a kad mu je pogled ponovno pao na mene, samo je procijedio kroz zube:

- Desetare, s ovom bitangom smesta u zatvor!-

- Družo majore, desetar Herceg! Vojnik je tek danas stigao!-

- Svejednako, desetare, svejednako!-

Svejednako na vojnički znači da ne ideš u zatvor, nego da cijelo poslijepodne, kao idiot, pred jednom stolicom i budnim okom desetara učiš pozdravljati vojnički.

2. 12. Nedjelja. Još 362 dana.

Danas su svi vojnici, osim fazana, otišli u grad. Fazani su učili kako se rade kreveti. Moj je iz nekog razloga bilo najteže složiti, pa su se drugi već naveliko za nagradu igrali zuje, a ja sam i dalje natezao čaršafe.

Krevet sam dobro složio tek kad sam bio siguran da je prestala nagradna igra zvana zuja, u kojoj vojnici A stane u sredinu, ostala abeceda oko njega i onda kad je on okrenut leđima, netko ga mlatne iz sve snage po ramenu, a vojnici A pogada tko je. Cijelo vrijeme trajanja igre igrači zuje poput pčela. Igra prestaje kad im vojnici A odnesu u ambulantu.

Danas je hrana iz konzervi, jer kuhinja, fala Bogu, ne radi, što bi bio pravi praznik za ispaćeni želudac, da ti kao fazanu ne ukradu konzerve.

3. 12. Ponedjeljak.

Svaki je dan nalik kao jaje jajetu. Sve se ponavlja u isto vrijeme, pa mi se čini da sam već pet godina u vojsci, a ako nisam, sigurno sam toliko ostario. Ako ikada iziđem, bit ću dida mome tati.

4. 12. Utorak. Još 360 dana.

Danas sam poslao tipično, umirujuće, vojničko pismo. Lijepo mi je. Čisto sam se dobro smjestio. Dečki su me lijepo primili, a starješine su pune razumijevanja. Hrana je prilično dobra, a vojnički grah je prava poslastica. Toliko je novog, da vrijeme naprosto leti. Slobodno mi pošaljite nešto novaca, od puno svježeg zraka mi se otvorio apetit.

P.S. Pozdravite sve koje znam.

Kad bi se laganje kažnjavalo, streljali bi me na licu mjesta. Zveknuo sam u depresiju iz koje me ni Dnevnik nije uspio izvući.

5. 12. Srijeda. Još 359 dana.

Danas mi je jedan utovljeni, stokilnati stari vojnik, zvan stara kost, na blatnjavom krugu s dvije noge iza mojih leđa skakao poput klokana po mom 359 dana dugom fazanskom repu.

6. 12. Četvrtak. Još 358 dana.

Hranu još uvijek ne raspoznajem i dalje se ravnam po Dnevnoj zapovijedi ako želim međusobno razlikovati doručak, ručak i večeru.

7. 12. Petak. Još 357 dana.

Ulovili su me da svaku večer, poslije večere, nekog vruga pišem, pa sad prije Dnevnika držim tečaj za nepismene gdje se od 40 vojnika iz mog voda na tečaj prijavilo njih 27. Odmah sam im otvoreno rekao da se ne moraju zajebavati s pisanjem,

ukoliko ne žele, specijalno zbog toga što pismenost nije predviđena kao razlog radi kojeg bi se otpuštalo iz vojske. Ostalo ih je 10 žednih znanja.

8. 12. Subota. Još 356 dana.

Vodnik nam se jučer opio, jedni vele kao majka, a drugi kao zvijer. Izgleda da su ovi drugi bili u pravu, s obzirom na to što im je taj dan radio. Da se, na sreću, nisam otrovao jučerašnjom hranom i završio u stacionaru, ja se nedjelje ne bih dokopao.

Navodno da ga je ostavila djevojka, a ja se samo pitam da od kuda tolika hrabrost jednoj djevojci.

9. 12. Nedjelja. Još 355 dana.

Svi su otišli u grad, osim fazana. Ja sam svoje konzerve pojeo odmah ujutro, čim smo ih zadužili na sledovanju, da mi ih ne ukradu. Poslije, navečer, sam bio jednako gladan kao i prošlu nedjelju kad su mi ih ukrali.

Teško je biti fazan.

10. 12. Ponedjeljak. Još 354 dana.

Nema goreg dana u vojsci od ponedjeljka. Pogotovo kad se zna da ponedjeljci ni inače nisu obljubljeni ni voljeni. Najgori od svih ponedjeljaka je zasigurno ponedjeljak na početku vojnog roka, iako mi stare kosti tvrde da se ni kasnije ne popravi. Uostalom, i svi ostali dani u vojsci niti čemu služe, niti za što koriste, osim možda za depresiju.

20. 12. Subota. Još 335 dana.

Deset dana nisam mogao apsolutno ništa zapisivati u dnevnik, jer sam se 11. 12. imao čast igrati zuje kao vojnik A.

12h i 00' Svečano smo položili svečanu zakletvu.

21. 12. Nedjelja. Još 334 dana.

I fazani mogu u grad kad polože zakletvu, pod uvjetom da ih vodnik pusti.

Da otkuda meni uopće obraz i da ga pitam. Da je kod poručnika radi mene bio ovaj mjesec više puta nego što normalni svijet ide u kino, a da se i major raspitivao da kako je ona cvečka od pametnjakovića, tako da, kao što vidim, oni brinu o meni i da će me se obavezno sjetiti, ako ne prije, a ono sigurno kad počnemo davati stražu i neka ja ništa ne brinem tuđu brigu.

Ako sam ja njega dobro razumio, izgleda da se straža daje u gradu.

Kad se komandiri puno raspituju za tvoje zdravlje i kako je onaj novi, to ti onda iz nekog razloga digne ugled čak i kod starih kostiju, a o fazanima da i ne govorimo, pa te ostave na miru.

Danas iz tog razloga nisam sve konzerve proždri odmah ujutro nakon sledovanja, a budući mi ih više nitko nije krao, navečer sam se sladio jetrenom paštetom, dok su ostali fazani pred mojim očima skapavali od gladi.

22. 12. Ponedjeljak. Još 333 dana.

Danas je naš najveći dan. To je jedini dan u godini kad se mijenjaju zidne novine, kad svaki naš vojnik, pa makar i fazan, dobije bocu pive i 10 cigareta uz ručak, kad major veli više od četiri rečenice u komadu koje nisu zapovjedi, ili možda ipak jesu, i kad ponovno ja ne smijem u grad.

To je naš Dan armije, dan kad su se prije 30 godina neki fazani po čičoj zimi smrznuli na nekom maršu, u nekoj zabiti, u borbi protiv nekih fašista, ostalih neprijatelja i domaćih izdajnika, dok su se stare kosti grijale kraj peći, kartale, jele, pile i pitale se, da kud su dovraga otišle te budaletine po tom užasnom vremenu. Ja bih rekao, a danas se to i jasno vidi, u Dan armije i u povijest, na ponos svih nas fazana.

Još uvijek sam pod dojmom subotnje svečane zakletve i djevojaka koje su nam na njoj čestitale i podarile nam crvene karanfile.

Znači, nisu glasine, još uvijek postoje i ženski predstavnici ljudskog roda. Ili je to sve skupa bio samo privid?!

Možda bi se to nekako moglo provjeriti u gradu, kad bi me pustili, pa me upravo iz tog razloga ne puste.

23. 12. Utorak. Još 332 dana.

Ja i mojih 10 odvažnih smo stigli do slova S. Bio sam i sam iznenađen kojim tempom napredujemo u školi, ali mi vrag nije dao mira, pa sam, zbog pomanjkanja učiteljskog iskustva, išao provjeravati znanje, prilikom kojeg je utvrđeno slijedeće:

Stvarno smo stigli do slova S.

Uglavnom su mi učenici zaboravili sve od slova A do slova R.

Vojnici Jovan Mirković i Idrizi Ljuma su se potukli usred školskog sata, jer je Jovo za slovo M tvrdio da je LJ, a Idrizi da što je njega našao da zajebava, da prosiš drug učo, po nacionalnoj ljiniji za LJ.

Svi smo završili na raportu kod našeg poručnika.

24. 12. Srijeda. Još 331 dan.

Badnjak.

Danas je najhladniji dan u vojsci, -21°C . Četvrtak. Još 223 dana.

Došla je, i to odmah iza ponoći, na što su me upozorila moja tri draga učenika, koji su jedini bili u stanju popeti se do spavaonice, da eto uči prvi čestitaju i da učo ništa ne brine, jer da ovi dole spavaju k'o zaklane svinje.

I tako nam je došla, a sam Bog zna da li će ikada proći.

2. 1. Petak. Još 222 dana.

Više nisam najveći fazan u kasarni. Ulovili su kod Sežane prije 10 dana neke Cigane kako bez pasoša prelaze granicu. Lijepo ih vratilo, a dio braće su poslali u našu jedinicu da, prije odlaska u inozemstvo, reguliraju vojnu obavezu.

Samim tim se i brojčano stanje u mojoj školi popelo na 14, a mi smo opet kod slova A.

3.1. Subota. Još 221 dan.

Noćas je bila uzbuna. Jučer pristigli fazani Pavloviki su se, u pravom smislu riječi, dokoturali niz stepenice pred zgradu, jer im je netko svezao žnirance međusobno na cipelama. Sad su u stacionaru.

4. 1. Nedjelja. Još 220 dana.

Ponovno sam bio u gradu. Cijeli bogovetni dan sam se sanjkao s nekom klinčadijom. Bilo je sjajno, na sve sam zaboravio i činilo mi se da sam doma, sve dok se nije pojavio neki gospodin koji je došao po klince i koji je u civilu njihov tata, a u uniformi moj major.

Tako mi je bilo omogućeno da iz prve ruke saznam da vojnik Narodne Armije ne radi sprdačinu od vojske i majmuna od vojnika, pa se iz tog razloga u uniformi ne sanjka, ne opija i ne bljuje u javnom prevozu, a ni inače, i da se ne ide u crkvu.

Ostalo ću saznati kad mu se sutra javim na raport.

5. 1. Ponedjeljak. Još 219 dana.

Danas je bila takva užasna gužva, zbrka i strka da major uopće nije imao vremena za nikakav raport.

Ispostavilo se, na godišnjoj inventuri, da na jednom transporteru nedostaje protivavionski mitraljez, pa su u tu svrhu postrojili svu vojsku, a major je održao govor, čak duži nego za Dan Armije, u kojem se nudilo od nagradnog odsustva za sve koji nešto znaju o mitraljezu, pa sve do smrtne kazne za iridentu, ustaše, četnike i lopove unutar naših redova koji su ga ukrali.

Na kraju je ispalo da je to upravo onaj mitraljez koji je vojnik Idrizi u ustima odnio u kuhinju, pa ga mi sad moramo stvoriti, inače će nam noge prebiti i šijom zavrnuti.

U kuhinji pojma nisu imali o nikakvom mitraljezu, a kamoli o protivavionskom, jer je opće poznato da kuhari zadužuju samo puške i pištolje.

Kasno poslijepodne smo ga našli u vešeraju, gdje je služio kao potporanj, da se košare s vešom non-stop ne prevrću.

Kad smo ga napokon postavili na njegovo postolje na transporteru, o nagadnom odsustvu nitko živ se nije usudio ni beknuti. Nagrada nam je bila već i to, da je jedan takav dan uopće prošao.

6. 1. Utorak. Još 218 dana.

Neki Srbi su se napili brlje do te mjere da su uneredili čitav krug, što je vojniku Narodne Armije izričito zabranjeno, pa je major izdao komandu da se decu spremi na spavanje i da ih se pazi k'o oko u glavi, da nam se ne bi tokom noći koji slučajno udavio u bljuvotini.

7. 1. Srijeda. Još 217 dana.

Tek sad vidim koja je major ljudina. Jučer mu tolika vojska pijana, a on danas nikoga ni na raport ne zove.

Izmjerali smo -14°

12. 7. Nedjelja. Još 59 dana.

Nemam više živce ni za pisma, ni za odlazak u grad, ni za dnevnik, a najmanje za vojsku. Odlazim na redovno i poludit ću od iščekivanja. Svi su već bili na nekakvim odsustvima, čak i neki fazani, tako da je jednostavno došao red i na mene. Putujem prekosutra, danas sam kupio kartu, za koju se pomalo bojim da se prije puta ne izliže i ne potroši od neprestalnog vađenja, pokazivanja, gledanja i vraćanja u novčanik. Onakav slab, kakav je uostalom i čitav ljudski rod, ne mogu a da svakom koga ulovim na krugu, ne pokazujem kartu i pričam o mjestima na koja upravo odlazim. Malo još i nadodam. Fazani su specijalni užitak, jer još nisu otupili poput starih kostiju i još uvijek gaje nadu da će i oni jednom izići i da će im oči ponovno gledati tu krasotu. Gotovo svaki drugi se rasplače, iako se našao i jedan nabusiti drznik, koji nije iskazao nikakav interes za moju kartu, nego mi je, čak štoviše, odbrusio da on nije nikakav kondukter ili kontrolor u tramvaju. Naravno da nisi, ti si samo

običan fazan. Evo što je današnja mladež i da se čovjek onda s opravdanim strahom ne zapita da kuda do vraga to sve skupa vodi?! Mene srećom za dva dana na redovno odsustvo.

Moram posjetiti Maju. Navodno da je rodila, pa je red da se iskaže određeni interes, jer sam i ja mogao biti otac tom djetetu, da je Maja htjela nositi duže od godinu dana, ili da me nije potjeralo u vojsku. U svakom slučaju razmišljam o prikladnom poklonu, možda duda u obliku puške ili pištolja u kompletu s lisicama i pendrekom ili nešto takvo, a također i o imenu, možda Borna, Ratimir ili slično, ako ne bi bila curica, ali može isto i za dečka, premda mu je bolje da bude curica, jer one ne služe u vojsci, ali zato služe svrsi, kojoj se ja tako toplo nadam dok budem na redovnom.

Usnuo sam, držeći ga u ruci, s najljepšim mislima koje si jedan vojnik, zvan stara kost, nakon 1.500 svjetlosnih godina još uvijek može prizvati u sjećanje.

17. 8. Ponedjeljak. Još 23 dana.

Nitko u vojsci, ali baš nitko od komandujućeg kadra, nema ni najmanje sluha za istinske probleme vojnika, a bome ni pijeteta prema žrtvi teške bolesti. Totalna bezosjećajnost.

Nikoga od njih nije interesiralo kako je sada meni, vojniku Narodne Armije, koji sam se iz one divote od civilnog života, plus more i Jadranska obala, vratio u ovaj užas od kasarne i sivila i da li ću i kako ću ja to sad psihički izdržati, ili ću možda u psihičkoj rastrešenosti izvršiti čin samoranjavanja, ili ću možda ići i korak dalje. Ništa!

Njih nije interesiralo ni što se u civilstvu nosi, ni što se sluša, a bome, ni što se jede, ni koje su pjesme popularne, ni koje smo ime odabrali klincu od Maje, ni da li se Dugi oženio, ni na kojoj je godini Miroslav, ni kakvog su mi zdravlja roditelji, a, oprostite, kako sestra i brat, ni kakve su cijene. Ništa!

Njih je od svega samo i jedino interesiralo da gdje sam ja do sada i zašto nisam došao prije 15 dana kad sam morao.

Nije mi preostalo drugo, nego da počnem sve od početka, zašto se moj dolazak otegnuo i zašto sam uzeo advokata i zašto će to sve skupa završiti na sudu.

Da da li se oni još uopće sjećaju one upale mog ždrijela radi koje sam ja imao toliko zdravstvenih problema. je, je baš ta upala radi koje me drug kapetan lekar dva puta najurio kao simulanta iz ambulante, pa tako, da se sad znate ravnati, ta je upala upravo razlogom mog opravdanog kašnjenja i bit će predmetom buduće sudske tužbe.

Ukratko, čim sam ja došao u ruke pravih doktora u bolnici u Zagrebu i kad su oni vidjeli moje ždrijelo, nisu se mogli prestatiti čuditi i samo su se križali i govorili o Isuse, o Isuse, što se u civilstvu smije i nije zabranjeno, a znači da si ga sad nadrapao i da ti se loše piše, i automatski su me zadržali na bolničkom liječenju koje je trajalo svo vrijeme mog boravka, budući je ždrijelo bilo toliko zapušteno da je već bilo i inoperabilno.

Da da li ja uopće imam ikakve dokumente u vezi s ovom pričom, ili samo po običaju lupetam na prazno, na što sam ja naravno odmah izvadio papire, tako da su se oni našli u pravom čudu i odmah započeli s kojekakovim pitanjima koja su se nametala sama po sebi iz predočene

medicinske dokumentacije, a ja sam strpljivo odgovarao kao da su oni nekakvi pravi doktori, a ne običan major i običan poručnik Narodne Armije.

Uglavnom, dokumenti su izdani u gradskoj bolnici (Stadt klinik) u Kölnu, kod dr. Višnje Prpić, jer je moj slučaj bio toliko kompliciran i zamršen da sam odmah bio poslan iz Zagreba u Köln, a budući je upala stečena još u djetinjstvu, normalno da sam zaprimljen na pedijatriji da se zaraza sasiječe u samom korjenu i dok još nije poprimila kronični oblik i to namjerno na

kardiologiju, da bi se spriječilo širenje zaraze na srce i srčane zalistke, pa su mi upravo u Njemačkoj i sugerirali da uzmem pravnu zaštitu u vezi s invaliditetom, koji je prouzročen nemaranim odnosom prema ozbiljnoj, ali, nažalost, netretiranoj i zapuštenoj bolesti, tijekom služenja vojnog roka.

Dokumenti su poslani u Zagreb teleksom, zbog toga, jer je to u Njemačkoj uvijek slučaj s opasnim zarazama poput moje, da se ne bi izdavanjem originalnih papira iz bolnice zaraza, putem dokumenata, proširila među pučanstvom. Na ovaj način papiri ostaju u bolnici, a informacija stiže na potrebno mjesto, kao što je adresa bolesnika i adresa njegovog advokata. To u Njemačkoj ide tako daleko da i neizlječive bolesnike šalju kući pomoću teleksa, samo da se spriječe putevi zaraze, na što Njemce tjera njihova urođena pedanterija i sklonost perfekciji.

Tu su moj major i poručnik bili spremni staviti ruku u vaju da sam prolupao i da, ako sam već negdje ležao, onda je to moglo biti jedino na psihijatriji, ali da od kog' vraga sam onda tako krasno preplanuo i lepo pocrneo, ako sam celo vreme ležao u bolnici?!

To što ih je zbunjivalo, ta moja lažna preplanulost i lažno zdrav izgled, to je bila posljedica nemara jedne medicinske sestre, porijeklom iz Turske, koja je, presvlačeći krevete u našoj sobi, zabunom zamijenila posteljinu s mog kreveta s posteljnom jednog crnca iz Kameruna, koji je bio dopremljen u Njemačku čak iz Afrike, upravo zbog toga jer je iz nepoznatog razloga puštao boju pri svakom pranju, bez obzira na temperaturu vode, a ne samo pri iskuhavanju, ali također i pri znojenju, a i inače, tako da moj advokat misli da bi trebalo tužiti i Njemačku zbog šlamperaja medicinske sestre, jer je šlamperaj u Njemačkoj jedan od najvećih zločina.

Nadalje, sasvim je jasno, razumljivo i normalno da sva medicinska dokumentacija glasi na Siegfrida Kaltenbrunnera,

jer se ja upravo tako zovem, kad se moje ime prevede na njemački, zajedno s prezimenom.

27. 8. Subota. Još 11 dana.

Ponovno sam ležao u ćuzi i to najviše zbog toga jer se danas svatko živ petlja u medicinu, pa je tako liječnički konzilij u sastavu major Bratoljub Milenković i poručnik Ljubomir Vidaković, odlučio da je moja predočena medicinska dokumentacija čista krivotvorina, za razliku od mene koji sam ustrajao na njezinoj originalnosti, što je umalo dovelo do arbitraže, gdje bi oni u prvoj instanci bili spremni konzultirati našeg druga kapetana lekara, a ukoliko me to ne bi zadovoljilo, u drugoj instanci bi se išlo na međunarodnu arbitražu, da se vidi kako i pod kojim uvjetima je izdana medicinska dokumentacija iz Stadt klinik Köln i kakve to nadalje veze ima s dr. Višnjom Prpić.

Nisam inzistirao na arbitraži, iako sam objektivno trebao, prvo, jer bi to sve skupa predugo trajalo, a meni se već pomalo žuri doma, i drugo, jer i bez te pravne zavrzlake, valjda ja najbolje znam kakvo mi je zdravlje i ne treba meni tu više nikakva prvostepena i drugostepena instanca, pa sam rađe, radi mira u kući i za ljubav našem majoru i poručniku, odležao 10 dana.

28. 8. Nedjelja. Još 10 dana.

Bio sam u gradu, a da pojma nemam zašto?!

29. 8. Ponedjeljak. Još 9 dana.

Ponovno tragedija. Stigao je telegram Stipi Brekalu.

umrla ti mama stop dođi hitno kući stop

tata stop

Shrvan iznenadnom viješću i prepun boli i tuge, dok je tako čekao našeg vodnika u kantini da ga ovaj pusti kući, Stipe je svako malo za dušu pokojnice popio po koju pivu na nečiji račun, tako da je do ručka već jedva stajao na nogama i započinjao kojekakove pjesme, koje gotovo da nisu imale veze s tako tragičnim i tužnim događajem, pa se iz kantine već orilo

iz svega glasa “Kad su se dva Bracanina”, “Mala Dubrovčanka otvorila dućan”, “A tri su lara su”, “Kad palme njišu grane” i niz drugih. Naprosto je nevjerojatno kako u trenucima najveće boli ljudi sasvim različito reagiraju.

Na kraju je sluden od boli, tuge i alkohola, ne znajući što radi, za vrijeme ručka još tražio i repete, što je izazvalo istinsko čuđenje svih zaposlenih u trpezariji i natjeralo sve kuhare da znatiželjno gurnu glave kroz mali otvor za izdavanje hrane, ne bi li se uvjerali svojim očima u ono što čuju, što je izazvalo zastoj duži od sat vremena, sve dok se uz pomoć zidara nije nekako,

na jedvite jade, proširio otvor, pa se zaglavljena sedmeroglava kuharska azdaja uspjela osloboditi i izvući iz čeličnog zagrljaja. Dok su kuhari cvilili kao prasci koje se štroji, dežurni oficir se istovremeno grohotom smijao pridržavajući si s dvije ruke trbušinu, a i mi bismo se od sveg srca smijali, samo da nas Stipina tragedija nije toliko pogodila, tako da se od svih nas i to na sav glas jedini Stipe smijao. Kao da je sišao s uma i potpuno poludio.

Mi smo ga tješili kako i koliko smo znali i umjeli, ali bez nekog većeg učinka, jer je on naprosto bio neutješan i samo se dalje glupo cerečio. Čak se i bezosjećajni Janez Podobnik našao ponukanim da veli par utješnih riječi punih suosjećanja, jer se i njemu nešto slično dogodilo dok je bio mali, pa su njegovi prodali kravu nekom Zagorcu puno bolje nego su se nadali, jer je krava kod prodaje ispala puno boljom dojljom i puno mlađom, tako da su se konačno namaknuli novci i za Janezov bicikl. I onda je Janez brže bolje, još te iste srijede, u susjednom selu kupio gotovo novi Rog po cijeni koja je naprosto bila jedinstvena prilika, i to, nažalost, samo tako dugo dok se nije tim istim Rog biciklom odvezao u grad, pa da u dućanu ustanovi da je njegova jedinstvena prilika ispala skulplja nego novi bicikl.

I tu on želi reći Stipi, i radi toga mu i sve priča, neka se Stipe ništa ne zavarava i ne gaji lažne nade da će bol jednom proći, kao što pričaju, i da će se sve vremenom zaboraviti, jer neće, jer da njega i dan danas kad god vidi bicikl, zapeče poput žive rane sjećanje na kupnju i jedinstvenu priliku koju nije smio propustiti.

Tako se, nakon što je Janez otvorio dušu, poput lavine survalo na Stipu niz tragedija, sve jedna gora od druge, koje su jedva preživjeli naši hrabri vojnici, samo da pokažu Stipi da nije sam u svojoj boli.

..... evo baš dok su stigli u šumu u sječu drva, a ono sjećanj i ciča zima i samo što je otišao na malu stranu, jer čovjeka i zimi potjera, i dok je prtljao da ga nađe i izvadi, jer je navukao dvoje hlače i duge gaće, a jedno drvo je tako nezgodno palo da ga je poklopilo i prignječilo granama da se nije mogao, ali, ni pomaknuti, pa su ostale drvosječe odmah priskočile i pojele mu i popile sve što je imao za ručak, prije nego se on uspio nekako sam iskobeljati.

..... bio je to gotovo čistokrvni, rasni pas, križanac pudle i njemačkog ovčara, ili možda dobermana i koker španijela, što uostalom i nije toliko važno, nego se Garo jednog dana otrgnuo s lanca i utekao. I nema ti Garine u ponedjeljak, nema ti njega ni u utorak, ni u srijedu. Vratio ti se naš bećar Garina, zamisli, tek u subotu kad smo ga mi već i prežalili. Na sve to skupa, još je u međuvremenu i obavezno cijepljenje poskupilo, a moj stari nikad nije davao novce za gluposti, pa ti ja nisam nikad bio ni s razredom na izletu, tako da su ga pijani šinteri morali, onakvog necijepljenog, zatući sačmaricom na lancu u dvorištu, pa su nam usput lijepo stradale i tri kokoši i jedna patka, što ti je onda u našoj kući ispala velika žalost i tuga, jer su nam koke bile odlične nesilice.

..... taman se Idrizi raspričao o vucima, ovcama i kako se dobiva ovčji sir i kuha nekakvo jelo od ovčetine neponovljivog imena, kad se pojavio naš vodnik i zagrlio vojnika Stipu kao svog najrođenijeg, jer su mu upravo dojavili kakva ga je to strašna tragedija snašla.

Potpuno ga je razumio budući je prošao sličnu životnu kalvariju u kojoj svog oca nikad nije ni čuo ni vidio, pa su mu u rubrici gdje se upisuje ime oca upisivali Dušanka, zbog čega su ga svi od malena zvali kurvin sin, a to nije točno, jer je njegov otac bio plemenitog roda, vjerojatno grof, i jako je volio njegovu mamu, a za njim je naprosto bio lud, a nisu se oženili samo zato jer je mama iz principa odbila ući u plemstvo, pa se otac shrvan tugom odao piću i vrlo brzo umro. Kako je mali vodnik bio vrlo zahtjevno dijete, a mama mu nije mogla ispunjavati sve te njegove zahtjeve, onda su joj ga uzeli i predali ga u dom na socijalnu skrb, a mamu je to toliko razljutilo i pogodilo da iz inata više nakada nije ni pitala za njega.

I tako je sad njemu Armija sve, i otac i majka, jer ga je školovala, dala mu kruh u ruke, te napravila od mene i čoveka i podoficira i, kao što iz ovog vidiš, u životu ti se moj vojniče Stipe, sve nekako na kraju ipak lepo i srećno svršila.

Utješeni tolikim lijepim riječima Stipe je shvatio da njegova tragedija i nije tako strašna, te da ima i većih i gorih tragedija od njegove, pogotovo zato jer je ta njegova mama već i od prije iskazivala pretjeranu sklonost umiranju, pa je već jedanput umrla dok je Stipe još bio u gimnaziji, dva puta dok je bio na fakultetu, a evo i sad pri kraju njegovog vojnog roka, tako da je naš ucviljenik već pomalo otupio i oguglao na sva ta umiranja i tragedije sličnog tipa, što se najbolje vidjelo dok je, odlazeći na željezničku stanicu, onako shrvan i utučen od veselja bacao kapu u zrak.

30. 8. Utorak. Još 8 dana.

Cijeli sam dan kupovao civilno odijelo i tumarao po Ki-kindi, jer me u Trst nisu pustili, a mogli su, jer me ionako nitko živ nije ni tražio ni trebao. U kojem sam se god dućanu pojavio i započeo kupovinu, odmah bi pogodili da se vraćam kući iz vojske. Vjerojatno je to zbog uniforme, pa kad mi slijedeći put neki idiot počne filozofski trabunjati o tome da odijelo ne čini čovjeka, ja mu mogu reći upravo suprotno, da da, da ga čini, jer je evo očito da uniformom od bilo koga možeš napraviti vojnika, istina pod uvjetom da uniformu proglasimo odijelom, a vojnika čovjekom, jer im ja inače ničim drugim nisam dao nikakvog povoda ni pomisliti da sam u vojsci, budući sam bio odlično upućen u modne trendove još od odsustva, tako da sam tražio uglavnom stvari koje oni nisu imali, a za neke, kao na primjer Levisice, nisu nikad ni čuli, jer da oni prodaju samo odjevne predmete. Usput sam ih naučio da boje posjeduju nijanse, što je njima bio prvi glas, pa smo tako izgubili više od pola sata tražeći plameno-narančastu, a oni su mi pokazivali sve nešto u narančastoj ili crvenoj, a na kraju i neke kretnje rukom i prstom koje nisu ni za tajni dnevnik, i kad su, još do malo prije ljubaznog poslovođu prodavačice i pomoćnik svim silama držali da me on ne posluži, kao što je rekao, nogom u guzicu, pa da se onda gonim nekog drugog zajebavati, a ne njih, a budući je trgovac, za razliku od mušterije, uvijek u pravu, ja sam poslušao njegov savjet i otišao u dućan preko puta, jer je bilo očito da u ovom nemaju ništa što bi mi odgovaralo, i završio kupnju s jednim gaćama i jednom potkošuljom u bijeloj boji, parom čarapa u plavoj boji i telefonskim razgovorom u kojem molim starce da mi odmah pošalju trapke, onu žutu majicu i cipele.

Da koje? Kako koje? Jedine! I kako to da već dolazim? Tako stari, jer se vojska više ne služi 10 godina kao u Austro-ugarskoj i da se mogu zaposliti čim dođem, a prije nego počne nova školska godina, jer naravno da sad u vojsci i o takvim stvarima vode računa. Samo da više ništa ne pita, obećao sam

mu da ću mu sve do u tančine ispričati čim stignem. Bok. Da čekaj, čekaj, samo malo, samo malo, da koliko on broji da mi je još ostalo..... Osam dana, tata, osam dana!! I tu sam mu naglo i namjerno prekinuo vezu ti, ti ti, ti Baš mi sad treba da se radi prisluškivanja telefona i znatiželjnog starog još neko nepotrebno vrijeme kiselim u Kikindi.

Koji starci znaju biti davež!

1. 9. Četvrtak. Još 6 dana.

Paketu ni traga ni glasa, a navodno da su ga odmah, još isti dan, poslali i da su nadoplatili za hitnu pošiljku kao što sam im ja sugerirao.

Ja ću biti vrlo vjerojatno jedini vojnik Narodne Armije koji će se iz vojske morati vratiti obučen samo u bijele gaće, bijelu potkošulju i plave čarape. Moja generacija već naveliko paradira po kasarni u svojim plavim i sivim odijelima, nalik jedni na druge kao da su jednu uniformu zamijenili drugom. Iz aviona se vidi da se vraćaju iz vojske. Toliko su smješni da im se naprosto u lice moram smijati. Kao da je moda stala prije kojeg milenija kad smo krenuli u vojsku. I u donjem rublju bolje izgledam od njih.

2. 9. Petak. Još 5 dana.

Paketa nema.

Strašimo se raznim pričama, poput one kad su mog susjeda, koji se već skinuo i razdužio i otišao na željezničku stanicu, ponovno vratili u kasarnu, obukli i naoružali, pa je još ostao 36 dana ležati u rovu na granici, jer su tog jutra Rusi ušli tenkovima u Čehoslovačku. Naravno da nam je poznato da Rusi i dalje posjeduju tenkove i da im se i nadalje ne može pretjerano vjerovati, te da su još uvijek spremni na kojekakve psine i vragolije.

Ja ću, kad se, i ako se, ikada razdužim i skinem, pješice odjuriti izvan grada, što mi neće biti tako teško jer sam odslužio svoje u pješadiji, a onda dalje neću više pješice već autostopom, zato jer smo ipak motomehanizovana, a ne baš čista pešadija.

Uz takav briljantan plan mene sigurno neće uloviti kad me jednom puste, to ipak ne, jer ću osim svega i izgledati kao sav normalan civiliziran svijet, a ne poput ovih mojih poluuniformiranih polucivilnih truleži, zvanih stara kost.

Bože što sam živčan.

3. 9. Subota. Još 4 dana.

Konačno je stigao paket i mamino pismo u njemu, u kojem ona nikako ne može dozvoliti da izgledam kao zadnje spadalo i odrpanac kad izlazim iz vojske, da kakva žuta majica i traperice, što me spopalo, da mi šalje ono moje plavo naturalno odijelo, koje je upravo podignuto iz kemijske čistionice i koje kad stigne, moram samo malo prepeglati, zajedno s bijelom košuljom i tatinom kravatom, da na nešto sličim, a ne da ih uvijek samo sramotim. Cipele su Brcove i to gotovo nove, imao ih je jedan jedini put i to za krstitke maloj od Mireline sestre i da je mala pravi bombonček, strašno slatka, jako nalik na Mirelinog tatu i sve tako dalje i u tom smislu preko gotovo cijelog pisma, s time da ne zaboravim nagurati malo novina u vrhove cipela da mi ne bi bile prekomotne, ako mi noga nije u međuvremenu narasla. Je, ali sigurno ne dva broja. I da mi Brc poručuje da pazim na njih.

Gotovo je s mojim tajnim dnevnikom. Nakon takvog udarca nemam ja više koncentracije i duševnog mira da bilo što pišem. Više ga u vojsci zasigurno ni u ruku neću primiti. Dnevnik naravno.

15. 9. Četvrtak. Već 8 dana kod kuće.

Održao sam obećanje i nisam ga više primio u ruku i sve do dana današnjeg ga nisam niti otvorio. Iz poštovanja, a ne iz nebrige. Nije moj dnevnik zaslužio da u njega upisujem gadosti koje sam zadnjih dana pred odlazak iz vojske iz straha i bezumlja prevrtao glavom.

Da li mi se isplatilo da ga pišem?! Naravno, i ponovno bih isto postupio, a evo i zašto.

Prvo zato jer sam u najtežim, ali i svim ostalim trenucima imao nekoga kome se mogu povjeriti, nekoga tko će me razumjeti, čija su vrata za mene uvijek bila otvorena, pa je tu zbog toga vladao neopisivi propuh, što je i kumovalo zbrkanosti misli i rečenica, koje kao da je vjetar nanio u dnevnik, iako su se u svrhu povjerenja, najtežih trenutaka i otvorenih vrata, to ne mogu reći i bio bih zadnji lažov, svesrdno nudili i naš vodnik i naš poručnik, pa čak i major, također naš, tako da se na kraju i našlo nešto budaletina koje su u to sve skupa povjerovala, pa su na to sve još lijepo i nasjela i za uzvrat ispaštale čitav vojni rok.

Drugo, jer sam na pisanje potrošio mnogo vremena, a u vojsci ti je puno lakše ubiti neprijatelja, jer te za to obučavaju i dodjeljuju ordenje, nego li ubiti vrijeme, pa kad sam osim svega već i toliku gomilu vremena investirao u dnevnik, a vrijeme je novac, samo je pitanje trenutka kad ću zapasti u financijski škripac, te ću biti prisiljen da se iz njega izvučem bogatom zaradom ostvarenom od prodaje dnevnika.

I treće, ne manje važno, vodio sam dnevnik na taj način, a mogao sam i na bilo koji drugi, jer je to tajni dnevnik, da sam vojsku odslužio i iz vojske otišao 7. 9. u srijedu, a budući je to lako provjeriti da sam u vojsku stigao 29. 11. u četvrtak, to se po završnom obračunu iskazala čista dobit od 83 dana, što je već sasvim pristojan rezultat za jednog početnika, a takva vremenska ušteda je za vojnika vrlo isplativa, poput sličnih stvari za blagajnika u računovodstvu banke, samo ukoliko te ne uhvate. Nas, mene i dnevnik, nisu, jer kakav bi to inače bio tajni dnevnik!?

Na kraju, hvala ti za sve što si učinio za mene moj dragi dnevniče, iako sam, ako ćemo iskreno, mogao daleko više. I bolje. I jeftinije. I pametnije. I, samo da sam se nekako uspio osloboditi služenja vojnog roka u Narodnoj Armiji.

Živa je istina, da danas samo nesposobnjakovići služe vojsci, jer su se svi koji su sposobni, uspjeli na vrijeme osloboditi služenja.

Dnevnik je pronađen na tavanu obiteljske zgrade u ulici Vladimira Nazora u rano proljeće 1997. godine i uz neznatne izmjene, gotovo na tehničkoj razini i to uglavnom u načinu prezentacije, kao što je na primjer pisanje u kurzivu kad se pisalo srpskim jezikom, ili promjenom imena nekih likova, a u namjeri da se izbjegnu bespotrebni sudski sporovi, kao i izbačene sve suvišne psovke i prostačenja kojih je u vojsci sva sila; dakle izmjene za koje sam, kao glavni urednik, smatrao da imam puno pravo učiniti, te sam svjestan svoje odgovornosti i svih posljedica izazvanih tim činom, te promjene uvrstio u knjigu upravo na ovaj način, smatrajući pritom da one nisu ni na koji način utjecale na smisao, autentičnost i atmosferu, koju Dnevnik ima, a sve u nadi da je njegovo uvrštenje doprinijelo samoj knjizi, dajući joj potrebnu širinu, prikazujući jedan tako važan period odrastanja.

Urednik

ŽUTI

Gotovo da sam već i zaboravio kad sam odslužio vojsku. Nigdje se ja više s njom ne susrećem, čak i u mislima rijetko, osim što mi još uvijek svaku noć snove pohodi.

Možda bi ipak nešto trebalo napisati i o tom usranom vremenu izgubljenom u vojsci, iako sam se zakleo da kad izađem neću više ni misliti na nju, pa je onda svakako bolje da to ostavimo za neku drugu i bolju priliku i za neku drugu i bolju vojsku, jer ova ionako nije ničemu služila, osim da gubiš živce, vrijeme i ponos, za razliku od ugleda, koji ta vojska nije mogla izgubiti, pa sam odmah odustao od tog nauma i nastavio gubiti dane sa škvadrom.

Opet, kad se bolje razmisli, dobro je da sam bio u vojsci i to poglavito zbog toga, jer sam ju sad odslužio i više ju ne moram služiti, a osim svega mogu vojskom do mile volje strašiti i gnjaviti ove moje glavonje iz škvadre, ako mi se bude htjelo, iako, ako ćemo iskreno, najbolje ti je da nikad ne služiš. Pogotovo ne vojsku. Sad kad sam se vratio, mislim da točno znam i kako se osjeća pas, kad ga puste s lanca, iako bih, istini za volju, puno lakše prebolio nedostatak tog osjećaja, nego nedostatak služenja. No, kao što bi dida običavao reći, kako ćeš cijeniti kruh, ako jedeš samo kolače, kao da se baš sve u životu treba cijeliti, no kolače svakako, a pogotovo ako si u vojsci.

Čim je Deba namirisao da se tu nešto šuška o kolačima i čim je saznao da se u vojsci ne peku ni kremšnite, ni princez krafni, ni torte, odmah je odlučio, i to definitivno, da će zbrisati u emigraciju. I već bi odavno on bio poznati emigrant, da još uvijek nismo čekali na povratnu informaciju o tome kakvo je

stajalište emigracije o jednom tako ključnom hrvatskom pitanju, kao što su kolači.

Dugi je odmah zamolio Debu da ga svakako obavijesti kad kreće i da mu slučajno ne bi palo na pamet da otiđe bez njega, jer si on, zbog prigovora savjesti, nikako ne može dozvoliti da na njega navuku onu sivomaslinastu, demodiranu gadost od uniforme, za razliku od prekrasne američke, koju bi on uvijek nosio i to vrlo rado i s ponosom i obavezno sa sunčanim naočalama. Boji se jedino da ga možda tako obučenog ne bi pustili u našu armiju i da što ja mislim o tome, jer ti si bio u vojsci. Ja sam ga ohrabrio i smirio, jer sam bio sto posto uvjeren da bi ga i takvog pustili u vojsku, budući sam se za vrijeme vojnog roka imao prilike nagledati kojekakovih spodoba pristiglih na odsluženje, a također mi je bilo i dobro poznato da od niza krasnih stvari u vojsci postoje i odjeli za psihijatriju.

Dugi je bio opsjednut Amerikom, za razliku od Mireka, koji je bio poklonik SSSR-a, ali i Varšavskog pakta u cjelini, i radi tih nepomirljivih i dijametralno suprotnih stavova, mlatili su se kad god bi im se ukazala dobra prigoda, a to je bilo svaki put kad bi bili jedan od drugoga na manjoj udaljenosti od metra (1 m = 1000 mm), a budući je Dugi imao vrlo duge ruke, podatak u zagradi i nije baš sasvim precizan. Zašto je Dugi bio lud za Amerikom, to nam je bilo svima poznato, ali što je Mireka s Črnomerca nagonilo, da ako treba i pogine za Ruse, nikad nismo saznali, nego se naprotiv na 20 godišnjici mature još ispostavilo i otkrilo da je Miroslav uvijek bio za višestranačje, zapadnu demokraciju i njezine tekovine, ali je samo htio vidjeti što su sve drugi spremni učiniti za nju, pogotovo kad bi ih se malo isprovociralo, i otuda naš privid da je on bio skloniji SSSR-u, što je naravno potpuno pogrešno.

-Daj Mirek molim te ne seri, bar dok te nitko ništa ne pita!

Dugi je volio Ameriku čak možda više i od mene, jer on ju je volio i preko svog dide Andrije, a ja samo preko njegovih igračaka.

Njegov dida je također za vrijeme rata bio u nekakvoj pogrešnoj vojsci, ali manje pogrešnoj od mog dide, jer se njegov dida dokopao nekakvog sabirnog logora u Italiji, a mojeg su se dokopali nekakvi banditi i tu prestaje moja priča o igračkama, a počinje od Dugog, jer se iz Italije nakon dvije godine Andrija prebacio u Ameriku, odakle im je slao pisma i igračke, za razliku od dolara.

To nisu bile obične igračke, ili igračke iz naših izloga. To su bile igračke iz najljepših dječjih snova. Moja glavna igračka u to vrijeme je bila kutija od cipela, zavezana za špagu, koju sam ja vukao kud god da su me moji vodili, osim kod Dugog, a pretvarala se u trenu u bilo što, sve ovisno o tome da li bih ja trubio kao auto, lajao kao pas, fučkao kao lokomotiva ili mijaukao kao mačka. Budući se ribe ne glasaju, kad sam htio imati ribu, vukao sam ju po kadi punoj vode. Spavala je uvijek ispod mog kinderbeta, samo zato da bi me tijekom čitave noći od svega mogla čuvati.

Dugi je u to isto vrijeme imao prave aute, kamion, jedrilicu, dva tenka, avion, pištolj, pušku i još toliko toga da je to bilo apsolutno dostatno da posluži kao prvi istinski zametak i prapočelo budućeg NATO saveza, ali najviše od svega Električnu Željeznicu s kompletnim vagonima, željezničkim stanicama, hangarima i prugom, koja se protezala kroz čitavu dnevnu sobu. Na taj način, smo mi u ono vrijeme, otprilike zamišljali raj i tu smo uživali do mile volje, gledajući starog od Dugog kako se cijele dane igra s igračkama, jer ih nitko živ od nas nije smio ni pipnuti, da ih slučajno ne pokvarimo. Istina postojala je i gumena lutka s likom Indijanca, s kojim smo se smjeli igrati do mile volje i koja je bila uzrokom naše neobjektivne simpatije za Indijance, koju smo poslije tako bučno ispoljavali za cijelo vrijeme trajanja kaubojskih filmova.

Također mi je u četvrtak, 6. 5. 1959. bilo dozvoljeno da prebacim skretnicu na pruzi Električne Željeznice.

Taj Andrija je bio najdivniji dida na Svijetu, osim ovog mog, a najviše zbog toga jer je imao sreću da u onom ratnom vihoru ostavi svoju obitelj i ode u Ameriku, pa se još tamo zaposli u tvornici dječjih igračaka, jer je bilo jasno da nitko ne može biti toliko bogat, pa da kupuje sve te igračke, i na kraju jer nije zaboravio na svog unuka, a mog prijatelja, Dugog, kao onaj moj drugi dida.

I reci ti meni, tko se onda ne bi potukao za tu Ameriku?!

Dida Andrija je i inače bio dobar kao kruh, jer niti se derao na Dugog, niti ga je tukao. Nije ga čak ni pitao kako je u školi. A to ti odrasle užasno interesira, i tu su možda čak najznatiželjniji i koliko se god oni trudili i borili protiv toga, na kraju ipak ne izdrže, a da ne pitaju. No, s vremenom se i takav dida pokvario, pa su se pisma prorijedila, a što je još gore i igračke, i na kraju je to sve skupa potpuno presahnulo.

I kad su već gotovo zaboravili na svog didu, kad evo ti stiže ponovno paket iz Amerike i to preko Ujedinjenih Naroda i to iste one organizacije koja nas je dobar dio osnovne škole hranila narančastim sirom. Poslala im URNA krasnu, veliku, možda čak i srebrnu posudu punu nekakve Vegete, jer ta UNRA samo i pakira na veliko, ništa na malo, pa je i onaj sir, stizao u školu u bačvama, a mlijeko u prahu, u ogromnim kištrama.

To je bila najbolja Vegeta, i čak je i Dugi po koji puta jeo juhu, kad bi mu rekli da je to Vegeta od dide, iako je Dugi tvrdio da je juha k'o juha, osim što si nakon američke juhe malo duže žedan. I potrošili bi oni Vegetu do kraja, jer svemu dođe kraj, da jedan dan nismo išli na školski tavan loviti golubove i da nismo tamo slučajno natrapali na prazne bačve od sira, koje nam je UNRA slala još do prije koju godinu. I tu se Dugi malo zamislio i začudio, da kakva to sad tu piše UNRA i kakva je to greška s tim ispremještanim, zajebanim američkim slovima, jer da na njihovoj posudi od Vegete, također pristigloj iz Amerike, piše

URNA. Kad nam je profesor iz biologije, na kojeg smo naletjeli silazeći s tavana, potanko objasnio o čemu se tu zapravo radi, nije bilo više nikakvih nedoumica i dodatnih pitanja i svima nam je bilo kristalno jasno da su Vragovići pojeli svog didu.

Najteže od svih tu bolnu vijest je primila baka od Dugog i nju je to i najviše pogodilo i nikako si nije mogla naći ni mira ni spokoja, iako nitko za to nije bio kriv, jer dok smo mi svoje mrtve u to vrijeme još uvijek zakapali u ilovaču i pritom pjevali prigodne ukopne pjesme poput:

“Vinca već ne pijejo

V črni zemlji gnjijejo”, ili

“Kad ti grobar preko riti

Zadnju grudu zemlje hiti”,

i dok smo mi tako održavali i poštivali sve te naše stare narodne običaje, i dok ni katolička crkva još uvijek nije dozvoljavala spaljivanje mrtvacu kao vjerski obred, za to isto vrijeme Amerikanci su već naveliko iz aviona pepel svojih pokojnika razbacivali iznad mora i planina, ili slali u Svemir, ili slali okolo po Svijetu u posudama od Vegete, kao što se ispostavilo da je bio i slučaj s didom Andrijom.

Zadnji puta kad su Hrvati nekog spalili i pretvorili u prah i pepeo na ovim našim prostorima, zbilje se otprilike prije kakvih 300 godina i to tek nakon presude inkvizicije, s tim da tu tetu mi nismo ni poznavali, a ne daj Bože da bi nam bila kakav rod, a evo k'o za peh sad nakon 300 godina se to ponovno dogodilo s didom Andrijom, kojeg mi istina također nismo poznavali, ali nismo mogli ni vjerovati da bi takva dobrota od dide zapela iz bilo kojeg razloga za oko inkviziciji.

Kad su Vragovići, na bakin nagovor, još na ispovjedi i priznali svoj grijeh, svoj preveliki grijeh, oprost nisu mogli dobiti niti u Šestinama, niti preko veze u Remetama i taj se slučaj

zakotrljao skroz do samog Kaptola, jer nije dosta da je pokojnik spaljen, nego ga je, o svemogućí Bože, rodbina još i pojela.

Ni na samom Kaptolu nisu stvari išle baš sasvim lagano i jednostavno i to bi se može biti još i danas potezalo i nikad ne bi bilo ni riješeno, da se baka od Dugog nije zaprijetila íci do samog kardinala, jer ako ona ne dobije oprost grijeha, ona za kaznu i iz inata neće nikad ni umrijeti, budući se nakon ovog što se tu dole dogodilo, ona ne može bez oprosta pojaviti gore pred Svevišnjim i svojim pokojnikom, ako je uopće od tog jadnička išta i ostalo, pa je uzoriti na kraju dozvolio oprost s pokorom, a lako moguće da je osim uporne bake malo kumovala i upravo izišla papina enciklika u kojoj se napokon i katolicima dozvoljava spaljivati svoje mrtve. Baka i starci od Dugog još i danas za pokoru pred spavanje mole Zdravo Marijo i Oče naš, dok Dugi više ne mora, jer je i ono malo juhe koju je morao pojesti, vrlo često izlio u sudoper, dok ga nisu gledali, što je učinilo njegov grijeh, a samim tim i pokoru, značajno manjom od njihove. Zato kad drugi puta uhvatite svoju djecu s tanjurom juhe iznad sudopera, možda je bolje praviti se da ništa ne vidite.

Kako se sve tajne na kraju ipak saznaju, tako se otkrilo i sve u vezi s didom Andrijom i to preko jednog Pere, povratnika od Otočca, koji je s didom sve te godine u Americi radio zajedno u rudniku, u rudniku u kojem se krvavo radilo i u kojem su mnogi i kosti ostavili, pa im se sada ni za grob ne zna, za razliku od Vašeg Andrije, pa smo tako saznali još i to da je izvan rudnika Andrija bio pravi veseljak i dobrovoljček, koji si je vrlo često i vrlo rado popio, ali je u tome znao i pretjerati, što je, istina, baki sve već bilo poznato i od prije, tako da je na kraju i umro od ciroze jetre.

Sad nakon svih tih iznesenih činjenica, svima je pomalo dolazilo do mozga i zašto se toliko žedalo nakon američke juhe, a također i zašto umjesto pisama i igračaka nikad nisu stizali

dolari. Tako su, hvala Bogu, konačno mogli prestati fantazirati i o silnom bogatstvu koje im je dida ostavio negdje u Americi i mogli su se mirno prihvatiti svog posla.

Pokoj vječni daruj mu Gospodine.

Jedina stvar koja je ostala malo nerazjašnjena, vezana je uz igračke, jer je izgleda na kraju ispalo da se igračke u Americi uopće ne proizvode u tvornicama već iskapaju u rudniku.

* * * * *

I svi smo mi već imali pokoje takvo ili slično iskustvo i gubitak, koji su se dogodili prije nas, ili negdje daleko, i nismo se baš previše žalostili i tugovali, jer nešto što nisi imao, nisi mogao ni izgubiti. Jedino je Žuti, kad smo bili u petom razredu, izgubio mamu, koja je umrla od tuberkuloze i bilo nam je jasno da je to nešto strašno i sasvim nešto drugo od svih ovih naših dida i braće koji su se pogubili po kojekakovim povijesnim rukavcima, a da ih mi ni vidjeli nismo, pa smo ga u prvo vrijeme tiješili koliko smo god mogli i umjeli, ali smo ubrzo prestali, jer nam se nije više dalo, jer molim Vas lijepo što je to uopće strašno kod smrti? Ništa, to je samo vijest da je netko umro. Možda jedino sprovod. To je fakat gadno. Ali djeca ne moraju na sprovode, starci nas mogu kažnjavati i na sto drugih načina, jer im sprovodi, istini za volju, i nisu baš previše prikladni za tu svrhu, budući ih, na žalost, nemaju svaki put pri ruci kad ti nešto zasluženno usereš, tako da sprovode i smrt ne možemo nikako preporučiti za malu djecu. Za odrasle svakako: da se lijepo obuku, da se sretnu s rodbinom, da bar na kratko odagnaju sreću i da iskoriste priliku da do mile volje tule dok ih drugi gledaju. Poslije smo Žutog još i izbjegavali, jer smo imali važnijeg posla, budući su Dugome upravo stigle nove igračke i jer se s tom tuberkulozom nikad nije znalo na koga slijedećeg ima

pik, iako su nas upravo radi toga, da se ne izbjegavamo, svaki čas i lovili po školi i vodili na cijepljenje.

Žuti je poslije još dugo tugovao za svojom mamom i trebalo je proći puno vremena, pa da se s nama druži i veseli i da sve bude kao ranije, iako vjerujem da i danas, kao i onda, koristi svaku prigodu da krišom zaviri u novčanik u kojem čuva sliku svoje mame, da bi joj uputio pokoju riječ i suzu, da ne brine o njemu, jer evo već sam veliki već se igram i veselim s prijateljima i sve mi je super, samo što mi ti tako užasno nedostaješ. Užasno. Tako je Žuti puno prije postao ozbiljniji i odrasliji i bilo nam je jasno da za odrastanje treba proći to manje vremena, što te veća muka snađe, pa se mi iz tog razloga nismo nikud ni žurili s tim odrastanjem. Osim svega, izgleda da i kad odrasteš i dalje odrastaš, što se najbolje vidjelo kod starog od Žutog, koji je i dalje odrastao, pa je tako vrlo brzo prebolio mamu i ponovno se oženio za neku tetu iz svog ureda.

U to vrijeme kad se to sve skupa događalo Žutom i dok sam bio onako mali i naivan, utvarao sam si i mislio da Žutog razumijem i da mi je sve jasno i koliko je tužan, i kako mu je teško, i kako je biti bez mame, a drek sam ja njega razumio i ništa meni nije bilo jasno, i niočem ja pojma nisam imao.

To vidim tek danas 15. 3. 1975., danas kad je smrt pukala i na naša vrata i zauvijek mi odvela mog didu. Mog didu, proizvođača soda vode i krahera i vlasnika kemijske čistionice. I sad dok mi se misli polagano odmataju i vraćaju me u djetinjstvo i prizivaju u sjećanje slike čiste poput fotografija i tople poput bakinih kolača, slike na kojima sam uvijek uz didu i na kojima jasno vidim kako izmišljam stotinu stvari samo da mu privučem pažnju; kako pokušavam svako jutro iznova popiti štampal rakije, prije nego što na red dođe luk i špek, a nikako ne uspijevam, jer je sve preljuto i prejako i kako mi suze poteku istovremeno kad i njemu smijeh; kako se prestrašen i šćućuren

u didinom krilu vozim na ringišpilu; kako pun ponosa nosim najljepši papirnati cvijet streljane, koji je dida osvojio zračnom puškom; kako na sajmeni dan jedemo vruću janjetinu i pijemo pivo i krahere; kako po kišnom danu pecamo patuljaste somiče, koje ja spremam u džepove didinog kaputa; kako pred ručak dok se vraćamo s utakmice usprkos bakinoj zabrani jedemo halvu, baklave i sladoled; kako pred spavanje glumim strah, samo da se dokopam mog dide i njegovih priča i da se junački oprostimo, jer se nećemo vidjeti sve do sutra.

I sad si s pravom, ali uzalud, prebacujem zbog toga što sam ga premalo viđao, i zbog toga što ga toliko toga još nisam stigao pitati, i zbog toga što mu nisam pružio ljubav kao on meni, a najviše zbog toga što je on mene toliko puta otpratio na moj počinak, a ja njega na njegov nisam, pa si ne mogu oprostiti, a sve je uzalud, jer kao što nas je nekada razdvajao život, sad nas je zauvijek razdvojila smrt. Tek sad, kad mi se ovakvom velikom duša raspukla od bola; tek sad, nakon što cijeli dan sam hodam gradom od birtije do birtije izgubljen i pijan, jer tu tugu ne mogu trijezan podnijeti; tek sad, kad koliko god da u sebe izlijem, ništa ne pomaže, jer mi se od tuge grlo sasušilo, pa riječi ne izlaze, a suze su presahnule i više ne teku.

I tek sad mi je jasno da nisam mogao ni naslutiti, ni nazrijeti, jer ni sad još uvijek ne mogu, kako je strašno bilo Žutom kad mu je u petom razredu umrla mama i kako mora da je jadan, napušten, tužan, izgnan, prestrašen i malen, bio ispod zvijezda.

Od sada ću sa svakom svojom smrću kao pokoru i križ u svojoj duši nositi i tvoju bol, i iako predobro znam da je već odavno prekasno za sve, ipak, oprostite nam Žuti, ako budeš mogao.

POGOVOR

Na kraju svega, naravno da se moram zapitati da da li sam lagano odrastao? Pa naravno da nisam, jer prije nego sam odrastao još sam:

dva puta slomio lijevu ruku,
odigrao 96 zonskih prvenstvenih nogometnih utakmica,
popio 1936 piva,
jedanput su mi izvadili mandule,
skočio 475 cm u dalj i 150 cm u vis,
prva ljubav mi se udala za prvog prijatelja,

osvojio pokal u šahu na takmičenju koje su poslije poništili, jer da navodno konj ipak ne skače kako je moj skakao, a skakao je tako pohotno, žestoko i krvoločno na sve oko sebe, da sam upravo na njemu i bazirao niz briljantnih pobjeda. Pokal nisam vratio,

završio auto-školu i faks,
Brc je izrasao viši,
Sis je izrasla ljepša,

proveo dane i noći uz ribolov, belu, prijatelje, svoju mačku, pref, ludovanje autom, svog psa, toplice, pokoju tučnjavu, putovanja, biljar, skitnju i sam Bog zna što bi na kraju bilo od mene, da to sve skupa nije bilo zbog toga, da jadni starci odahnu kad odrastem i da jedva dočekaju dan da konačno odem, umjesto da tule, pate i budu beskrajno tužni i žalosni, a poglavito mama, što će i zadnji ptić odletjeti iz njihovog gnijezda, a oni ostati sami, jer ja inače nisam uopće bio takav i mene izlasci i skitnja nisu ni najmanje interesirali, nego sam samo imao sre-

ću da sam znao sa starcima, da sam ih kužio u dušu i da sam se, osim svega, bio spreman u tu svrhu i žrtvovati, što mi oni, naravno, nisu nikad zaboravili.

Dok ovo pišem 23 su sata, petak je i upravo se na sličnu žrtvu spremaju naša djeca, tako da moram završiti s pisanjem, jer me željno iščekuju da im uputim niz korisnih savjeta pred izlazak, što će oni stoički podnijeti, po principu na jedno uho unutra, a na drugo van, samo zato jer poslije roditeljskog savjeta slijedi isplata džeparca.

lipanj, 1998. godine

